

UCHWAŁA NR XIII/69/2019
Rady Gminy Czarny Bór
z dnia 27 sierpnia 2019 r.

w sprawie uchwalenia zmiany
studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czarny Bór

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 1 i art. 18 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 506) oraz art. 12 ust. 1 i art. 27 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1945 ze zm.), w związku z uchwałą nr II/10/2018 Rady Gminy Czarny Bór z dnia 26 listopada 2018r, w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór” uchwala się, co następuje:

§ 1

1. Uchwala się zmianę Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czarny Bór przyjęte przez Radę Gminy Czarny Bór Uchwałą Nr XXXV11/157/2001 z dnia 7 czerwca 2001 zmienione uchwałą nr XXVI/120/2013 Rady Gminy Czarny Bór z dnia 21 stycznia 2013 r., zwaną dalej „zmianą studium”.
2. Zmiana studium obejmuje część obszaru geodezyjnego wsi Witków, Jaczków, Borówno i Czarny Bór, dla określenia nowych terenów rozwojowych gminy Czarny Bór i dotyczy:
 - 1) zmiany części tekstowej określającej uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego, którą uzupełnia się o elementy wymagane przepisami odrębnymi oraz zmianę w polityce przestrzennej;
 - 2) graficznego odwzorowania zmiany obejmującej przedmiotowy obszar.
3. Integralnymi częściami niniejszej uchwały są:
 - 1) Załącznik Nr 1 – tekst ujednolicony „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór”;
 - 2) Załącznik Nr 2 – rysunek nr 1: „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór” wraz z wyróżnioną zmianą w skali 1: 10 000;
 - 3) Załącznik Nr 3 – rozstrzygnięcie w sprawie rozpatrzenia uwag do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Czarny Bór.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy Czarny Bór

Marzena Łatka

UZASADNIENIE
do uchwały nr XIII/69/2019
Rady Gminy Czarny Bór
z dnia 27 sierpnia 2019 r.

w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czarny Bór

Podstawą podjęcia prac nad zmianą studium była potrzeba wyznaczenia nowych terenów dla realizacji lądowiska w części obrębów wsi Witków, Jaczków, Borówno i Czarny Bór.

Uchwałą nr II/10/2018 Rady Gminy Czarny Bór z dnia 26 listopada 2018r. przystąpiono do sporządzenia zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czarny Bór”.

Wprowadzenie zmian do studium spowodowało potrzebę opracowania nowej redakcji części rozdziałów obowiązującego dokumentu. Zmiany te obejmują ustalenia głównie dla struktury funkcjonalno-przestrzennej.

Nową redakcją został objęty rysunek kierunków zagospodarowania przestrzennego. Zostały w nim wyznaczone nowe tereny dla lokalizacji lądowiska, innego miejsca przystosowanego do startów i lądowań statków powietrznych oznaczonego symbolem KLS.

„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór” jest dokumentem określającym politykę w zakresie gospodarki przestrzennej.

Kierunki rozwoju gminy określone w studium stanowią będą wytyczne koordynacyjne dla prowadzenia dalszych prac planistycznych, w szczególności sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z art. 11 pkt 12 ustawy z dnia 27 marca 2003 r., o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wójt przedstawia radzie gminy do uchwalenia projekt zmiany studium wraz z listą nieuwzględnionych uwag. Uwagi do projektu zmiany studium w wyznaczonym terminie nie wpłynęły.

WÓJT GMINY
CZARNY BÓR
Adam Górecki

**WÓJT GMINY
CZARNY BÓR**

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY CZARNY BÓR**

**ZAŁĄCZNIK NR 1 DO UCHWAŁY
NR XXVI/120/2013 RADY GMINY
CZARNY BÓR Z DNIA 21
stycznia 2013 r.**

Tekst ujednolicony

Dokumentacja studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór została przyjęta uchwałą Nr XXVI/120/2013 Rady Gminy Czarny Bór z dnia 21 stycznia 2013 r. zmieniona:

1. *Uchwałą Nr XIII/68/2019 z dnia 27 sierpnia 2019 r. oznaczoną literą „A” oraz - pisaną kursywą - czcionką koloru pomarańczowego.*
2. *Uchwałą Nr XIII/69/2019 z dnia 27 sierpnia 2019 r. oznaczoną literą „B” oraz - pisaną kursywą - czcionką koloru zielonego.*

SPORZĄDAJĄCY STUDIUM W 2013 r.:

ZESPÓŁ PROJEKTOWY:

JEDNOSTKA AUTORSKA:

Jeleniogórskie Biuro Planowania i Projektowania Sp. z o.o.
ul. A. Mickiewicza 26, 58-500 Jelenia Góra

ZESPÓŁ AUTORSKI: arch. Juliusz KORZEŃ, mgr inż. Katarzyna POHIBIEŁKO, mgr inż. Krzysztof CHŁOPENIUK, tech. Leokadia RACZYŃSKA

SPORZĄDZAJĄCY ZMIANĘ STUDIUM W 2019 r.:

JEDNOSTKA AUTORSKA:

W-IZJA Jacek Godlewski

ZESPÓŁ AUTORSKI:

Główny Projektant: dr inż. arch. Jacek Godlewski (Rzeczoznawca TUP nr 15/2015)
mgr inż. Izabela Godlewska,
mgr inż. Magda Stańczyk,
mgr inż. Sławomir Jagiełło

SPIS TREŚCI:

1. WPROWADZENIE	5
2. CHARAKTERYSTYKA MATERIAŁÓW WYJŚCIOWYCH	8
CZĘŚĆ I. UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	15
1. POŁOŻENIE I POWIĄZANIE Z OTOCZENIEM	15
2. PODSTAWOWE DANE O GMINIE	15
3. DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENU	16
4. STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGI JEGO OCHRONY	17
5. STAN ŚRODOWISKA, W TYM STAN ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚĆ I JAKOŚĆ ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGI OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	18
5.1. RZĘBA TERENU	18
6. STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTEKÓW, KRAJOBRAZU KULTUROWEGO ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	28
7. WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONA ICH ZDROWIA	38
8. ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA	46
9. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY	47
10. STAN PRAWNY GRUNTÓW	47
11. WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	48
12. WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH	50
13. WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ŹŁÓŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH	50
14. WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	54
15. STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	55
16. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH	61
17. SYNTETA UWARUNKOWAŃ ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO -	62
IDENTYFIKACJA GŁÓWNYCH PROBLEMÓW ROZWOJU PRZESTRZENNEGO GMINY	62
18. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY UWZGLĘDNIAJĄCE W SZCZEGÓLNOŚCI:	62
CZĘŚĆ II. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	66
1. CELE ROZWOJU PRZESTRZENNEGO I STREFY POLITYKI PRZESTRZENNEJ	66
2. KIERUNKI ZMIAN W STRUKTURZE PRZESTRZENNEJ GMINY ORAZ W PRZEZNACZENIU TERENÓW	68
3. KIERUNKI I WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE ZAGOSPODAROWANIA ORAZ UŻYTKOWANIA TERENÓW, W TYM TERENY WYŁĄCZONE SPOD ZABUDOWY	69
4. OBSZARY ORAZ ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA I JEJ ZASOBÓW, OCHRONY PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	75
5. OBSZARY I ZASADY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTEKÓW ORAZ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	78
6. KIERUNKI ROZWOJU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	81
7. OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM	85
8. OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM	85
9. OBSZARY DLA KTÓRYCH OBOWIĄZKOWE JEST SPORZĄDZENIE MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH, W TYM OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEPROWADZENIA SCALEŃ I PODZIAŁU NIERUCHOMOŚCI, A TAKŻE OBSZARY ROZMIESZCZENIA OBIEKTÓW HANDLOWYCH O POWIERZCHNI SPRZEDAŻY, POWYŻEJ 2000 M ² ORAZ OBSZARY PRZESTRZENI PUBLICZNEJ	86
10. OBSZARY, DLA KTÓRYCH GMINA ZAMIERZA SPORZĄDZIĆ MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO, W TYM OBSZARY WYMAGAJĄCE ZMIANY PRZEZNACZENIA GRUNTÓW ROLNYCH I LEŚNYCH NA CELE NIEROLNICZE I NIELEŚNE	86
11. KIERUNKI KSZTAŁTOWANIA ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ	88
12. OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI I OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH	89
13. OBIEKTY LUB OBSZARY, DLA KTÓRYCH WYZNACZA SIĘ W ŹŁOŻU KOPALINY FILAR OCHRONNY	90
14. OBSZARY POMNIKÓW ZAGŁADY I ICH STREF OCHRONNYCH	91
15. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEŃ, REHABILITACJI LUB REKULTYWACJI	91
16. GRANICE TERENÓW ZAMKNIĘTYCH I ICH STREF OCHRONNYCH	91
17. OBSZARY PROBLEMOWE	91

CZĘŚĆ GRAFICZNA

Rys.1. Uwarunkowania rozwoju przestrzennego gminy Czarny Bór, skala 1: 10 000.

Rys.2. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Czarny Bór, skala 1:10 000.

1. WPROWADZENIE

Wstęp

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, zwane dalej studium, jest podstawowym dokumentem planistycznym, służącym określeniu polityki przestrzennej gminy, sporządzonym dla całego jej obszaru na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*. Studium stanowi podstawowy element strategii rozwoju gminy w dziedzinie zagospodarowania przestrzennego. Pozwala na zintegrowanie priorytetów rozwoju społecznego i gospodarczego z rozwojem przestrzennym gminy, przy jednoczesnej ochronie zasobów środowiska przyrodniczego, krajobrazu i dziedzictwa kulturowego. Zawiera ono syntetyczny zestaw danych na temat stanu środowiska przyrodniczego i kulturowego, zagospodarowania przestrzennego gminy oraz funkcjonowania jej systemu komunikacyjnego i uzbrojenia technicznego. Jest także podstawowym źródłem informacji koordynacyjnych dla opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz przygotowania, wydawanych w przypadku braku planu miejscowego, decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Zgromadzony w studium zasób informacji może być wykorzystywany także dla sporządzania programów gospodarczych i inwestycyjnych, promocji oraz opracowania ofert inwestycyjnych dla potencjalnych inwestorów.

1. Obowiązujące dotychczas Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór zostało uchwalone uchwałą nr XXXVII/157/2001 Rady Gminy Czarny Bór z dnia 7 czerwca 2001 r. Niniejsze studium zostało wykonane przez Jeleniogórskie Biuro Planowania i Projektowania na podstawie umowy zawartej z Gminą Czarny Bór. Zakres opracowania dotyczy całego terenu gminy. Podstawę prawną opracowania niniejszego „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór”, zwanego dalej „studium”, stanowią: art. 3, 32, 33 oraz art. 9, 10, 27 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80, poz. 717 z 2003 r. z późniejszymi zmianami) i uchwała Rady Gminy Czarny Bór o przystąpieniu do zmiany studium.

2. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, a także późniejsze zmiany do niej, wprowadziła zmiany formalne i merytoryczne, rzutujące na rozstrzygnięcia planistyczne i zasady postępowania w procesie inwestycyjnym. Ustawa rozszerzyła problematykę ustaleń studium i ukierunkowała rozstrzygnięcia studium w stronę bardziej szczegółowych rozwiązań. Ponadto rozszerzyła zakres czynności formalno - prawnych związanych z opracowaniem i uchwaleniem studium i jego zmian, wprowadzając m. in. obowiązek uzyskania opinii komisji urbanistyczno - architektonicznej oraz uzgadniania studium z wojewodą, zarządem województwa i innymi jednostkami w zakresie przydzielonych im ustawowo kompetencji.

3. Obowiązująca od 2001 r. ustawa *Prawo ochrony środowiska* w art. 72 ust. 4-6 nakłada obowiązek wykonania opracowań ekofizjograficznych, mających stanowić materiał wyjściowy do opracowania studium i miejscowych planów w zakresie problematyki ochrony i kształtowania środowiska oraz przyrody. Problematykę, zakres i formę opracowania określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002 r. w *sprawie opracowań ekofizjograficznych*. Zgodnie z obowiązującymi przepisami przystępując do opracowania studium lub do jego zmiany należy wcześniej wykonać opracowanie ekofizjograficzne w zakresie odpowiadającym potrzebom planistycznym. W części graficznej opracowanie to powinno być wykonane w skali umożliwiającej właściwe wykorzystanie i przeniesienie informacji i ustaleń w nim zawartych do studium i planów miejscowych. Dla terenu gminy Czarny Bór wykonano opracowanie ekofizjograficzne na potrzeby studium.

4. Cele niniejszej zmiany studium to:

- weryfikacja polityki przestrzennej gminy w zakresie:
 - wymogów ładu przestrzennego w stosunku do współczesnych potrzeb wynikających z

- prawa, ekonomii, wymogów funkcjonalnych, ochrony środowiska, estetyki, uwarunkowań społecznych;
- wymogów ochrony środowiska, w tym uwzględnienia inwentaryzacji przyrodniczej, opracowania ekofizjograficznego oraz istniejących i projektowanych terenów chronionych;
- rozwiązań układów komunikacji, zwłaszcza przebiegu drogi ekspresowej nr S - 3 i drogi dla transportu melafiru;
- określenia przeznaczenia terenów;
- kierunków rozwoju infrastruktury technicznej;
- korekta przeznaczenia terenów uwzględniająca zapisy uchwalonych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz wydane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu;
- zmiana przeznaczenia terenów wykorzystywanych rolniczo na cele nierolnicze, jako uzupełnienie istniejących struktur funkcjonalnych oraz w kontekście wprowadzenia nowych funkcji.

5. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór po uzyskaniu stosownych opinii i uzgodnień i wyłożeniu do publicznego wglądu, przy braku wniesionych uwag, zostało uchwalone **uchwałą nr XXVI/120/2013 Rady Gminy Czarny Bór z dnia 21 stycznia 2013 r.** Studium, nie będąc aktem prawa miejscowego, nie jest przepisem gminnym i nie stanowi podstawy do wydawania decyzji administracyjnych. Ustalenia studium działają poprzez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz decyzje o warunkach zabudowy i decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego, dla których są wiążące.

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór (uchwała Nr XXVI/120/2013 Rady Gminy Czarny Bór z dnia 21 stycznia 2013 r.) stanowi zmianę studium oznaczoną literą :

- „A” która została przyjęta uchwale nr XIII/68/2019 z dnia 27 sierpnia 2019 r. wyróżniona czcionką koloru pomarańczowego pisaną kursywą,
- „B” która została przyjęta uchwale nr XIII/69/2019 z dnia 27 sierpnia 2019 r. wyróżniona czcionką koloru zielonego pisaną kursywą.

Obszar oraz zakres opracowanej zmiany:

- „A” został ustalony w uchwale nr II/9/2018, Rady Gminy Czarny Bór z dnia 26 listopada 2018 r., w sprawie przystąpienia do sporządzania zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór i dotyczyła przeznaczenia „terenów rolniczych” na „tereny produkcji, składów i magazynów, obsługi komunikacji i powierzchniowej eksploatacji kopalin” dla działek nr 102 i 104 we wsi Grzędy,
- „B” został ustalony w uchwale nr II/10/2018 Rady Gminy Czarny Bór z dnia 26 listopada 2018 r., w sprawie przystąpienia do sporządzania zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór i dotyczyła realizacji lądowiska w części obrębów wsi Witków, Jaczków, Borówno i Czarny Bór. Projektowane zmiany stanowią inwestycję o charakterze ponadlokalnym dotyczącą rozwoju komunikacji oraz edukacji.

Wprowadzenie powyższych zmian spowodowało potrzebę opracowania nowej redakcji części rozdziałów obowiązującego dokumentu. Zmiany te obejmują głównie ustalenia dla struktury funkcjonalno – przestrzennej, kierunków polityki przestrzennej, kształtowania przestrzeni zurbanizowanych oraz różnych form podlegających ochronie. Nową redakcją został objęty również rysunek kierunków zagospodarowania przestrzennego.

2. CHARAKTERYSTYKA MATERIAŁÓW WYJŚCIOWYCH

2.1. Charakterystyka opracowań planistycznych gminy Czarny Bór

1. Gmina Czarny Bór posiada, sporządzone zgodnie z obowiązującymi przepisami, następujące obowiązujące opracowania planistyczne:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór, opracowane w skali 1:25 000 i uchwalone uchwałą nr XXXVII/157/2001 z dnia 7 czerwca 2001 r.;
- Miejskowy plan zagospodarowania wsi Czarny Bór i Borówno - obszar „A”, uchwalony Uchwałą NR X/44/2011 z dnia 17 października 2011 r.; z wyłączeniem terenu górniczego „Grzędy I”;
- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Czarny Bór i Borówno, wykonany w skali 1:5000; zatwierdzony Uchwałą nr VII/19/2003 z dnia 25.02.2003 r.; obowiązujący poza granicami planu j.w.;
- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Jaczków i Witków, uchwalony Uchwałą Nr X/51/2007 Rady Gminy Czarny Bór z dnia 22 listopada 2007 r.

Studium i plan zagospodarowania przestrzennego wsi Czarny Bór i Borówno opracowane zostały pod rządami ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym, pozostałe opracowania zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*.

Opracowania planistyczne w trakcie sporządzania:

- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Czarny Bór i Borówno - obszar „B” - w rejonie projektowanej drogi do bocznicy kolejowej kopalni melafiru;
- Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „Grzędy I”, obejmujący południową część wsi Czarny Bór i północną część wsi Grzędy;
- Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Witków i Jaczków.

2. Dotychczasowe studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór, określało cele ekologiczne wyrażające się w ochronie i racjonalnym kształtowaniu środowiska przyrodniczego poprzez:

- ochronę wartości przyrodniczych i kulturowych,
- ochronę lasów, ciągów ekologicznych, gleb, surowców naturalnych, wód, atmosfery,
- hamowanie procesów degradacji środowiska naturalnego oraz minimalizację zagrożeń powodziowych,
- kształtowanie struktury funkcjonalno - przestrzennej w nawiązaniu do uwarunkowań przyrodniczych.

3. W studium z 2001 r. wskazano następujące cele przestrzenne:

- uporządkowanie struktury funkcjonalno - przestrzennej,
- wyeliminowanie konfliktów wynikających z różnych sposobów użytkowania terenów,
- prowadzenie racjonalnej gospodarki terenami i efektywne ich wykorzystanie,
- określenie odpowiedniej funkcji dla obszarów problemowych,
- przygotowanie terenów dla działalności przemysłowej i usługowej,
- stosowanie rozwiązań architektonicznych nawiązujących do tradycji lokalnych.

4. Dla ochrony środowiska przyrodniczego i krajobrazu w studium z 2001 r. ustalono:

- ochronę ciągów ekologicznych przed zmianą istniejącego użytkowania, zwłaszcza w rejonach stykowych ze strefą osadniczą,
- dolesianie lub zadrzewianie terenów, w tym zdewastowanych obszarów leśnych,

- nie zabudowywanie terenów ciągów powietrza,
 - ograniczanie lokalnych emisji zanieczyszczeń,
 - eliminację zanieczyszczeń ściekami bytowymi i przemysłowymi,
 - zakaz eksploatacji surowców naturalnych na obszarze występowania wód podziemnych,
 - zakaz wprowadzania zabudowy rozproszonej,
 - unikanie obcych regionalnie form architektonicznych,
 - kształtowanie harmonijnego krajobrazu poprzez dostosowanie skali i form nowej zabudowy do cech istniejącego krajobrazu,
 - ochronę złóż, poprzez eksploatację całego złoża, właściwe usuwanie nadkładu, wykorzystanie odpadów przerobczych.
5. W studium z 2001 r. ustalono kierunki ochrony wartości i zasobów środowiska kulturowego:
- utrzymanie istniejącej sieci osadniczej,
 - lokalizowanie nowych zespołów zabudowy w ciągach już istniejących struktur lub na zasadzie ich kontynuacji,
 - wprowadzanie nowych zespołów zabudowy przy zachowaniu historycznie ukształtowanego krajobrazu,
 - wyeliminowanie powtarzalnych i typowych rozwiązań architektonicznych nie uwzględniających specyfiki terenu i lokalnych tradycji budownictwa.
6. Dla obszarów w strefie I wiejskiej - strefie terenów osadniczych ustalono:
- dolesianie obszarów leśnych, obszarów wzdłuż cieków wodnych, zadrzewianie obszarów poeksploatacyjnych.
- W strefie II gospodarczej i III turystycznej ustalono następujące kierunki zagospodarowania:
- wyłączenie gruntów rolnych klas I-IV oraz leśnych spod zabudowy,
 - dopuszczenie zabudowy, m.in. turystyczno - rekreacyjno - wypoczynkowej na gruntach rolnych klas V-VI,
 - wyrównanie granic leśnych poprzez zalesienia,
 - wykorzystanie obszarów poeksploatacyjnych i nieużytków rolnych na cele turystyki i agroturystyki,
 - zadrzewienie terenów położonych w obrębie dolin rzek i potoków stanowiących ciągi ekologiczne.
7. Opracowaniem planistycznym dla całej gminy, które utraciło swą ważność z dniem 30 grudnia 2002 r. na mocy ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym, jest plan zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór, przyjęty uchwałą nr XI/46/91 Rady Gminy Czarny Bór z dnia 10 czerwca 1991 r. Opracowanie to, ze względu na proces ciągłości w planowaniu przestrzennym, stanowi materiał pomocniczy i uzupełniający w kształtowaniu polityki przestrzennej gminy.

2.2. Rekomendacje z planu zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego

1. W 2002 r. został uchwalony przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego - Uchwałą Nr XLVIII/873/2002 z 30 sierpnia 2002 r. Aktualnie opracowywana jest zmiana planu. Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wymaga uwzględnienia wytycznych z planu województwa. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego uwzględnia podstawowe uwarunkowania, ustala cele strategiczne i kierunki polityki przestrzennej oraz określa zasady organizacji struktury przestrzennej, w tym:
- podstawowe elementy sieci osadniczej,
 - rozmieszczenie infrastruktury społecznej, technicznej i innej,
 - wymagania w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i ochrony dóbr kultury - z uwzględnieniem obszarów podlegających szczególnej ochronie,

- wymagania w zakresie ochrony przeciwpowodziowej,
- obszary strategiczne dla zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z wprowadzonym hierarchicznym podziałem obszaru województwa dolnośląskiego gmina Czarny Bór stanowi lokalny ośrodek wiejski o funkcji usługowej, dla którego wskazuje się funkcję organizacji racjonalnej obsługi zaplecza rolniczego na szczeblu lokalnym, podstawowym dla sprawnego funkcjonowania rolnictwa, funkcję rekreacji, gospodarki leśnej oraz poprawy warunków życia ludności wiejskiej w ramach wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.

2. Plan ustala 6 stref funkcjonalnych o zróżnicowanej polityce przestrzennej, zaliczając obszar gminy Czarny Bór do strefy górskich obszarów rolno - leśnych Sudetów o dominujących funkcjach ochrony walorów środowiska, przeznaczonej do rozwoju funkcji ochronnych, rozwoju funkcji turystyczno - rekreacyjnych i uzdrowiskowych, z wykorzystaniem położenia przy granicy polsko-czeskiej. Strefa ta charakteryzuje się występowaniem obszarów o najwyższych walorach przyrodniczo - krajobrazowych i kulturowych, objętych ochroną prawną lub przewidzianych do objęcia ochroną. Kierunki polityki przestrzennej dla tej strefy są następujące:

- zwiększenie potencjału i poprawa bazy dla turystyki i rekreacji,
- adoptowanie zespołów zabytkowych dla pełnienia funkcji turystycznych i rekreacyjnych,
- rozwój agroturystyki w połączeniu z gospodarstwami ekologicznymi,
- rozwój ośrodków sportów zimowych,
- ochrona krajobrazu kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem architektury regionalnej,
- promowanie i rozwój rolnictwa ziem górskich,
- wykorzystanie linii kolejowych istniejących i o ruchu zawieszonym jako ważnego elementu aktywizacji turystycznej obszaru pogranicza.

3. W zakresie systemu ochrony zasobów przyrodniczych i walorów krajobrazowych plan ustala:

- formy ochrony przyrody obejmujące: Obszar Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójarbu”, Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich - podwyższenie kategorii ochrony; obszar do uzupełnienia i ukształtowania systemu przyrodniczego w nawiązaniu do koncepcji Econet.pl, otaczający Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich;
- ochronę, integrację i prawidłowe wykorzystanie obszarów i zasobów przyrodniczych: CHKO Broumovsko - Parku Krajobrazowego, Parku Krajobrazowego Sudety Wałbrzyskie, projektowanego Parku Krajobrazowego Gór Kruczych i Zaworów.

4. W zakresie kierunków polityki przestrzennej dotyczącej sfery gospodarczej plan ustala m.in.

- rozwijanie sektora nowych usług;
- rozwój przedsiębiorczości poprzez przygotowanie terenów pod działalność inwestycyjną;
- tworzenie obszarów specjalnych, w tym obszaru specjalnego - regionalnej strefy rozwoju przedsiębiorczości w Czarnym Borze, jako terenu o najkorzystniejszej lokalizacji dla rozwoju funkcji gospodarczych;
- poprawę atrakcyjności obszarów poprzez rozwój infrastruktury technicznej i komunikacji,
- rozbudowę i poprawę standardów bazy noclegowo - gastronomicznej;
- rozwój turystyki wypoczynkowo - krajoznawczej w przyrodniczych, cennych krajobrazowo obszarach chronionych, jako szansy rozwoju, ze względu na ograniczenia funkcji gospodarczej;
- rozwój funkcji turystycznej oraz zabudowy letniskowej w strefie wypoczynku weekendowego;
- zwiększenie oferty turystyczno - wypoczynkowej w obszarze głównych szlaków turystycznych: Transeuropejskiego Dalekobieżnego Szlaku Turystycznego E3, Głównego Szlaku Sudeckiego im. M. Orłowicza.

5. W zakresie kierunków polityki przestrzennej dotyczącej gospodarki rolnej i leśnej plan ustala m.in.:

- zapewnienie warunków dla rozwoju i niezbędnych przekształceń rolnictwa w obszarach górskich poprzez:

- preferencje dla rozwoju hodowli bydła i owiec, przy wykorzystaniu trwałych użytków zielonych,
 - preferencje dla uprawy roślin pastewnych,
 - promowanie niekonwencjonalnych form produkcji (zielarstwa, pszczelarstwa),
 - wspieranie całorocznej agroturystyki,
 - tworzenie pozarolniczych miejsc pracy, m.in. w usługach, leśnictwie;
 - zwiększenie lesistości województwa, zmniejszanie rozdrobnienia i rozproszenia kompleksów leśnych; istotne zwłaszcza dla Czarnego Boru, który został zaliczony do gmin szczególnie preferowanych w zwiększaniu lesistości.
6. W sferze komunikacji drogowej i infrastruktury technicznej plan ustala m.in.:
- budowę drogi ekspresowej S-3 do przejścia granicznego w Lubawce,
 - pozostawienie rezerwy terenowej dla autostrady A3,
 - modernizację drogi nr 367 i jej północne obejście (zweryfikowane w trakcie prac nad zmianą planu),
 - przebudowę sieci o napięciu 220 kV na linię o napięciu 400kV względnie na linię wielotorową wielonapięciową.
7. W planie zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego nie uwzględnia się zadań rządowych, służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych, ponieważ dla województwa dolnośląskiego brak takich zadań.

2.3. Rekomendacje z gminnej strategii rozwoju

1. „Strategia rozwoju Gminy Czarny Bór na lata 2004 - 2010” została przyjęta uchwałą Rady Gminy Nr XX/66/2004 z dnia 25 lutego 2004 r. Informacje wypływające z tego opracowania stanowią podstawową bazę do sporządzenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór”, zwłaszcza w części „sprecyzowanie kierunków i polityki przestrzennej Gminy”. W strategii określono słabe i mocne strony gminy, szanse i zagrożenia dla rozwoju gminy.

Tab. nr 1. Mocne i słabe strony gminy, szanse i zagrożenia gminy:

Mocne strony	Słabe strony
• walory przyrodniczo - turystyczne, • zasoby kopalin użytecznych, • zwodociągowanie całego obszaru przewidzianego do zabudowy, • rozwinięta sieć dróg, • zaawansowana telefonizacja, • zbiorniki wody (podziemne i powierzchniowe)	• peryferyjne położenie Gminy, • wysokie bezrobocie, • mała liczba przedsiębiorstw produkcyjnych, • grunty rolne o niskich klasach bonitacyjnych wymagające melioracji, • zdekapitalizowana substancja mieszkaniowa, • brak bazy noclegowej i gastronomicznej, • niskie wykształcenie ludności, • brak konsolidacji społecznej (apatia), • wysoka przestępczość, • słabo zorganizowany transport, • braki w regulacji cieków wodnych
Szanse	Zagrożenia
• bliskość sieci przesyłowych gazu ciepłego, • planowany przebieg drogi ekspresowej S-3 przez obszar Gminy, • bliskość przejść granicznych	• upadek drobnych wytwórców rolnych po wejściu Polski do UE, • brak polityki rolnej państwa dla obszarów górskich, • bezrobocie w regionie, • niekorzystny system podatkowy

2. Za najistotniejsze w wizji rozwoju gminy uznano uzyskanie ożywienia gospodarczego i zapewnienie zrównoważonego rozwoju gminy przy zachowaniu wiodącej roli przemysłu wydobywczego, zaktywizowaniu małych i średnich przedsiębiorstw, rozwoju przemysłu turystycznego i głębokiej restrukturyzacji sektora rolniczo - leśnego. Wsparciem dla tego procesu będzie szybki rozwój infrastruktury technicznej, długofalowa polityka proekologiczna oraz wzrost kwalifikacji i umiejętności zasobów rynku pracy. Realizacja tak sformułowanego celu poprawi standard życia mieszkańców oraz ułatwi proces koniecznych przemian i dostosowanie się do nowych warunków w okresie integracji z Unią Europejską. Określono następujące priorytety i przypisane im cele strategiczne.

Tab. nr 2. Priorytety i cele strategiczne gminy:

Priorytety	Cele strategiczne
I. Działania na rzecz zwiększenia kwalifikacji i umiejętności a także rozwoju oświaty i kultury.	• Wspieranie działań zmierzających do tworzenia nowych miejsc pracy i ograniczenia bezrobocia. • Inwestowanie w wyposażenie gminnych szkół, tworzenie świetlic wiejskich, jako lokalnych ośrodków kultury i edukacji. • Rozwój szkoleń do wymogów rynku pracy. • Dostarczenie bezrobotnym kwalifikacji i umiejętności zaspokajających wymogi pracodawców. • Wspieranie samozatrudnienia bezrobotnych.
II. Zdecydowana poprawa stanu infrastruktury oraz wszechstronne wsparcie działań sprzyjających zrównoważonemu rozwojowi	• Rozbudowa sieci kanalizacyjnej, wodociągowej i gazowej. • Poprawa jakości dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych oraz bezpieczeństwa ruchu drogowego poprzez budowę parkingów, chodników i ścieżek rowerowych. • Ochrona zabytków i dóbr kultury. • Poprawa stanu zabezpieczeń przeciwpowodziowych. • Wdrożenie segregacji odpadów w miejscach ich powstawania. • Zwiększenie możliwości rozwoju budownictwa indywidualnego. • Modernizacja elektroenergetycznych linii zasilających i oświetlenia ulicznego. • Edukacja ekologiczna mieszkańców Gminy. • Redukcja zapylenia powietrza przez zakłady wydobywcze.
III. Intensywne działania na rzecz rozwoju branży turystycznej, ze szczególną rolą agroturystyki, która w przyszłości może spełniać wiodącą rolę w życiu gospodarczym Gminy.	• Opracowanie programu rozwoju agroturystyki oraz informacji turystycznej. • Budowa ścieżek rowerowych i pieszych. • Inwestowanie w obiekty sportowe, rekreacji i wypoczynku. • Uwzględnienie w programach przedsięwzięć infrastrukturalnych potrzeb wynikających z programu rozwoju agroturystyki. • Wszechstronne wspieranie rozwoju agroturystyki głównie przez organizowanie imprez sportowo-rekreacyjnych oraz kulturalnych.
IV. Umocnienie rodzinnych gospodarstw rolnych, ich przeobrażenia strukturalne, wprowadzenie nowych rozwiązań agrotechnicznych, a także wspieranie lokalnego przetwórstwa rolnego.	• Opracowanie długofalowego programu zmian zmierzających do właściwego użytkowania gruntów. • Przeobrażenia strukturalne rodzinnych gospodarstw rolnych nakierowane na zwiększenie ich areałów. • Podnoszenie kwalifikacji producentów rolnych. • Wspieranie rozwoju lokalnego przetwórstwa rolnego. • Propagowanie rozwiązań zmierzających do dostosowania produkcji rolniczej do wymogów

	wynikających z integracji z UE. • Przeobrażenie struktur organizacyjnych w rolnictwie do wzorów stosowanych w UE. • Reorientacja struktury upraw i hodowli w dostosowaniu do warunków glebowych i arealu gospodarstwa oraz rozwijanie działalności nierolniczej. • Zintensyfikowanie gospodarki leśnej.
V. Zapewnienie maksymalnego wsparcia dla tworzenia i działania małego i średniego biznesu przy utrzymaniu podstawowego znaczenia istniejącego przemysłu wydobywczego.	• Uruchomienie gminnego ośrodka wspierania przedsiębiorczości i rozszerzanie oferty informacji w zakresie szkoleń i reorientacji zawodowej. • Przygotowanie terenów dla działalności przemysłowej i usługowej. • Zapewnienie korzystnych warunków i zachęt dla rozwoju biznesu lokalnego i inwestycji przychodzących. • Stosowanie nowoczesnych technologii eksploatacji zasobów naturalnych.

2.4. Inne opracowania

Inne istotne materiały wyjściowe do zmiany studium to:

- Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego, gmina Czarny Bór, Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja”, Legnica 2005 r.;
- Opracowanie ekofizjograficzne, JBPIP, Jelenia Góra, 2010 r.;
- Plan urządzeniowo - rolny gminy Czarny Bór, DBGiTR, Wrocław 2010 r.;
- Studium ochrony przed powodzią zlewni rzeki Górny Bóbr, gmina Czarny Bór, Hydroprojekt Wrocław 2006 r.
- ***Instrukcja operacyjna lądowiska Witków/EPWT, PTZ Stefan Dynerewicz, Witków 2018r.;***

CZĘŚĆ I. UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

1. POŁOŻENIE I POWIĄZANIE Z OTOCZENIEM

1. Gmina Czarny Bór położona jest w południowej części woj. dolnośląskiego, w zachodniej części pow. wałbrzyskiego, na granicy z powiatem kamiennogórskim, w strefie przygranicznej, w odległości 12 km od przejścia granicznego w Lubawce i Golińsku. Graniczy z następującymi gminami: na północy - z Marciszowem i Starymi Bogaczowicami, na wschodzie - z gminą Boguszów - Gorce, na południu - z Mieroszowem, na zachodzie - z gminą Kamienna Góra. Zalicza się do jednej z najmniejszych gmin, zajmując powierzchnię - 66,4 km² i licząc 4 769 mieszkańców.

2. Oś obszaru gminy wyznacza rzeka Lesk wraz z dopływem Grzędzki Potok. Lasy skupione są na obrzeżach gminy, w północno - wschodniej i południowo - wschodniej części, zajmując okalające ją pasma górskie. Za wyjątkiem wsi Borówno, układ osadniczy gminy, wraz z jej głównym ośrodkiem - Czarnym Borem rozwinął się w dolinie Leska i Grzędzkiego Potoku. Miejscowości zachowały historycznie ukształtowane układy zabudowy. Gmina wchodzi w obręb terenów objętych ochroną: Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, Obszaru Chronionego Krajobrazu Masyw Trójarbu, Obszaru Natura 2000 Góry Kamienne i Obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko - Kamiennogórskie.

3. Przez gminę przebiega droga wojewódzka nr 367, łącząca Jelenią Górę z Wałbrzychem. Droga ta stanowi główną oś komunikacyjną obszaru gminy o kierunku wschód - zachód i ma podstawowe znaczenie dla powiązań komunikacyjnych w skali lokalnej i regionalnej. Drugą główną osią komunikacyjną jest droga powiatowa Jaczków - Grzędy o przebiegu północ - południe. Przez wsie Jaczków, Witków, Czarny Bór prowadzi linia kolejowa nr 274, relacji Wrocław - Wałbrzych - Jelenia Góra, z przystankiem w Witkowie.

2. PODSTAWOWE DANE O GMINIE

1. Powierzchnia gminy wynosi 6640 ha. Zamieszkuje ją 4 769 mieszkańców. W gminie znajduje się 6 sołectw i miejscowości: Borówno, Czarny Bór, Grzędy, Grzędy Górne, Jaczków, Witków. Podstawowe dane statystyczne wg Banku Danych Regionalnych GUS (ze stanem na koniec 2009 r.) przedstawiają się następująco.

Tab nr 3. Podstawowe dane statystyczne wg Banku Danych Regionalnych GUS (stan w dniu 31.XII.2009 r.)

L.p.	PODZIAŁ TERYTORIALNY	
1.	miejscowości wiejskie	6
2.	sołectwa	6
3.	powierzchnia	6640 ha
	LUDNOSC	
4.	ludność faktycznie zamieszkała ogółem	4769 osób
5.	ludność na 1 km ²	72 osoby
6.	ludność w wieku przedprodukcyjnym w %	20,20%
7.	ludność w wieku produkcyjnym w %	65,90%

8.	ludność w wieku poprodukcyjnym w %	13,90%
9.	zgony	9,9
10.	przyrost naturalny	-2,1
11.	urodzenia żywe	7,9
12.	małżeństwa	2,9
	RYNEK PRACY	
13.	bezrobotni zarejestrowani ogółem	368
	PRZEMYSŁ I BUDOWNICTWO	
14.	budynki mieszkalne oddane do użytkowania (nowe)	6 budynków
15.	mieszkania	7 mieszkań
	OCHRONA ZDROWIA	
16.	zakłady opieki zdrowotnej ogółem - niepubliczne	2 obiekty
17.	liczba ludności na 1 aptekę ogólnodostępną	4 769 osób
	KULTURA I SZTUKA	
18.	biblioteki i filie	2 obiekty
19.	czytelniczy w ciągu roku	954 osób
20.	czytelniczy bibliotek publicznych na 1000 ludności	199 osób

3. DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENU

1. Przeznaczenie terenów określają aktualnie 2 plany zagospodarowania przestrzennego: wsi Czarny Bór i Borówno oraz wsi Witków i Jaczków. Ustalenia tych planów poza uzupełnieniem istniejących układów zabudowy przewidują wyznaczenie nowych terenów pod zainwestowanie, w tym, m.in.:

- zespołów zabudowy mieszkaniowej w Czarnym Borze, Borównie, Witkowie, Jaczkowie,
- terenów zabudowy usługowej w Czarnym Borze i Borównie,
- terenów zabudowy przemysłowej i usługowej w Czarnym Borze w rejonie bocznicy kolejowej kopalni melafiru.

We wsi Grzędy i Grzędy Górne polityka przestrzenna gminy realizowana jest w drodze wydawania decyzji o warunkach zabudowy.

2. Na istniejące zainwestowanie terenu składają się:

- historyczne układy zabudowy wiejskiej,
- tereny usług publicznych i komercyjnych w Czarnym Borze,
- nowe osiedla zabudowy mieszkaniowej w Czarnym Borze,
- lokalne obiekty usługowe i działalności gospodarczej, skupione zwłaszcza we wsi Czarny Bór,
- tereny zabudowy letniskowej przy zalewie w Grzędach,
- tereny eksploatacji złóż melafiru w Borównie, Czarnym Borze i Grzędach,
- tereny eksploatacji kruszywa naturalnego w Jaczkowie,
- oczyszczalnia ścieków i składowisko odpadów w Czarnym Borze,
- elementy sieci drogowej: droga wojewódzka, drogi powiatowe, gminne i transportu rolnego,
- ponadlokalne sieci i urządzenia związane z infrastrukturą techniczną sieciową: linie elektroenergetyczne (220 kV i 110 kV), magistrale wodociągowe i gazowe,
- lokalne sieci i urządzenia infrastruktury technicznej.

3. Czarny Bór - największa miejscowość na obszarze gminy jest podstawowym ośrodkiem administracji i usług. Udział terenów zainwestowanych, a także intensywność tego zainwestowania jest większa, aniżeli w pozostałych jednostkach. Wieś jest lokalnym węzłem komunikacyjnym. Przebiega przez nią droga z Jeleniej Góry do Wałbrzycha oraz dwie drogi powiatowe. W miejscowości znajdują się instytucje administracji i usług publicznych: Urząd Gminy, zespół szkół,

Straż Pożarna, przedszkole, przychodnia, Zespół Lecznictwa Odwykowego, administracja kopalni melafiru i inne obiekty usługowe. We wschodniej części wsi usytuowana jest bocznicza kopalni melafiru.

4. Wieś Borówno, powstała z dwóch odrębnych jednostek, zachowała dawny układ. Droga wojewódzka dzieli wieś na dwie oddzielne części. W części południowej wsi, przy głównej drodze usytuowane są: kościół, sklep, bar, świetlica. Północna część wsi nie posiada żadnego zaplecza usługowego. W południowej części Borówna zlokalizowana jest kopalnia melafiru, której teren górniczy obejmuje górną część wsi.

5. Wsie Witków i Jaczków charakteryzują się zbliżonymi warunkami zamieszkiwania oraz poziomem świadczenia usług dla ludności. Zapewniają one stosunkowo dobre warunki pod względem dostępu do podstawowych usług, obsługi komunikacyjnej, zaopatrzenia w sieci infrastruktury technicznej. W centrum Witkowa, drugiej co do wielkości miejscowości gminy, liczne są budynki typu mieszkalnego i usługowego świadczące o większej randze tej miejscowości w skali lokalnej. Do ważniejszych obiektów Witkowa należą: kościół, szkoła, dom opieki społecznej. W centrum wsi Jaczków usytuowane są: kościół, szkoła, baza transportowa. W zachodniej części Jaczkowa znajduje się zakład produkcji rolnej i kopalnia żwiru. Przeważa zabudowa zagrodowa.

6. Wieś Grzędy ma słabo rozwinięte zaplecze handlowo - usługowe, na które składają się: kościół, bar, świetlica. W północno - zachodniej części wsi znajduje się kopalnia melafiru, której teren górniczy obejmuje kilkanaście zabudowań. Grzędy Górne nie posiadają zaplecza handlowo - usługowego. Znajduje się tu zbiornik rekreacyjny z towarzyszącą zabudową letniskową oraz stawy rekreacyjne. Przez obie miejscowości prowadzi droga powiatowa Witków - Mieroszów.

7. Wszystkie wsie są dobrze skomunikowane siecią dróg powiatowych i gminnych, uzupełnionych drogami transportu rolnego. Miejscowości są w pełni zwodociągowane. Do sieci kanalizacyjnej podłączona jest ponad połowa mieszkańców wsi Czarny Bór, co w skali gminy daje około 1/4 gospodarstw mających uregulowaną gospodarkę ściekową. Część wsi Czarny Bór zaopatrywana jest w gaz bezprzewodowy. W zakresie uzbrojenia szczególnie korzystnie przedstawia się na tle gminy wieś Czarny Bór, gdzie istniejące systemy infrastruktury technicznej zapewniają możliwości podłączenia do sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, telefonicznej oraz w perspektywie do sieci gazowej. Magistrala sieci kanalizacyjnej została też doprowadzona do północnej części wsi Borówno.

4. STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGI JEGO OCHRONY

1. Miejscowości gminy charakteryzują się dobrze zachowanym zabytkowym układem osadniczym, o średniowiecznej genezie. Przeważają wsie o układzie łańcuchowym. Czarny Bór - największa miejscowość w obszarze gminy ma złożony układ przestrzenny. Część położona w dolinie rzeki Lesk nawiązuje do układu wsi łańcuchowej, część ma charakter zabudowy ulicowej, część - zabudowy osiedlowej. Występuje zróżnicowany typ zabudowy: od typowo zagrodowej po zabudowę typu „małomiasteczkowego” z osiedlami zabudowy jednorodzinnej i wielorodzinnej. W centrum miejscowości, na wzniesieniu, usytuowane jest założenie pałacowo - parkowe - obecnie szpital. Wieś Borówno, powstała z dwóch odrębnych jednostek, posiada układ zabudowy typu ulicowego. Droga wojewódzka dzieli wieś na dwie części odpowiadające ich historycznej genezie.

2. Wsie Witków i Jaczków charakteryzują się podobnym typem zabudowy. Witków charakteryzuje się łańcuchowym układem zabudowy, zmodyfikowanym. Oprócz zabudowy typowo zagrodowej w centrum wsi znajdują się budynki typu mieszkalnego i usługowego. Jaczków to wieś łańcuchowa o dobrze zachowanym układzie zabudowy. Przeważa zabudowa typu zagrodowego. W obrębie zabudowy zagrodowej i mieszkalnej usytuowana jest baza transportowa. W zachodnim krańcu wsi znajduje się pałac otoczony niewielkim parkiem, a w jego sąsiedztwie zbiorniki wodne pozostałe po eksploatacji żwiru. Grzędy i Grzędy Górne to wsie łańcuchowe z luźno rozrzuconą zabudową wzdłuż Grzędzkiego Potoku, z dobrze zachowanym układem zabudowy zagrodowej.

3. Dominuje zabudowa powstała przed 1945 r. Zabudowa na ogół zaspokaja wymagania pod względem powierzchni i kubatury dla potrzeb mieszkaniowych, usługowych i działalności gospodarczej. Niezadowolający jest stan techniczny części obiektów ale sytuacja w tym zakresie

uległa w ostatnich latach znacznej poprawie. Szczególnie duży jest udział nowej zabudowy we wsiach Czarny Bór i Borówno.

4. W rozwoju przestrzennym gminy wykorzystywano dotychczas istniejące struktury i wprowadzanie nowej zabudowy na zasadzie kontynuacji istniejących układów osadniczych. Na tle regionu stan zagospodarowania przestrzennego przedstawia się zadowalająco. Na przemiany charakteru układu przestrzennego gminy i jej krajobrazu ma wpływ skala ruchu inwestycyjnego, którego największa dynamika występuje w miejscowości Czarny Bór. Ruch inwestycyjny poza obrębem Czarny Bór jest stosunkowo niewielki. Zagrożenie dla ładu przestrzennego stwarzają kopalnie melafiru, wraz z hałdami i zabudową techniczną, dobrze widoczne w krajobrazie wsi Borówno, Czarny Bór i Grzędy.

5. Najwięcej niekorzystnych zjawisk dotyczy wsi Czarny Bór, co jest związane z jej funkcją usługową oraz skalą ruchu inwestycyjnego. Niekorzystne dla stanu ładu przestrzennego zjawiska zachodziły w większym przedziale czasowym. Są to: wyburzenie części zabudowy założenia pałacowo - parkowego i wybudowanie w jej miejscu nowej zabudowy jednorodzinnej, budowa obiektów o agresywnym w stosunku do otoczenia wyrazie architektonicznym, dekapitalizacja obiektów zabytkowych. W Czarnym Borze w okresie po 1945 r. powstały nowe osiedla mieszkaniowe, tereny zabudowy usługowej i produkcyjnej:

- osiedle zabudowy wielorodzinnej przy ul. Skalników,
- osiedle zabudowy jednorodzinnej przy ul. Parkowej (w miejscu dawnej zabudowy folwarcznej) i Słonecznej,
- osiedle zabudowy jednorodzinnej przy ul. XXX-Lecia PRL,
- szkoła podstawowa,
- zakłady Kumago - dawniej PGR,
- osiedle zabudowy jednorodzinnej powyżej ul. Wesołej, powstałe w ostatnich kilku latach.

6. Pozostałe wiejskie układy osadnicze, ukształtowane ostatecznie w XIX w. i w pocz. XX w., nie uległy poważniejszym zmianom. Do końca XX-go wieku zmiany dotyczyły głównie dekapitalizacji istniejącej zabudowy, a w ostatnich latach jej modernizacji lecz nie zawsze zgodnej z wartościami kulturowymi. Inwestycje budowlane poza wsią Czarny Bór ograniczają się do budowy pojedynczych domów mieszkalnych, uzupełniających istniejące ciągi zabudowy. Stosunkowo harmonijny rozwój zabudowy dotyczy wsi Borówno, co odzwierciedla się we wpisaniu budynków w istniejący układ urbanistyczny, w ich skali i charakterze.

7. Jednym z istotnych elementów przestrzennych są obszary przestrzeni publicznej - ze względu na swoje położenie oraz cechy funkcjonalno - przestrzenne zaspakajające potrzeby mieszkańców, tzn. poprawiające jakość ich życia, sprzyjające nawiązywaniu kontaktów. Zasób takich obszarów na terenie gminy jest niewystarczający, zwłaszcza poza terenem wsi Czarny Bór.

5. STAN ŚRODOWISKA, W TYM STAN ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚĆ I JAKOŚĆ ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGI OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

5.1. Rzeźba terenu

1. Według regionalizacji fizyczno - geograficznej (J. Kondracki, 1994) gmina Czarny Bór położona jest w obrębie prowincji Masyw Czeski, w makroregionie Sudety Środkowe. Leży w obrębie 3 mezoregionów: część zachodnia i południowo - wschodnia gminy na terenie Gór Kamiennych, część zachodnia i południowo - zachodnia - na terenie Kotliny Kamiennogórskiej, część północna i wschodnia - w obrębie Gór Wałbrzyskich. Na wielu odcinkach granica gminy ma charakter naturalny i biegnie po liniach grzbietowych oraz wododziałach, jak ma to miejsce we Wzgórzach Krzeszowskich, w Czarnym Lesie, w Masywie Dzikowca i Lesistej Wielkiej oraz w Masywie Trójgarbu. Rzeźba terenu jest bardzo urozmaicona, o czym świadczy m.in. różnica wysokości 418,5 m pomiędzy najwyższym położonym miejscem na północnym zboczu Lesistej Wielkiej poniżej wierzchołka - 852,5 m n.p.m., a najniższym punktem w korycie Leska poniżej Jaczkowa - ok. 434 m n.p.m. Występujące tu pasma górskie, położone na obrzeżach gminy, należą do gór niskich, o zróżnicowanym charakterze. W ukształtowaniu terenu wyraźnie zaznacza się szerokie obniżenie doliny Leska oraz jego lewego dopływu - Grzędzkiego Potoku, wytyczające oś całej gminy.

2. Góry Kamienne, stanowiące ostro zarysowaną linię grzbietową, rozciągają się silnie wygiętym łukiem ku północy, od Kamiennej Góry poprzez Borówno, Grzędy, Rybnicę Leśną aż po Nową Rudę. Obszar gminy obejmuje fragment równoleżnikowo wydłużonych Gór Kamiennych z Pasmem Czarnego Lasu i Wzgórzami Krzeszowskimi na zachodzie i Pasmem Lesistej na wschodzie. Pasma Czarnego Lasu stanowi najbardziej na północ wysuniętą część Gór Kamiennych. Składa się z dwóch grzbietów: Chojniaka i Czarnego Lasu, równoległych do siebie, o równoleżnikowym przebiegu, o maksymalnych wysokościach 590-640 m n.p.m. Czarny Las stanowi najniższe wzniesienie Gór Kamiennych, gdzie najwyższe wzniesienie to Góra Czuba o wysokości 660 m n.p.m. Charakterystyczna jest wyraźna asymetria grzbietów, których północne skłony są bardziej strome niż południowe. Pasma Lesistej, stanowiące środkową część Gór Kamiennych, to wydłużone pasmo o przebiegu północny zachód - południowy wschód. Cechuje się stromymi zboczami i głęboko wciętymi dolinami potoków. Od północnego zachodu, od Czarnego Lasu oddziela je dolina Grzędzkiego Potoku. Składa się z dwóch równoległych grzbietów - północnego z Mielną, Nierodą (638 m n.p.m.), Dzikowcem Małym (696 m n.p.m.), Dzikowcem Wielkim (835 m n.p.m.) oraz południowego z Suchą Górą (777 m n.p.m.), Stachoniem (808 m n.p.m.), Lesistą Wielką (851 m n.p.m.), Lesistą Małą (780 m n.p.m.). Oba grzbiety łączą się poprzez Wysoką (808 m n.p.m.) i Sokółkę (801 m n.p.m.).

3. Góry Wałbrzyskie to pasmo przebiegające z północnego - zachodu na południowy - wschód, od Doliny Bobru do doliny Bystrzycy. W obszarze opracowania Góry Wałbrzyskie składają się z dwóch niezależnych pasm - masywu Trójgarbu (779 m n.p.m.) i Krąglaka (693 m n.p.m.) w okolicach Witkowa Śląskiego i Marciszowa, masywu Chełmca (851 m n.p.m.) górującego stromymi zboczami o wysokości ponad 400 m nad Kotliną Wałbrzyską. Masyw Trójgarbu stanowi wyraźną, wyróżniającą się w terenie grupę górską, której najwyższy szczyt Góra Trójgarb osiąga wysokość 778,4 m n.p.m. Występują tu przeważnie spadki terenu rzędu 10-20%, które jedynie w obrębie szczytu Trójgarb powszechnie przekraczają 30-40%.

4. Obniżenia śródgórskie nie stanowią jednolitego morfologicznie obszaru. W ich obręb wchodzi:

- seria niewysokich wzniesień, dla których charakterystyczne jest występowanie rozległych powierzchni wierzchowinowych, o wysokości 500-540 m n.p.m., porożcinanych nieckowatymi dolinkami, o spadkach terenu na zboczach dolin i stokach mieszczących się w przedziale 20-30%; fragment tych wzniesień położony na południowym przedpolu Trójgarbu stanowi Wyżyna Jabłowska;
- zrównania podstokowe - rozległe płaskie powierzchnie występujące u podnóża pasm górskich, z których największe występuje na zachód od wsi Jaczków, tworząc obniżenie Leska;
- dolina Leska, o równoleżnikowym przebiegu w rejonie wsi Jaczków i o południkowym przebiegu w rejonie wsi Witków i Czarny Bór; o płaskodennym charakterze, wcinająca się na głębokości 2-4 m poniżej poziomu zrównań podstokowych;
- dolina Grzędzkiego Potoku, o południkowym przebiegu.

5. Część centralną terenu opracowania zajmuje rozległe śródgórskie obniżenie, przez które przepływa rzeka Leska, zwane Obniżeniem Leska. Obniżenie Leska stanowi wschodnią odnogę obniżenia Kamiennej Góry i zamknięte jest od zachodu Górami Lisimi, położonymi poza granicami gminy. Od północnego wschodu Obniżenie Leska ograniczone jest Masywem Trójgarbu, a od południa grzbietem Chojniaka i Młynarki. Na północy z Obniżeniem Leska łączy się dolina Ciekliny, oddzielająca Masyw Krąglaka od Masywu Trójgarbu. W obniżeniu Leska położone są układy osadnicze wsi Czarny Bór, Jaczków i Witków. Na południu dolina Leska łączy się z doliną Grzędzkiego Potoku. W dolinie Grzędzkiego Potoku położone są wsie: Grzędy i Grzędy Górne.

5.2. Geologia, geomorfologia

1. Pod względem ukształtowania pionowego oraz form rzeźby terenu obszar gminy należy do znacznie zróżnicowanych w Sudetach. Wiąże się to ze zróżnicowaną tektoniką oraz litologią podłoża. Pod względem geologicznym teren opracowania położony jest w obrębie depresji śródsudeckiej. Jest to rozległa jednostka strukturalna Sudetów Środkowych o przebiegu NW- SE, sięgająca od okolic Marciszowa po rejon Kłodzka. Depresja tworzyła się w okresie od dolnego karbonu po górną kredę wypełniając się utworami skalnymi o różnym charakterze.

2. Utwory wulkaniczne, należące do formacji wulkanicznej Gór Kamiennych, budujących najwyższe wzniesienia, reprezentują dolny perm i zbudowane są z trachybazaltów (melafiry). Góry Kamienne są też potężną wychodnią pokładowej żyły porfirowej, która obrzeża nieckę środkowosudecką. Na skutek odporności skał ukształtowały się strome zbocza i zróżnicowany profil grzbietu Gór Kamiennych. Czwartorzęd reprezentują głównie gliny zwałowe należące do najszerzej rozprzestrzenionych utworów czwartorzędowych występujących jako zwarte pokrywy. W dolinach rzecznych występują piaski i żwiry oraz gliny aluwialne.

3. W części północnej gminy występują karbońskie skały osadowe, jak szarogłazy, zlepieńce, mułowce i iłowce oraz wystąpienia karbońskich skał wylewnych, jak ryolity i trachybazalty (góra Trójgarb i Chęlmiec). W seriach karbońskich leżą pokłady węgla kamiennego. Pozostałą część obszaru zajmują serie permskich skał osadowych, jak piaskowce, miejscami zlepieńcowate, dolomity, szarogłazy, fanglomeraty porfirowo - gnejsowe oraz serie wulkaniczne, jak tufy ryolitowe, trachity i trachybazalty. Góry Wałbrzyskie tworzą izolowane zalesione kopuły stanowiące wychodnie porfirowych żył kominowych pochodzących z okresu permskiego.

5.3. Gleby

1. Na obszarze opracowania rozwinęły się gleby typowe dla skał wulkanicznych - górskie, o dużej zawartości części szkieletowych, odczynie alkalicznym i stosunkowo korzystnej pojemności wodnej, o zróżnicowanej przydatności rolniczej. Rodzaj i jakość gleb uzależniona jest od położenia i konfiguracji terenu. Dominują gleby bielcowe i bielice. W niewielkiej ilości występują również gleby brunatne właściwe i brunatne kwaśne. Wzdłuż rzeki Lesk występują gleby z działu napływowych, tzw. aluwialne. W przeważającej większości obszaru opracowania są to gleby wytworzone ze skał okruchowych scementowanych. Pod względem klasyfikacji bonitacyjnej przeważają gleby klasy IV.

2. Najlepszymi glebami są gleby deluwialne kompleksu zbożowego górskiego, klasy IVa i IVb, lokalnie IIIb, występujące dużymi płatami w rejonie obniżień. Są one przydatne dla uprawy: owsa, żyta, ziemniaków i roślin pastewnych. W obrębie niższych partii górskich występują gleby kompleksu zbożowo-pastewnego górskiego, w przewadze IVb klasy gruntów ornych. Są to tereny o wystarczających warunkach glebowo-morfologicznych dla prowadzenia gospodarki rolnej. Wyższe partie górskie, nachylone stoki zajmują gleby słabsze, kompleksu przeważnie owsiano - pastewnego górskiego, głównie V-VI klasy gruntów ornych, predestynowane do wykorzystania głównie jako pastwiska. W dolinach rzecznych występują mady górskie, lokalnie - gleby glejowo - murszowe, wykorzystywane jako trwale użytki zielone - pastwiska.

3. Przeważają utwory średnio i silnie szkieletowe, o składzie mechanicznym części ziemistych odpowiadających glinie średniej, lekkiej lub ciężkiej. Charakteryzują się niewielką zasobnością w substancję organiczną i kwaśnym lub silnie kwaśnym odczynem. Większość gleb powiatu wałbrzyskiego ma odczyn mieszczący się w przedziale pH od 4,5 do 6,5, z czego aż 55% gleb ma odczyn bardzo kwaśny.

4. Podatność gruntów na erozję powierzchniową w gminie jest duża i mocno zróżnicowana. Całkowita powierzchnia użytków rolnych zagrożonych erozją to obszar 1263,24 ha (34,5% całej powierzchni użytków rolnych).

5.4. Klimat

1. Pod względem klimatycznym obszar opracowania położony jest w sudeckiej strefie ekoklimatycznej, w 2 makroregionach ekoklimatycznych: gór wysokich Karkonoszy i gór średnich Sudetów Środkowych. Czynniki kształtujące klimat tej strefy to: wysokość n.p.m., ekspozycja i nachylenie stoków, wklęsłość i wypukłość oraz rozmieszczenie i orientacja głównych elementów rzeźby terenu. Przeważają kierunki wiatru z zachodu na wschód. Średnia roczna prędkość wiatru na wys. 10 m nad powierzchnią gruntu wynosi od 5 do 7,5 m/s. Wiejące w chłodnej połowie roku południowe wiatry mają często cechy typu bora, wiatru chłodnego i wiejącego ze znaczną siłą. Średnia temperatura roczna wynosi 5-6°C, średnia temperatura w okresie zimy (styczeń-luty) -5 - -4°C, średnia temperatura lata w lipcu 13-14°C. Jest to rejon o umiarkowanej sumie opadów atmosferycznych. Opady roczne wynoszą 700-800 mm. Średnia roczna liczba dni z pokrywą śnieżną wynosi 60-80 dni, grubość pokrywy śnieżnej 20-30 cm. Wilgotność względna powietrza

wynosi 25-80%. W Górach Kamiennych występują wysokie opady 800 - 900 mm i długo zalegająca pokrywa śnieżna.

2. Warunki klimatyczne terenu są silnie zależne od wysokości terenu, relacji form dolinnych i grzbietów, ekspozycji terenu na oddziaływanie wiatru i promieniowania słonecznego oraz występowaniem szaty roślinnej. Największe zróżnicowanie mikroklimatów występuje na terenie Gór Wałbrzyskich i Kamiennych oraz w obszarze Obniżenia Leska. Dotyczy to przede wszystkim parametrów termiczno - wilgotnościowych. Pozostałe obszary posiadają przeważnie korzystne warunki klimatyczne, odpowiednie warunki solarne i termiczno-wilgotnościowe oraz dobre przewietrzanie. Niewielkie spadki terenu na stokach północnych nie różnicują zbytnio warunków termicznych, wilgotnościowych i solarnych w porównaniu do stoków o ekspozycji południowej, które posiadają najkorzystniejsze warunki bioklimatyczne. Niekorzystne warunki klimatyczne występują w dolinach cieków wodnych, stanowiących miejsca tworzenia się mgieł, mrozowisk, a także gromadzenia się mas wychłodzonego powietrza, spływającego z wyższych partii terenu. Stosunki termiczno - wilgotnościowe są tu w dużym stopniu modelowane warunkami wodnymi: występowaniem podmokłości stałych i okresowych, wód płynących i stojących. Wody dolin są źródłem mgieł, które przy słabym przewietrzaniu nie przemieszczają się w obszary pozadolinne.

5.5. Hydrologia

1. Obszar gminy leży w dorzeczu Odry, na terenie zlewni Lesku i w niewielkim fragmencie na terenie zlewni Zadrnej - prawobrzeżnych dopływów Bobru III-go rzędu oraz na terenie zlewni rzeki Strzegomki - lewego dopływu Bystrzycy. Przez jej obszar przebiega dział wodny II rzędu pomiędzy dorzeczem Bobru, a dorzeczem Bystrzycy. Jego przebieg pokrywa się niemal z granicą gminy w obrębie Masywu Trójarbu. Dział III-go rzędu pomiędzy zlewniami Lesku i Zadrnej biegnie wzdłuż południowo - zachodniej granicy, grzbietem Czarnego Lasu i dalej przez Przełęcz Grzędzką i Wzgórza Krzeszowskie.

2. Główną oś hydrograficzną obszaru opracowania wyznacza rzeka Lesk - dopływ Bobru, o południkowym przebiegu. Lesk ma źródła w rejonie Boguszowa Gorce, kończy swój bieg w Sędziszawiu. Dopływy Leska to lewobrzeżne: Mianka (w Borównie), Grzędzki Potok (w Czarnym Borze) oraz prawobrzeżne: Jabłonica i Czerwony Strumień (w Czarnym Borze). Północno - zachodni fragment terenu, należący do zlewni Zadrnej odwadnia potok, który zasila następnie Łęczec, wpadający do Zadrnej. Lesk w przeważającej części opracowania jest uregulowany i otoczony zabudową. Jedynie w północnej części obszaru opracowania płynie szeroką doliną i ma charakter zbliżony do naturalnego. Wody powierzchniowe stojące to zbiornik w Grzędach oraz stawy o niewielkiej powierzchni, pełniące funkcje hodowlane.

3. Cieki wodne cechują znaczne spadki w profilu podłużnym, typowe dla terenów górskich oraz duże nachylenia w obrębie powierzchni stokowych, kształtujących ich zlewnie, co powoduje przyspieszony obieg wody w podłożu, zwłaszcza w obrębie płytkich stref zwietrzelin stokowych oraz obniżenie retencji podziemnej. Charakteryzuje je wysoki udział odpływu szybkiego w odpływie całkowitym, spowodowany powszechnym występowaniem spływu powierzchniowego oraz wysoka dynamika zmienności przepływu.

4. Twarde i wytrzymałe na erozję skały magmowe determinują hydrologię Gór Kamiennych, które mimo znacznych opadów rocznych (800-9000 mm) i długiego zalegania pokrywy śnieżnej, są wyjątkowo ubogie w wodę. Wody podziemne związane są z warunkami hydrogeologicznymi tworzącego go górotworu i zasadniczo występują w 2 strefach:

- wody szczelinowe i rumoszowe, które występują w skałach krystalicznych masywów górskich i gromadzą się w cienkiej pokrywie zwietrzelinowej i w spękaniach skalnych;
- zasobne w wody warstwowe skały osadowe obniżeń.

5. Eksploatowane ujęcia to:

- studnie głębinowe (nr 1 i 2), w Czarnym Borze, dla których wydano pozwolenie wodnoprawne Decyzją WOS - 6223/17/2000 i Decyzją znak WOS-6223/14/4/02;
- głębinowe ujęcie wody w Czarnym Borze, dla którego wydano pozwolenie wodnoprawne Decyzją Urzędu Wojewódzkiego Wydziału Ochrony Środowiska w Wałbrzychu Nr OS.V-7211/80/84 r.;
- powierzchniowe ujęcie wody „Dzierżoniów” w Czarnym Borze, przy ul. Leśnej, dla którego

wydano pozwolenie wodno prawne decyzją nr OŚ/IV6210/70;

- ujęcie w Grzędach Kopalni melafiru w Grzędach (na dz. nr 518 i 532);
- ujęcie drenażowe w Grzędach Górnych - pozwolenie wodno prawne, udzielone Decyzją nr OŚ.IV-6210/70/96 z dnia 5.08.1996 r., pobór wody w ilości $Q_{\text{śr.d}} = 48 \text{ m}^3/\text{d}$;

Na terenie gminy znajdują się ponadto nieeksploatowane ujęcia:

- głębinowe ujęcie wody w Czarnym Borze, przy ul. Kamiennogórskiej (drodze wojewódzkiej nr 367) - pozwolenie wodno - prawne nr OŚ.IV-6210/28/92;
- ujęcie w Grzędach Ptasi Śpiew (własność dawnego RSP);
- ujęcie w okolicy Zalewu w Grzędach.

6. Główne użytkowe piętro wodonośne związane z czwartorzędem, występuje w dolinie rzeki Lesk na głębokości 5-15 m. Poza tym terenem brak użytkowego piętra wodonośnego. Na omawianym terenie występują Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP), wyznaczone dla terenu całej Polski w opracowaniu A. Kleczkowskiego (1990) - wytypowane do ochrony obszary występowania tych zbiorników wód podziemnych, które spełniają określone wymogi ilościowe oraz jakościowe i są istotne dla zaopatrzenia ludności w wodę pitną. Według „Mapy Obszarów Głównych Zbiorników Wód Podziemnych” (GZWP) wg stanu CA z dnia 30.09.2001 r., Państwowy Instytut Geologiczny - Zakład Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej, W-wa 2001, są to:

- GZWP Nr 343 „Dolina Bobru” (Marciszów); wymagający szczególnej ochrony o projektowanym statusie najwyższej ochrony (ONO); jest to struktura czwartorzędowej doliny kopalnej, ciągnącej się doliną Świdnej po dolinę Kaczawy koło Kaczorowa;
- GZWP Nr 342 „Niecka wewnątrzsudecka Krzeszów”.

7. Większe cieki omawianego obszaru są pozanormatywnie zanieczyszczone. Parametrem ograniczającym jest stan sanitarny. Przyczyną tego jest przeciążenie cieków zrzutami zanieczyszczeń z oczyszczalni wraz ze ściekami nieoczyszczonymi i docierających z terenów osadniczych oraz rolniczych. Większy zrzut ścieków w gminie odbywa się przez oczyszczalnię w Czarnym Borze.

5.6. Szata roślinna

1. W gminie występują zbiorowiska antropogeniczne: sztuczne świerczyny, zespoły polne i łąkowe. Lasy skupione są na obrzeżach terenu gminy, porastając pasma górskie. Lasy terenu opracowania zaliczone są do lasów ochronnych. Rosną tu lasy terenów górskich: bory i lasy mieszane, w których dominuje świerk pospolity, rzadziej występują: dąb szypułkowy, brzoza brodawkowata, buk zwyczajny, klon jawor, sosna zwyczajna. Najwięcej zasobów drzewnych tworzy drzewostan w wieku od 61-80 lat i 80-100 lat. Drzewostany te są mało odporne na szkodliwe działanie wiatrów i szkodników. Lasy w dolinach rzek są narażone na wyniszczenia spowodowane pracami związanymi z regulacją koryt rzecznych oraz zabiegami melioracyjnymi. Grunty zadrzewione i zakrzaczone zajmują łącznie 11,79 ha. Występują najczęściej w obrębie Czarny Bór (4,75 ha), a także Grzędy (2,40 ha) i Jaczków (2,37 ha), jako wydłużone śródpolne skupiska drzew i krzewów.

2. Dominującym zbiorowiskiem potencjalnym lasów jest zespół kwaśnej buczyny górskiej *Luzulo nemorosae-Fagetum* las bukowy z domieszką jaworu, świerka i jodły oraz z ubogim florystycznie runem. Żyźniejsze siedliska zajmuje zespół żyźnej buczyny sudeckiej *Dentario enneaphyllidis-Fagetum*, w którym oprócz buka występuje jawor, klon, lipa, jesion z bogatym runem. W dolinach cieków wodnych występują: podgórski łęg jesionowy *Carici remotae-Fraxinetum*, z dominującym jesionem lub rzadziej olszą czarną lub szarą, nadrzeczną olszyna górska *Alnetum incanae* - zbiorowisko z przeważającą olszą szarą oraz domieszką świerka, jesionu i jaworu. Najuboższe siedliska zajmuje bór jodłowo-świerkowy *Abieti-Piceetum montanum*.

3. Obszar gminy jest ubogi pod względem występowania chronionych i rzadkich gatunków roślin i grzybów oraz różnorodności siedlisk. Wynika to z rolniczego wykorzystania większości terenu oraz gospodarki leśnej, gdzie dominują monokultury świerkowe. Tereny cenne florystycznie to: podmokłe doliny potoków, miejsca wysięków wód, strome stoki. Niemniej na terenie opracowania występują 33 chronione całkowicie i częściowo gatunki roślin naczyniowych, mszaków i grzybów o łącznej liczbie zinwentaryzowanych 139 stanowisk. Wśród nich 13 należy do gatunków zagrożonych, w tym 3 w

skali kraju (na 35 stanowiskach). Stwierdzono też występowanie 9 gatunków rzadkich. Nie znaleziono gatunków z załącznika Dyrektywy Siedliskowej Unii Europejskiej.

4. Gatunki podlegające ochronie całkowitej, występujące na terenie gminy to:

Rośliny naczyniowe:

- dziewięciśń bezłodygowy *Carlina acaulis* L.25
- gółka długoostrogowa *Gymnadenia conopsea* (L.) R.Br.1,
- kosaciec syberyjski *Iris sibirica* L.1,
- kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine* (L.) Crantz2,
- lilia złotogłów *Lilium martagon* L.5,
- listera jajowata *Listera ovata* L.2,
- naparstnica zwyczajna *Digitalis grandiflora* Mill.4,
- orlik pospolity *Aquilegia vulgaris* L.1,
- paprotka zwyczajna *Polypodium vulgare* L.7,
- pełnik europejski *Trollius europaeus* L.5,
- podkolan biały *Platanthera bifolia* (L.) Rich.2,
- rojownik pospolity *Jovibarba sobofera* L.1,
- storczyk Fuchsa *Dactylorhiza fuchsii* (Druce) Soó. 1,
- storczyk szerokolistny *Dactylorhiza majalis* Lo. Soó.2,
- śnieżyca wiosenna *Leucoium vernum* L.16,
- wawrzynek wilczęłyko *Daphne mezereum* L.9,
- wiciokrzew pomorski *Lonicera periclymenum* L.1,
- zimowit jesienny *Colchicum autumnale* L.1,

Mszaki:

- torfowiec błotny *Sphagnum palustre* L.2.

Grzyby:

- sromotnik bezwstydy *Phallus impudicus*4.

5. Rośliny naczyniowe podlegające ochronie częściowej, występujące na terenie gminy to:

- barwinek pospolity *Vinca minor* L.2,
- bluszcz pospolity *Hedera helix* L.1,
- goździk kropkowany *Dianthus deltoides* L. Pospolity,
- kalina koralowa *Viburnum opulus* L.9,
- konwalia majowa *Convallaria majalis* L.8,
- kopytnik pospolity *Asarum europaeum* L.10,
- kruszyna pospolita *Frangula alnus* Mill. 1,
- marzanka wonna *Galium odoratum* L.10,
- naparstnica purpurowa *Digitalis purpurea* L.1,
- pierwiosnek lekarski *Primula veris* L.1,
- pierwiosnka wyniosła *Primula elatior* L. Pospolity.

Mszaki podlegające ochronie częściowej,:

- torfowiec nastroszony *Sphagnum squarrosum* Crome2,
- torfowiec kończysty *Sphagnum fallax* Klinggr.2.

Grzyby:

- purchawica olbrzymia *Langermania gigantea* Pers.

6. Występujące tu siedliska przyrodnicze, będące przedmiotem zainteresowania UE, wytypowane do ochrony zgodnie z Dyrektywą siedliskową (Dyrektywa Rady EWG 1992), to:

- 9180-1 - Klonowo - lipowe lasy stokowe *Tilio platyphyllos* - *Acerion pseudoplatani* (2 obszary na stokach Czuby, 2 w Witkowie, 1 w obszarze Natura 2000 Góry Kamienne),
- 91E0-6 - Nadrzeczna olszyna - *Salicetum albo - fragilis*, *Populetum albae*, *Alnion glutinoso - incanae*, olsy źródłiskowe (1 obszar na granicy Jaczków - Borówno w dolinie Mianki, 1 w Masywie Trójgarbu, 1 w Witkowie, 1 w Grzędach, 1 w Górach Kamiennych);
- 9110-2 - Kwaśna buczyna górską - *Luzulo - Fagenion* (1 obszar w Masywie Trójgarbu);
- 9130-3 - Żyzna buczyna Sudecka - *Dentario glandulosae* - *Fagenion*, *Galio odorati* - *Fagenion* (1 obszar w Górach Kamiennych);

- 9189-4 Sudecka jaworzyna z miesiącznicą trwałą - *Tilio platyphyllos* - *Acerion pseudoplatan* (1 obszar w Górach Kamiennych).

7. Na tereny zieleni kształtowanej składają się: 2 założenia parkowe, 7 cmentarzy oraz ciągi zadrzewień przydrożnych. W Czarnym Borze usytuowany jest park przyspałacowy. Charakteryzuje go mało urozmaicona szata roślinna, obejmująca 21 gatunków drzew i krzewów w wieku 70-150 lat. Przeważają drzewa liściaste rodzime: lipa drobnolistna *Tilia cordata*, klon pospolity *Acer platanoides*, buk pospolity *Fagus silvatica*, grab pospolity *Carpinus betulus*, klon jawor *Acer pseudoplatanus*, dąb szypułkowy *Quercus robur*. Z drzew introdukowanych występuje dąb purpurowy *Quercus purpurea*. Pojedynczo rosną: jesion wyniosły odm. zwisająca *Fraxinus excelsior* 'Pendula', brzoza brodawkowata *Betula verrucosa*, wierzba biała *Salix alba*. Z gatunków iglastych rodzimych występują: świerki *Picea*, jodła *Pinus*, cis *Taxus*, a z introdukowanych: sosna amerykańska, jedlica Douglasa, sosna czarna. Pozostałością najstarszego układu są lipy rosnące przed pałacem. We wsi Jaczków znajduje się park dworski, również z mało urozmaiconą szatą roślinną, złożoną z gatunków rodzimych, takich jak: klon pospolity *Acer platanoides*, wierzba biała *Salix alba*, lipa drobnolistna *Tilia cordata*, klon jawor *Acer pseudoplatanus*. Do parku prowadzi aleja kasztanowo - lipowa. Powierzchnia parku wynosi ok. 1,3 ha, w tym alej 0,32 ha. Na terenie gminy znajdują się cmentarze komunalne w: Jaczkowie, Witkowie, Czarnym Borze, Borównie, Grzędach Górnych; dawny ewangelicki cmentarz w Witkowie oraz cmentarz rodowy rodziny von Portatius w parku w Czarnym Borze. Ciągi zadrzewień przydrożnych złożone są głównie z lip *Tilia*, klonów *Acer*, kasztanowców *Aesculus* i topól *Populus*.

5.7. Fauna

1. Znaczną część teriofauny gminy Czarny Bór stanowią gatunki pospolite, takie jak: sarna *Capreolus capreolus*, lis *Vulpes vulpes*, kuna domowa *Maris foina*, zasiedlające cały obszar. Ssaki leśne związane są z większymi kompleksami leśnymi, w tym z lasami w Masywie Trójgrabu, Masywie Dzikowca i Lesistej, gdzie oprócz gatunków typowych: wiewiórki, popielicy, kuny leśnej, utrzymuje się większość populacji jeleni i dzików. Mniejsze lasy i zadrzewienia preferowane są przez borsuka. Bogate pod względem gatunkowym są siedliska nadwodne i tereny podmokłe. Zachowane, niezabudowane odcinki potoku Lesk są miejscem występowania bobra, karczownika, tchórza. W środowiskach podmokłych stwierdzono obecność gronostaja. Ochronie ścisłej podlegają ssaki:

- borsuk *Meles meles*,
- bóbr *Castor fiber*,
- gronostaj *Musielia erminea*,
- jenot *Nyciereuies procyonoides*,
- karczownik ziemnowodny *Arvicola terresiris*,
- łasica *Musielia nivalis*,
- mysz zaroślowa *Apodemus sylvaicus*,
- norka amerykańska *Mustela vison*,
- orzesznica *Muscardinus avellanarius*,
- popielica *Myoxus glis*,
- rzęsorek rzeczek *Neomys fodiens*,
- tchórz *Mustela putorius*,
- szczur śniady *Ratus ratus*,
- wydra *Lutra lutra*.

2. Na terenie gminy stwierdzono 13 spośród 22 gatunków nietoperzy występujących w Polsce:
- borowiec wielki *Nyctalus noctula*,
 - gacek brunatny *Plecotus auritus*,
 - karlik malutki *Pipistrellus pipistrellus*,
 - karlik większy *Pipistrellus nathusii*,
 - mopek *Barbastella barbastellus*,
 - mroczek poźlocisty *Eptesicus nilssonii*,
 - mroczek późny *Eptesicus serotinus*,

- nocek Bechstaina *Myotis Bechsteinii*,
- nocek Brandta *Myotis brandtii*,
- nocek duży *Myotis myotis*,
- nocek Natterera *Myotis nattereri*,
- nocek rudy *Myotis daubentonii*,
- nocek wąsatek *Myotis mystacinus*.

Wszystkie gatunki nietoperzy występujące w Polsce podlegają ochronie ścisłej. Nocek Bechstaina i mroczek poźłocisty *Eptesicus nilssonii* wpisane są do Polskiej Czerwonej Księgi, jako gatunki zagrożone wyginięciem lub bliskie zagrożenia. Nocek duży, nocek Bechstaina i mopek objęte są Aneksami II i Aneksami IV Dyrektywy Siedliskowej Unii Europejskiej, dla których tworzy się tzw. Specjalne Obszary Ochrony. Odnaleziono niewielką liczbę letnich kolonii nietoperzy, w porównaniu z liczebnością i bogatym składem gatunkowym stwierdzonych żerowisk nietoperzy. Cennymi miejscami żerowania nietoperzy są lasy Masywu Dzikowca oraz stawy hodowlane i rekreacyjne w Grzędach.

3. Gmina nie wyróżnia się pod względem ornitofauny, która jest jednym z lepszych wskaźników waloryzacji przyrodniczej. Ornitofaunę gminy cechują gatunki związane z krajobrazem rolniczym jak również z lasami. Liczna ornitofauna Góry Trójkarb i w Górach Kamiennych, decyduje o bogactwie ornitofauny leśnej gminy. Dość znaczne obszary podmokłych łąk w okolicy wsi Grzędy, Grzędy Górne oraz Witków to najważniejsze miejsca lęgowe ptaków związane z krajobrazem otwartym - derkacza, przepiórki, świerszczaka. Stwierdzono występowanie 79 gatunków ptaków lęgowych, spośród których 72 podlegają ochronie gatunkowej, częściowej 2 gatunki i ochronie łowieckiej 4 gatunki. Gatunki wymagające ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 występują w liczbie 63 oraz 2 gatunki zagrożone na Śląsku i 5 gatunków potencjalnie zagrożonych. Stwierdzono jedno stanowisko lęgowe sówecki *Glaucidium passerinum* na Górze Trójkarb w Witkowie - ujętej w „Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt”.

4. Obszar gminy nie należy do bogatych w płazy i gady pod względem gatunkowym i ilościowym. Na terenie gminy stwierdzono 7 gatunków płazów oraz 3 gatunki gadów. W Polsce wszystkie gatunki płazów i gadów podlegają ochronie ścisłej (Rozp. MS z dnia 28.09.2004 r. w sprawie dziko występujących zwierząt objętych ochroną). Część gatunków płazów i gadów lub ich siedliska, w tym występujące na terenie gminy, objęta jest ochroną w ramach prawa Unii Europejskiej, na podstawie tzw. Konwencji Berneńskiej i tzw. Dyrektywy Habitatowej. W inwentaryzacji przyrodniczej wskazuje się na konieczność ochrony istniejących stanowisk i tworzenie nowych miejsc rozrodu płazów i gadów, aby zwiększyć ich populację. Na terenie gminy występują płazy:

- traszka górska *Triturus alpestris*,
- traszka zwyczajna *Triturus vulgaris*,
- ropucha szara *Bufo bufo*,
- ropucha zielona *Bufo viridis*,
- żaba trawna *Rana temporaria*,
- żaba moczarowa *Rana arvalis*,
- grzebiuszka ziemna *Pelobates fuscus*;

gady:

- jaszczurka żyworodna *Lacerta vivipara*,
- zaskroniec zwyczajny *Natrix natrix*,
- żmija zygzakowata *Vipera berus*.

5. Skład gatunkowy ichtiofauny w rzekach i potokach na terenie gminy jest dość ubogi, a jej liczebność, oprócz strzebli potokowej i śliza, jest niewielka. Ma na to wpływ niewielki poziom wody w potokach, brak uregulowanej gospodarki ściekowej oraz regulacja melioracyjna potoków. Stwierdzono występowanie jednego gatunku chronionego - śliza *Barbatula barbatula*.

5.8. Tereny wskazane do ochrony

1. W opracowanej dla gminy Inwentaryzacji przyrodniczej wskazano obszary i obiekty zasługujące na objęcie ochroną:

- powiększenie granic Obszaru Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójarbu” o obszar cenny pod względem faunistycznym:
 - wzgórze o charakterze strukturalnym, na północ od Witkowa i Jaczkowa - najcenniejsze miejsce na terenie gminy pod względem teriologicznym; wykazano tu 25 gatunków ssaków, w tym 10 objętych ochroną; m. in. występuje popielica; jest to też obszar proponowany do włączenia w granice Obszaru Chronionego Krajobrazu Kopuły Chełmca, Trójarbu i Krzyżowej Góry koło Strzegomia;
- użytki ekologiczne - obszary cenne pod względem florystycznym:
 - „Łąki mokradłowe nad Ciekliną” - kompleks podmokłych ziołorośli, trzcinowisk, zarośli wierzbowych oraz podmokłych i świeżych łąk, przez który przepływa strumień, w górnej części nieuregulowany, gdzie występują gatunki chronione: pełnik europejski, storczyk szerokolistny, śnieżyca wiosenna, pierwiosnka wyniosła;
 - „Lasy stokowe nad Leskiem w Witkowie” - dobrze zachowany, typowo wykształcony fragment żyznego lasu stokowego z siedliskiem klonowo - lipowym, z gatunkami chronionymi: lilią złotogłów, kopytnikiem pospolitym, konwalia majową;
 - „Olszyna w dolinie Mianki” - kompleks podmokłych olszyn, zarośli wierzbowych i łąk, ze strumieniem w większej części nieuregulowanym i rozlewiskami na granicy wsi Jaczków i Borówno, gdzie występują gatunki chronione: śnieżyca wiosenna wawrzynek wilczyko, pierwiosnka wyniosła; występuje łęg jesionowo - olszowy 91E0;
 - „Łąka pełnikowa na Chojniaku” - bogata florystycznie łąka z liczną populacją pełnika i ziołorośla; z gatunków chronionych występuje także dziewięciśń bezłodygowy;
 - „Gaj czereśniowy na stokach masywu Czuby” - nietypowo wykształcony fragment lasu stokowego, z dominującym drzewostanem czereśniowym; zajmujący wschodnie stoki masywu Czuby w Czarnym Lesie; występuje tu siedlisko przyrodnicze o znaczeniu priorytetowym klonowo - lipowe lasy stokowe 9180 *Aceri - Tiliatum*; występują gatunki chronione: lilia złotogłów, marzanka wonna, kopytniki pospolite;
 - „Masyw Dzikowca i Lesistej” - największy i najbardziej zróżnicowany kompleks obejmujący lasy liściaste różnych siedlisk: żyznej buczyny górskiej, Sudeckich jaworzyn z miesięcznicą trwałą, nadrzecznej olszyny górskiej, mszysto - paprociowych zbiorowisk zacienionych skał kwaśnych i obojętnych oraz łąki z udziałem storczyków; gatunki chronione: dziewięciśń bezłodygowy, podkolan biały, gółka długoostrogowa, lilia złotogłów, listera jajowata, storczyk Fuchsa, kopytnik pospolity, pierwiosnka wyniosła, marzanka wonna, paprotka zwyczajna, śnieżyca wiosenna, torfowiec kończysty, sromotnik bezwstydy;
 - „Łąki i olszyny nad Łęczcem” - kompleks podmokłych łąk, olszyn, źródlisk i zarośli wierzbowych, nad Łęczcem i jego prawym dopływem, przy wschodniej granicy gminy; występują gatunki chronione: zimowit jesienny, pierwiosnka wyniosła, wawrzynek wilczyko, śnieżyca wiosenna, kopytnik pospolity, marzanka wonna, torfowiec błotny, torfowiec nastroszony, torfowiec kończysty;
- użytki ekologiczne - obszary cenne pod względem faunistycznym:
 - „Lesk i żwirownia Sędziszów” - Lesk stanowi korytarz ekologiczny dla ssaków i miejsce bytowania gatunków nadwodnych: wydry i bobra; w zbiorniku wodnym stwierdzono godowisko żaby trawnej, ropuchy szarej i ropuchy zielonej; teren ten sąsiaduje z terenami eksploatacji, w związku z czym zasadne będzie objęcie go ochroną po zakończeniu eksploatacji i wyczerpaniu złoża;
 - „Leśne oczko” koło Jaczkowa - zbiornik o brzegach porośniętych lasem, proponowany do ochrony ze względu na miejsce rozrodu traszek: zwyczajnej i górskiej; miejsce występowania żaby moczarowej;
 - „Stawy w Jaczkowie” - staw hodowlany pomiędzy rzeką Lesk, a nasypem kolejowym, gdzie stwierdzono godowisko żaby trawnej i ropuchy szarej oraz miejsce występowania zaskrońca zwyczajnego i grzebiuszki ziemnej;
 - „Zbiornik nad Leskiem” - miejsce występowania żaby moczarowej, ropuchy szarej, zaskrońca zwyczajnego;
 - „Masyw Dzikowca i Lesistej” - miejsce rozrodu traszek i żerowania jaszczurki żyworodnej; o dużej różnorodności herpetofauny;
- zespół przyrodniczo - krajobrazowy - obszar cenny pod względem faunistycznym:
 - „Pod zamkiem” - rozlewiska pod ruinami zamku w Czarnym Borze, porośnięte przez las olsowy i szuwar trzcinowy - dogodne miejsce do rozrodu płazów;

- pomniki przyrody nieożywionej lub stanowiska przyrody nieożywionej:
 - skałka porfirowa - skałka stokowa o wys. 4 m, w Grzędach Górnych na południowych stokach wzgórza w Masywie Dzikowca;
 - skałka porfirowa - o formie iglicy o wys. 10 m w Grzędach Górnych;
 - skałka porfirowa - 2 skałki o wys. 4 m w Grzędach Górnych,
 - eratyk w Witkowie - blok gnejsu drobnooczkowego o wym. 1,5 x 1 x 1 m,
 - eratyk w Witkowie - blok czerwonego granitu o wym. 1,5 x 1 x 1 m.
 - 2. Inne obszary cenne pod względem florystycznym to:
 - szuwar turzycy prosowej w Jaczkowie i Grzędach Górnych,
 - murawy i suche łąki w Jaczkowie, Czarnym Borze i Grzędach Górnych,
 - ziołorośla i okrajki mokradłowe w Grzędach.
- Obszary cenne pod względem faunistycznym:
- miejsca rozrodu płazów i gadów w Czarnym Borze, Grzędach i Grzędach Górnych.

5.9. Stan rolniczej przestrzeni produkcyjnej

1. Gmina ma charakter rolniczo - leśny. Użytki rolne stanowią 55,2% powierzchni gminy, a grunty leśne i zadrzewione 36,8%. Pomimo dużego udziału użytków rolnych na obszarze gminy produkcja rolna nie odgrywa decydującej roli w strukturze zatrudnienia mieszkańców, m.in. z powodu słabej klasy bonitacyjnej gleb oraz braku opłacalności produkcji rolnej. Ponad 62% powierzchni gminy to użytki rolne klasy IV, V i VI, z przewagą gleb o średniej i słabej wartości rolniczej, z przewagą łąk i użytków zielonych. Grunty rolne stanowią połowę użytków rolnych. Strukturę agrarną obrazuje poniższa tabela.

Tab. nr 4. Struktura gruntów (wg danych za 2005 r).

L.p.	Grunty ogółem	Powierzchnia w ha
1.	użytki rolne ogółem	3702
2.	grunty orne ogółem	1866
3.	łąki	1084
4.	pastwiska	752
5.	pozostałe grunty i nieużytki	497

2. W czasie wykonywania inwentaryzacji terenowej do projektu granicy rolno - leśnej w marcu 2010 r., we wszystkich obrębach stwierdzono występowanie gruntów odłogowanych o łącznej powierzchni 155,36 ha, w tym gruntów ornych - 57,01 ha, użytków zielonych - 98,35 ha (54,22 ha pastwisk, 44,13 ha łąk). Stanowi to 4,2% użytków rolnych gminy, w tym 3,2% gruntów ornych, 5,2% użytków zielonych (do ich powierzchni ewidencyjnej). Najwięcej gruntów odłogowanych położonych jest w obrębie Grzędy i Jaczków. Odłogowanie pól osłabia wypłukiwanie wierzchniej warstwy gleby, osłabia jej możliwości produkcyjne, obniża kulturę gleby oraz zwiększa jej zakwaszenie. Z tego powodu w celu ochrony gleb i zagospodarowania gruntów od dawna nieużytkowanych rolniczo wskazane jest ich zalesienie.

3. W gminie występują gleby słabej i bardzo słabej jakości, na co wskazuje wskaźnik bonitacji gleb, zawierający się w przedziale od 33,4 punktów w obrębie Grzędy do 43,9 punktów w obrębie Jaczków w skali 100 punktowej liczony wg punktacji IUNG w Puławach. Średnia wielkość wskaźnika dla gminy wynosi 39,6 punktów. Na 6 obrębów, w 5 z nich występują gleby słabej jakości, gdzie wielkość wskaźnika bonitacji oscyluje w granicach średniej dla gminy. Ze względu na rolniczą przydatność gleby gminy Czarny Bór należą do 6 kompleksów, z których dominującym jest kompleks zbożowo górski, a dla użytków zielonych kompleks użytki zielone średnie. Wskaźnik Waloryzacji Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej (WWRPP), wykorzystywany do oceny warunków przyrodniczych dla produkcji rolnej zawiera się w przedziale od 33,4 do 43,9 punktów.

4. W gminie większość obszaru zajmują gleby kwaśne, wymagające wapnowania. Gospodarstwa nie realizują wapnowania we własnym zakresie z powodu wysokich kosztów

przeprowadzenia tego zabiegu. Wszystkie obręby położone w gminie Czarny Bór zostały zaliczone do strefy ONW - obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania - typu górskiego, dlatego gospodarstwa rolne tu zlokalizowane ponoszą większe koszty i nakłady niż gospodarstwa na terenach nizinnych. Na melioracje wodne szczegółowe składają się sieci drenarskie na użytkach rolnych o powierzchni 1199 ha (najwięcej procentowo w Borównie), co stanowi 32,7% całkowitej powierzchni użytków rolnych na terenie opracowania oraz rowy melioracji szczegółowej o długości 109,92 km. Stan większości urządzeń melioracyjnych jest niezadowolający, są one zniszczone i zarośnięte roślinnością. Podatność gruntów na erozję powierzchniową w gminie jest duża i mocno zróżnicowana. Całkowita powierzchnia użytków rolnych zagrożonych erozją to obszar 1263,24 ha (34,5% całej powierzchni użytków rolnych). Zagrożenie to występuje na terenie całej gminy. Występowanie dużej ilości łąk i pastwisk powoduje, że erozja ma mniejszy wpływ.

5. Rolnictwo w gminie Czarny Bór reprezentowane jest głównie przez indywidualne gospodarstwa rolne. Struktura gospodarstw i ich wielkość zmieniła się w okresie transformacji w zasadniczy sposób. Grunty i obiekty dawnych Państwowych Gospodarstw Rolnych objęli częściowo indywidualni właściciele lub dzierżawcy. Wg Planu urządzeniowo - rolnego z 2010 r. na terenie gminy są 463 gospodarstwa rolne, zajmujące obszar 3118,40 ha. Gospodarstwa prowadzą produkcję rolną na gruntach własnych i dzierżawionych. Średnia powierzchnia gospodarstwa w gminie wynosi 6,74 ha, natomiast w poszczególnych obrębach zawiera się od 4,41 ha w Grzędach do 11,07 ha w Jaczkowie. Gospodarstw o powierzchni powyżej 15,00 ha, czyli takich, które mogą być głównym źródłem dochodu, jest 32 (6,9%). Zajmują razem 1471,14 ha (47,2% powierzchni). Z liczby tej 27 to gospodarstwa od 15,00 do 50,00 ha, a tylko 3 gospodarstwa mają powierzchnię powyżej 100,00 ha. Najkorzystniejsza struktura obszarowa jest w Witkowie i Jaczkowie, gdzie gospodarstwa o powierzchni powyżej 15,00 ha zajmują największą powierzchnię.

6. Charakterystyczną cechą gospodarstw jest duże rozdrobnienie gruntów. Średnio gospodarstwo tworzą 4 działki ewidencyjne o powierzchni 1,98 ha. Większa powierzchnia gospodarstw wiąże się najczęściej z większą ilością działek tworzących gospodarstwo. W gospodarstwach o powierzchni ponad 100 ha średnia liczba działek wynosi aż 38. W celu racjonalizacji gospodarowania i zwiększenia efektywności produkcji rolnej należy dążyć do zmniejszenia liczby działek w ramach jednego gospodarstwa rolnego i zwiększania ich powierzchni. Działanie takie można zrealizować za pomocą prac scaleniowych.

7. W gminie ukształtowanie rozłogu gruntów jest mało korzystne. Najbardziej nieprawidłowe ukształtowanie rozłogu gruntów charakteryzuje:

- gospodarstwa rolne w obrębie Czarny Bór, Jaczków i Witków,
- grunty osób posiadających grunty w miejscu zamieszkania oraz w innych obrębach,
- grunty komunalne,
- działki zakupione przez osoby nie mieszkające w gminie Czarny Bór,
- odłogowane użytki zielone.

Na nieprawidłowe ukształtowanie rozłogu gruntów wpływa niekorzystnie sieć komunikacyjna. Miejscami jest ona zbyt gęsta, a drogi niewykorzystywane przez rolników zostały częściowo zaorane. Brakuje dróg w dobrym stanie technicznym skracających przejazd między wsiami.

6. STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW, KRAJOBRAZU KULTUROWEGO ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

6.1. Uwarunkowania historyczne

1. Historia gminy Czarny Bór sięga X wieku, kiedy średniowieczny Śląsk położony był na styku trzech kultur: polskiej, czeskiej i niemieckiej. Gmina Czarny Bór leżała na szlaku wiodącym ze Świdnicy poprzez miejscowość Czarny Bór, Grzędy do Krzeszowa. Wszystkie drogi od Lubawki z czeskiej Pragi prowadziły przez Krzeszów i Grzędy. Z wykopalisk archeologicznych wiadomo, że osadnictwo istniało tu już w neolicie. Świadczy o tym m.in. znaleziony tutaj tłuk pięściowy, datowany na 3500-2500 p.n.e. Z okresu kultury łużyckiej zachowało się grodzisko, na którym w okresie średniowiecza wzniesiono zamek, strzegący traktów handlowych do Kamiennej Góry i Czech. Przy nim rozwinęła się osada. W następstwie II wojny światowej miejscowości gminy Czarny Bór

przypadły w 1945 r. jak cały Śląsk Polsce, a nowymi mieszkańcami zostali wysiedleńcy ze wschodniej Polski.

2. Brak dokumentów dotyczących czasu powstania wsi Czarny Bór. Początki wsi Czarny Bór sięgają XIII wieku. Czarny Bór po raz pierwszy pojawia się w dokumentach w 1364 roku pod nazwą Swarczewalde. W następnych wiekach nazwa ta zmieniała się następująco: Schwartzwaldt (1667), Schwartzwaldau (1743), Schwarzwaldau (1809), Czarnolesie (1945), Czarny Bór (1946). Były to dobra książęce skupione wokół kaszteli Conrocwalde (Grzędy) i Lybenow (Czarny Bór). Po wojnie wsi nadano nazwę Czarnolesie. Od 1946 roku wieś nosi nazwę Czarny Bór. Nie wiadomo dokładnie, kiedy powstał zamek zwany Liebenau, lub castrum Swarczewalde (warownia Czarny Bór). Na początku XIV wieku piastowski książę Bernard podarował zamek w Czarnym Borze grupie rycerzy, którzy napadali przejeżdżających podróżnych. Właścicielem zamku był wówczas rycerz Nickol Bolcze. Rycerzy pokonał syn Bernarda, książę świdnicko - jaworski Bolko II Świdnicki w roku 1355. Po wygaśnięciu śląskiej linii Piastów w 1392 r. zamek przeszedł w ręce prywatne i należał do braci von Hackenborn, a po nich do Rickela Bolcze. Wskutek zapisów spadkobierczych, dobra przeszły pod panowanie Królestwa Czeskiego. Wówczas na zamku Libenau pojawił się ród czeskiego rycerstwa. Ponieważ nie jest znane ich nazwisko, historycy nadali im nazwę Boehm (po niem. Czesi) - nazwisko to było różnie pisane: Boehmen, Boenheim, Beheim, Beheime. W 1410 r., jako właściciel zamku w Czarnym Borze wymieniany jest Peter Zedlitz pochodzący z Maciejowej (k. Jeleniej Góry), który prawdopodobnie kupił tę posiadłość od rodu Boehm. Po 1400 r. zamek i wieś stanowiły własność trzech braci von Seydlitz. a po nich Puta von Czastolowica. W 1436 roku pojawia się nowy właściciel Menlin Burgult. Ten z kolei 14 lat później, w 1450 roku sprzedał posiadłość Czarny Bór Hermanowi Czettritz (posiadającemu również pobliski zamek Konradów). Ponieważ był on zwolennikiem husytów, udostępnił im zamek. W 1437 r. oba zamki zdobyły i uszkodziły oddziały śląskie zwalczające husytów. Potem został odbudowany przez von Czettritzów, ale w 1509 r. zniszczono go ponownie za naruszanie przez nich pokoju. Od tego czasu pozostaje w ruinie, ponieważ von Czettritzowie wzniesli w XVI w. nową siedzibę na prawym brzegu Lesku. W posiadaniu rodziny Czettritzów zamek i wieś były prawie przez następne 400 lat. W 1825 roku ostatnią właścicielką Czarnego Boru z rodu Czettritz była baronowa Ernestyna Czettritz. W 1838 roku wieś zmieniła właściciela - nowym nabywcą został Ottokar hrabia Zedlitz-Neukirch, który w 1851 roku drogą dziedziczenia dobra czarnoborskie przekazał zięciowi Bernardowi Portatiusowi. W rękach tej rodziny majątek pozostawał do roku 1945.

3. Największy rozkwit Czarnego Boru zaczął się dopiero w XVIII w. Wieś stanowiła wówczas własność baronów von Czettritz, którzy posiadali rozległe majątki w okolicy, a bogacili się głównie na górnictwie węgla. W 1742 r. we wsi powstała szkoła ewangelicka. W 1747 r. w Czarnym Borze mieszkało 15 kmieci oraz 83 zagrodników i chałupników. W 1765 r. mieszkało tu 31 kmieci, 59 zagrodników i 28 chałupników, wśród nich 35 rzemieślników. W 1760 r. von Czettritz uruchomił tu pierwszą kopalnię węgla kamiennego, przemianowaną w 1775 r. na „Neue Grube”. Jej powstanie wiązało się z ustanowieniem w 1751 r. komory celnej w Czarnym Borze, która oddzieliła odbiorców czeskich od kopalń wałbrzyskich, którzy od tego momentu mogli pozyskiwać węgiel tylko z kopalń w Czarnym Borze lub w Kuźnicach Świdnickich. Podczas wojny 7-letniej u ówczesnego właściciela wsi, hr. K. A. von Zedlitz - swojego ministra - gościł król Prus Fryderyk II. W 1775 r. spłonął dwór von Czettritzów, którzy na jego miejscu wzniesli nową barokową rezydencję. W 1781 r. von Czettritz założył nową kopalnię „Margarethe”, którą połączył z poprzednią i eksploatował do 1787 r. W 1782 r. Czarny Bór był już bardzo dużą i bogatą wsią. Oprócz pałacu i ruin zamku, były tu 2 folwarki, szkoła i 3 młyny wodne, a wśród mieszkańców 15 kmieci, 68 zagrodników i 24 chałupników. Jeszcze żywszy rozwój wsi nastąpił w XIX w., chociaż w latach 1807-15 miały tu miejsce bunt i wystąpienia chłopów. W 1823 r. powstała kolejna kopalnia „Gottheif”, która w 1840 r. należała do rodziny Töpfer i działała do 1851 r. W 1825 r. wieś liczyła 125 domów, w tym pałac, folwark, szkołę ewangelicką z nauczycielem, dworski browar i gorzelnię, wolne sołectwo z gorzelnią, królewski urząd celny, 3 młyny wodne, 2 tartaki i 3 kopalnie węgla. Wśród mieszkańców było 22 tkaczy.

4. W 1830 r. właścicielem wsi został Ottokar hr. von Zedlitz-Neukirch, który w 1851 r. przekazał dobra zięciowi, Bernardowi von Portatiusowi. W rękach tej rodziny pałac pozostawał do 1945 r. W 1840 r. we wsi było 127 budynków, w tym pałac, folwark, wolne sołectwo z gorzelnią, szkoła ewangelicka, browar, 3 gorzelnie, 3 młyny wodne, 2 tartaki i 8 gospód, a wśród mieszkańców 12 tkaczy płótna i 33 innych rzemieślników. Wolne sołectwo mieściło się w części zwanej Wäldchen i liczyło 7 domów. W 1841 r. kupiec W. Mały uruchomił w Czarnym Borze hutę szkła, produkującą

butelki. Dalej rozwijało się górnictwo węgla. W 1855 r. powstała kopalnia „Pauline”, która w 1857 r. weszła w skład spółki wałbrzyskiej. Rozwijała się kopalnia „Gottheif”, jedna z największych kopalń w zagłębiu dolnośląskim, do której po 1860 r. przyłączono szereg okolicznych pól wydobywczych. W 1874 r. kopalnia ta weszła do spółki „Liebauer Kohlverein”, która scaliła wszystkie kopalnie i pola wydobywcze pomiędzy Czarnym Borem, a Lubawką, tworząc obszar górniczy o powierzchni blisko 40 km². Część pól wydobywczych z terenu Czarnego Boru przeszła do kopalni „Victoria” w Wałbrzychu. Rozwój górnictwa spowodował znaczną rozbudowę wsi i przekształcenie jej w osiedle rolniczo - przemysłowe. Na planie z 1901 r. przy obecnej ul. Kolejowej znajdował się szyb kopalni Gustaw „Georg” wraz z budynkami towarzyszącymi. Rozwijał się handel i usługi. Ok. 1880 r. rozpoczęto eksploatację melafirów w kamieniołomie na grzbiecie Czarnego Lasu, później powstały kolejne wyrobiska. Od pocz. XX w. działała cegielnia.

5. Od 1874 r. gmina wiejska Czarny Bór była miejscem o tej samej nazwie Urzędu Okręgu, a także należały do niej gminy Mittel Conradswaldau, Ober Conradswaldau i Vogelgesang, jak i majątków ziemskich Conradswaldau i Schwarzwaldau. W okresie międzywojennym Czarny Bór był już bardzo dużą osadą, która w czasie 70-80 lat potroiła liczbę mieszkańców. W 1927 r. wzniesiono kościół katolicki. Po drugiej wojnie światowej wysiedlono niemieckich mieszkańców i sprowadzono Polaków z Podhala, głównie z okolic Nowego Sącza. Po 1945 r. Czarny Bór pozostał osiedlem rolniczym, chociaż jeszcze w latach 1959-64 działała tu sztolnia upadła kopalni „Victoria” w Wałbrzychu, nosząca też nazwę „Czarny Bór”. Jednak eksploatacja trwała krótko i nie wywarła wpływu na wieś. Natomiast część mieszkańców pracowała w kopalniach Wałbrzycha, Gorc, Boguszowa i Kuźnic Świdnickich. Po wojnie uruchomiono kamieniołomy melafiru ale w latach 1946-47 dawały tylko 15 tys. t tłuczni, kłińca i gysu rocznie. Na ich bazie powstały Czarnoborskie Kamieniołomy Drogowe, które sukcesywnie rozbudowywano. W 1975 r. wydobyto w nich 800 tys. t kamienia, a zatrudnienie wynosiło 300 osób. W dawnych folwarkach ulokowano PGR i RSP. Część budynków zajęła administracja kamieniołomów. Wzniesiono nowe osiedla mieszkaniowe zabudowy wielorodzinnej i jednorodzinnej, a w pałacu ulokowano Szpital Leczenia Odwykowego. W ostatnich latach w Czarnym Borze rozwija się intensywnie indywidualne budownictwo mieszkaniowe. Osiedlają się tu mieszkańcy pobliskich miast Wałbrzycha i Kamiennej Góry.

6. Wieś Borówno stanowiły niegdyś oddzielne wsie: Hartau i Forst. Wsie te w całej swojej historii należały do zakonu cystersów w Krzeszowie aż do 1810 r., kiedy to po sekularyzacji dóbr klasztornych stały się własnością królewską. W 1939 r. wsie połączono w jedną osadę Hartauforst. Nie wiadomo natomiast dokładnie kiedy powstały. Dolną część Hartau w 1583 r. założył opat zakonu cystersów Kasper II Ebert, który zakupił ją dla klasztoru. Zaś część górna Forst powstała prawdopodobnie dopiero w końcu XVII wieku. Obie części rozwinęły się szybko i w pierwszej połowie XVIII wieku należały już do większych osad w okolicy. W 1747 r. w Hartau było 43 zagrodników i chałupników, a w Forst 43 zagrodników i chałupników. W 1765 r. wartość majątku klasztorowego w Hartau wynosiła tylko 493 talary, mieszkało tu 23 zagrodników i 19 chałupników, w tym 9 rzemieślników. Były to dość duże ale raczej ubogie wsie, które słabo się rozwijały, a mieszkańcy w znacznym stopniu trudnili się tkactwem. W XVIII wieku przeprowadzono pomiędzy obiema wsiami trakt handlowy wysadzany drzewami, którego przebieg pokrywał się z obecną szosą Wałbrzych - Kamienna Góra. W końcu XIX wieku rozpoczęto na terenie wsi eksploatację kamieniołomów ale w tym czasie wieś nie rozwijała się, bowiem upadło tkactwo chałupnicze, które dawało utrzymanie sporej części mieszkańców. Wielu ludzi pracowało wówczas w okolicznych kopalniach węgla kamiennego. W 1939 r. pomiędzy obiema częściami, już połączonej wsi, wzniesiono kościół Chrystusa Króla. Wcześniej w górnej części wsi stała tylko kaplica. Po 1945 r. obie części wsi otrzymały jedną nazwę: „Zalesin”, którą potem w 1950 r. zmieniono na obecną. Niżej położone zabudowania ciążyły zawsze wyraźnie do Czarnego Boru, szczególnie po reformie administracyjnej w 1975 r., kiedy zlikwidowano powiaty i wieś znalazła się w województwie wałbrzyskim.

7. Grzędy po raz pierwszy wzmiankowane są w 1305 r. Udokumentowane źródła potwierdzają Konradswaldau, wymieniany także jako Burg Vogelgang w 1324 r. Zamek wraz z miejscowością powstał przypuszczalnie za okresu panowania księcia Bolka I i służył zabezpieczeniu granic śląsko - czeskich. Z Politz (Police nad Metují) we wschodnich Czechach prowadziła droga przez Friedland (Mieroszów) lub Schömborg (Chelmsko Śląskie) przez Grenzwald (Preseka) i dalej przez dolinę na Nizinę Śląską. Przez zawarcie małżeństwa księżniczki Anny von Schweidnitz w 1353 r. z czeskim królem, późniejszym cesarzem Karolem IV Konradswaldau traci strategiczne znaczenie. Pierwszym

znanym właścicielem był Ritter Hendricus von Predil. W 1324 r. z powodu sporu prowadzonego o granice lasu z klasztorem w Krzeszowie (Grüssau) został wzmiankowany jako Heidenreich von Predel. Spór miał załagodzić książę Bernhard w 1324 z Münsterberg (Ziębice). Następnie zamek spustoszone i rozgrabione, do czasu, kiedy zdobył go książę Bolko II w 1355 r. W 1379 zamek i okoliczne włości były w posiadaniu Hermanna von Czettritz - ochmistrza księżniczki Anny von Schweidnitz. W 1392 r. Konradswaldau razem z księstwem świdnickim dostał się koronie czeskiej. W 1394 r. wybudowano kościół. W 1427 r. Klasztor w Krzeszowie kazał schwytać i spalić 3 poddanych Grzęd. Hermann von Czettritz, wnuczek o tym samym imieniu, właściciel zamku Vogelgesang zdobył z sojusznikami klasztor i uzyskał odszkodowanie dla krewnych ofiar. W 1428 r. zamek i przypuszczalnie także Grzędy zostały zniszczone przez Husytów. Grzędy pozostawały nadal w posiadaniu Hermanna von Czettritz, który przyjął za siedzibę zamek Burg Neuhaus (Nowy Dwór). W 1437 r. objął on jednocześnie w posiadanie Schwarzwaldau (Czarny Bór). Po pierwszej Śląskiej wojnie Grzędy przypadły razem ze Śląskiem Prusom i należały następnie do Czarnego Boru; pozostając do 1830 r. w posiadaniu rodu von Czettritz, w którym to roku Grzędy razem z Czarnym Borem zostały nabyte przez von Otto barona Zedlitz Neukirch. W 1851 r. Grzędy dostały się jego zięciowi Bernhardowi von Portatius, przy którego potomkach pozostawały do 1945 r. Po nowym podziale Prus od 1815 r. Grzędy należały do Prowincji Śląskiej Provinz Schlesien i od 1816 r. zostały włączone do powiatu kamiennogórskiego, z którym pozostawały połączone do 1945 r. W roku 1933 w Grzędach było 866 mieszkańców, w 1939 r. wykazano 1020 mieszkańców.

8. Witków (wcześniej Wittgendorf) należał do Księstwa Świdnickiego (Herzogtum Schweidnitz) i był w XIII w. posagiem Agnes, która wyszła za mąż za Johana von Seydlitz. On sprzedał „Wittichendorf w 1376 r. za zgodą swojej małżonki razem z sądem, karczmą, młynem, jak i całą służbą i procentami Klasztorowi w Krzeszowie (Kloster Grüssau). Tym samym dostał się on w 1392 r. pod panowanie korony czeskiej. Dla uniknięcia wojny tureckiej Johannes V musiał Witków, jak i Stare Bogaczowice (Reichenau, Neureichenau) i Chwaliszów (Quolsdorf) oddać Hansowi von Schaffgotsch. W 1571 r. majątki ziemskie ponownie wróciły na własność klasztoru. Po pierwszej śląskiej wojnie w 1742 r. Witków razem ze Śląskiem przypadł Prusom. W 1810 klasztor był sekularyzowany. Po nowym podziale Prus należał on od 1815 r. do Prowincji Śląskiej (Provinz Schlesien) i doczekał w 1816 r. włączenia do godności powiatu wiejskiego, którym pozostawał do 1945 r. W 1867 r. otrzymał Witków połączenie kolejowe Śląską Koleją Górską. Od 1874 r. był siedzibą gminy wiejskiej okręgu o tej samej nazwie, do którego należały także Forst, Hartau grüssauisch i Wittgendorf. W 1939 r. okręg Wittgendorfłączono z Jaczkowem (Hartmannsdorf). W tym roku wieś Witków liczyła 1372 mieszkańców.

9. Jaczków wzmiankowany był w 1305 r. jako Hartmannsdorff. Pierwsi właściciele nie są znani. Właściciele wzmiankowani od XVI w. to w 1575 r. - Brandau von Zedlitz, 1626 r. - Christoph von Ruprecht, 1654 r. - George Kaspar von Warnsdorf, od 1740 r. - Samuel von Richthofen i kolejno von Kluge, von Stutterheim, Oberamt Prezydent Freiherr von Seidlitz. Do miejscowości należała kolonia dworca w Sędziszawiu (Ruhbank), obejmująca budynki o numerach 88, 90, 92 i 94, budynek stacji i 4 domki jednorodzinne. Z wyjątkiem kolonii stacji, zamieszkaanej przez urzędników i pracowników torowych, była to czysto rolnicza wioska. Pierwszy kościół wybudowano na przełomie XII i XIII w. Obecny kościół został zbudowany około 1586 r. W ramach odnowy katolicyzmu 12.02.1654 r. został przekazany mieszkańcom katolickim. Protestantka ludność od 1709 r. należała do kościoła Łaski w Kamiennej Górze (Landeshut). W 1925 r. wieś liczyła 765 mieszkańców, z czego 677 było protestantami, w 1939 r. - 812 mieszkańców.

6.2 Dobra kultury

1. Na dzisiejszy stan dóbr kultury składają się układy przestrzenne miejscowości oraz historyczna zabudowa. Przeważa układ przestrzenny typu wsi łańcuchowej, związany z łańcowym podziałem gruntów, charakterystyczny dla kotlin śródgórskich. Znajduje się tu kilka obiektów architektury o wysokich walorach kulturowych, wpisanych do rejestru zabytków oraz kilkanaście obiektów wpisanych do ewidencji konserwatorskiej. Dwa założenia pałacowo - parkowe usytuowane są w Czarnym Borze i w Jaczkowie. Zabytki sakralne terenu gminy to: kościół parafialny p.w. NS Pana Jezusa, 1924-26 r. w Czarnym Borze; kościół filialny p.w. Chrystusa Króla, z 1939 r. w Borównie; kościół pod wezwaniem św. Jadwigi w Grzędach z XIII w., przebudowany na gotycki ok. 1550 r. oraz w XVII i XVIII w., wyremontowany w 1964 r.; kościół pod wezwaniem Matki Boskiej Częstochowskiej

w Jaczkowie z 1586 r.; kościół Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny z 1710 r. w Witkowie oraz przydrożne kapliczki i krzyże. W Witkowie i Borównie, oddalone od głównych układów zabudowy, usytuowane są kaplice św. Anny. Cmentarze rzymsko - katolickie, dawniej ewangelickie w miejscowościach: Borówno, Czarny Bór, Grzędy, Witków i Jaczków założone są na rzucie prostokąta, z charakterystycznym układem alejek na planie krzyża, obsadzone lipami, świerkami, żywotnikami. Cmentarze przykościelne na planie owalu znajdują się przy kościołach w Grzędach, Jaczkowie, Witkowie. W Witkowie znajduje się cmentarz poewangelicki na planie prostokąta. W Czarnym Borze, w obrębie założenia parkowego, usytuowany jest cmentarz rodziny von Portatius, o układzie kwadratu, obecnie zdewastowany.

2. Czarny Bór reprezentuje typ wsi o zabudowie zagęszczonej, rozbudowanej (zmodyfikowanej). Do dzisiaj zachowały się ruiny zamku usytuowane w zakolu rzeki Lesk. Pierwsza wzmianka o zamku, zwanym Liebenau lub castrum Schwarzwaldau, pochodzi z 1355 r. W rozplanowaniu wsi wyróżnia się zespół pałacowo - parkowy, który w swoim obecnym kształcie zachował się z czasów XIX-wiecznej przebudowy. Barokowy pałac pochodzi z 1784 r., kiedy został wzniesiony po pożarze starego budynku w 1775 r. Główna droga oddzielała niegdyś pałac z parkiem od folwarku. Obecnie w miejscu dawnego folwarku usytuowane jest osiedle zabudowy jednorodzinnej. Park typu krajobrazowego założony został na wschód od pałacu, przed którym istniał w XVIII w. ozdobny, niewielki ogród. W części leśnej znajduje się cmentarz rodowy ostatnich właścicieli posiadłości - rodziny von Portatius. Borówno składa się z dwóch wyraźnie wyodrębniających się jednostek, stanowiących niegdyś oddzielne miejscowości: Hartau i Forst. Do historycznej zabudowy należą m.in: kościół parafialny p.w. NS Pana Jezusa powstały w latach 1924-26, dawna szkoła, zajazd usytuowany przy głównej drodze (obecnie zdekapitalizowany).

3. Pozostałe wsie charakteryzuje typowo łańcuchowy układ przestrzenny. W Witkowie i Jaczkowie wyróżniają się położone na wzniesieniach kościoły wraz z cmentarzami przykościelnymi na planie owalu i przylegającymi cmentarzami na planie krzyża. Kościół w Jaczkowie posiada ołtarz - arcydzieło rzeźby z drewna z XVI w., ufundowane przez Fabiana von Reichenbach i Annę z Cetritz. W zachodniej części Jaczkowa (Hartmannsdorf), w zakolu rzeki Lesk położone jest założenie dworskie. Składa się ono z dworu wzniesionego w I poł. XVI w., przebudowanego w I ćw. XVIII w. i budynków folwarcznych z II poł. XIX w., alei kasztanowo - lipowej z pocz. XIX w. i zadrzewień porastających skarpe z II poł. XIX w. W zabudowie mieszkalnej Witkowa wyróżniają się domy nr 39 i 51. W Grzędach wyróżniają się kościół i kaplica wraz z cmentarzem, położone w południowej części wsi. Kościół pod wezwaniem św. Jadwigi, pochodzi z XIII w., przebudowany był na gotycki ok. 1550 r., w XVII i XVIII w.; posiada prezbiterium nakryte sklepieniem krzyżowo-żebrowym i rzeźbiony renesansowy ołtarz z 2 połowy XVI w. Położony w sąsiedztwie istniejącego kościoła kościół ewangelicki został zburzony po 1945 r. W Grzędach zachowały się pozostałości zamku, powstałego przypuszczalnie za okresu panowania księcia Bolka I, który służył zabezpieczeniu granic śląsko - czeskich. Udokumentowane źródła potwierdzają Konradswaldau, wymieniany także jako Burg Vogelgang w 1324 r.

4. Historyczna zabudowa wsi Czarny Bór jest zróżnicowana, zarówno pod względem charakteru jak i funkcji. Występują tu zagrody jedno - i wiele - budynkowe, budynki mieszkalne 1- i 2-kondygnacyjne, budynki wielorodzinne do 3 kondygnacji, budynki fabryczne, osiedla robotnicze. Większość budynków historycznych pozostałych wsi to budynki: mieszkalne, gospodarcze, inwentarskie i typu mieszanego. W historycznej zabudowie przeważają zagrody jednobudynkowe, ustawione kalenicą do drogi, typu mieszkalnego i mieszkalno - gospodarczego. Na obrzeżach wsi występują okazalsze zagrody, najczęściej trzybudynkowe typu zamkniętego, z budynkami: mieszkalnym i gospodarczymi, rozplanowane na rzucie prostokąta lub kwadratu. Historyczne budynki usługowe to: dawne zajazdy, szkoły, plebanie, budynki straży pożarnej.

5. Historyczne budynki wiejskie charakteryzują się zróżnicowaniem form architektonicznych i funkcjonalno - przestrzennych. Występują tu parterowe i piętrowe budynki mieszkalno - inwentarskie i mieszkalne, o rzutach szerokofrontowych, symetrycznych, najczęściej wielowewnętrzne. Występują różne typy konstrukcji wiejskiej zabudowy mieszkaniowej, spotykane w regionie sudeckim. Rozwiązania architektoniczne charakterystyczne dla zabudowy historycznej to:

- bryła zwarta, mało urozmaicona,
- rzut prostokątny, wydłużony,
- konstrukcja murowano - ryglowa,

- wysokość - parterowe i piętrowe z poddaszem użytkowym,
- niska podmurówka kamienna,
- dach dwuspadowy (lub naczółkowy) o kącie nachylenia połaci około 45°,
- szczyt szalowany pionowo układanymi deskami, bez okien,
- otwory okienne i drzwiowe otoczone opaskami, w okazalszych budynkach piętrowych kamienne portale, odrzwia w formie portali kamiennych,
- bielone pola rygla i szczeliny między balami zrębu,
- elementy szkieletu ryglowego malowane na ciemny kolor - czarny lub brązowy.

6. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Czarny Bór:

w Czarnym Borze:

- zamek - ruina, nr rej. A/4135/593, z dnia 25.08.1959 r.;
- pałac, obecnie szpital, nr rej. A/4136/257 z dnia 23.04.1951 r.;
- oficyna w zespole pałacowym, nr rej. A/4139/792/Wł z dnia 25.05.1981 r.;
- oficyna w zespole pałacowym, ul. Parkowa, nr rej. A/4140/802/Wł z dnia 14.05.1981 r.;
- spichlerz, ul. Parkowa 6, nr rej. A/3138/793/Wł z dnia 14.05.1981 r.;
- park, w jego obszarze cmentarz rodowy rodziny von Portatius, nr rej. A/4137/860/Wł z dnia 18.09.1981 r.;

w Grzędach:

- kościół filialny p.w. św. Jadwigi, nr rej. A/1715/787 z dnia 26.10.1960 r.;
- zamek Wojaczów - ruina, nr rej. 1455 z dnia 23.11.1965 r.;

w Jaczkowie:

- kościół filialny p.w. M.B. Częstochowskiej, nr rej. A/1708/828 z dnia 23.12.1960 r.;
- dwór, nr 67, k. XVIII w., nr rej. 1213/Wł. z dnia 30.10.1986 r.;
- park dworski, z XVIII, XIX w., nr rej. 1329/Wł, z dnia 20.03.1991 r.;

w Witkowie:

- kościół paraf. p.w. Zwiastowania NMP, 1710 r., nr rej. 917, z dnia 31.07.1961 r.

7. Poniższe zestawienie zawiera wykaz pozostałych zabytków nieruchomych znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków:

w Borównie:

- zespół kościelny,
- kościół filialny p.w. Chrystusa Króla, z 1939 r.,
- cmentarz przy kościele filialnym p.w. Chrystusa Króla, z 1939 r.,
- dom mieszkalny nr 27, z 1937 r.,
- dom mieszkalny nr 28, z pocz. XX w.,
- cmentarz parafialny;

w Czarnym Borze:

- kościół parafialny p.w. NS Pana Jezusa, murowany, 1924-26 r.,
- cmentarz komunalny,
- zespół pałacowo - parkowy,
- dom mieszkalny w zespole pałacowo - parkowym, ul. Parkowa 10, z 2 poł. XVIII w.,
- dom mieszkalno - gospodarczy, ul. Parkowa 7,
- dom mieszkalny, przy ul. XXX-Lecia 14, z pocz. XX w.,
- dom mieszkalny, obecnie Ośrodek Zdrowia, ul. Kamiennogórska 22, z 1 ćw. XX w.;

w Grzędach:

- zespół kościelny,
- cmentarz przykościelny,
- dom mieszkalny nr 9,
- dom mieszkalno - gospodarczy nr 34;

w Grzędach Górnych:

- dom mieszkalny nr 7;

w Jaczkowie:

- zespół kościelny,
- cmentarz przykościelny,
- cmentarz parafialny,

- zespół dworsko - parkowy nr 67,
- oficyna mieszkalna w zespole dworskim nr 66,
- obora w zespole dworskim,
- dom mieszkalny nr 68, 1 poł. XIX w.;

w Witkowie:

- zespół kościelny, XVIII, XIX w.,
- plebania przy kościele nr 86, 1 poł. XVIII w.,
- cmentarz przykościelny, XVIII, XIX w.,
- cmentarz parafialny, 1919 r.,
- kaplica mszalna p. w. św. Anny, 1900 r.,
- cmentarz ewangelicki, XIX, XX w.,
- dom mieszkalny nr 39, XIX, XX w.,
- dom mieszkalny nr 51, pocz. XX w.

8. Rzeźba przydrożna wpisana do rejestru zabytków to 3 obiekty w Witkowie:

- krzyż pokutny obok przystanku PKS, vis a vis domu nr 15 - decyzja nr 570/Wł z dnia 20.12.1983 r.;
- rzeźba „Św. Jan Nepomucen”, barok, XVIII w. przy drodze do kościoła na prawym południowym prześle mostku nad młynówką rzeki Jabłownicy - decyzja nr 809/561 z dnia 20.12.1983 r.;
- rzeźba „Immaculata”, barok, XVIII w., przy drodze do kościoła, na lewym, północnym prześle mostku nad młynówką rzeki Jabłownicy - decyzja nr 810/562 z dnia 20.12.1983 r.

9. W wykazie zabytków figurują następujące rzeźby przydrożne:

w Jaczkowie:

- krzyż pokutny, przy domu nr 6;

w Witkowie:

- rzeźba „Chrystus w Ogrójcu”, późny barok, II poł. XIX w., przy domu nr 3;
- rzeźba „Immaculata”, I poł. XIX w., w ogrodzie domu nr 29;
- rzeźba „Matka Boża z Dzieciątkiem” 1883 r., w ogrodzie domu nr 30;
- kapliczka przydrożna, II poł. XIX w., w ogrodzie domu nr 17;
- „Grupa Ukrzyżowania”, I połowa XVIII w., w ogrodzie domu nr 18;
- krzyż przydrożny (metalowy na murowanym cokole), II poł. XIX w., w ogrodzie domu nr 59;
- krzyż przydrożny, 1882 r., w ogrodzie domu nr 68;
- krzyż przydrożny, 1880 r., na łące gospodarstwa nr 135,
- „Grupa Ukrzyżowania”, XVIII w., koło remizy, na rozwidleniu drogi głównej z drogami do Jabłowa i Lubomina.

10. Obszary w wojewódzkiej ewidencji zabytków nieruchomych:

- historyczny układ ruralistyczny wsi Czarny Bór,
- założenie przestrzenne zamku Czarny Bór,
- założenie przestrzenne zamku Wojaczów w Grzędach,
- historyczny układ ruralistyczny wsi Jaczków,
- historyczny układ ruralistyczny wsi Witków.

11. We wsiach Czarny Bór, Borówno, Witków i Jaczków na podstawie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, ochronie podlegają:

- obiekty wpisane do ewidencji zabytków,
- obszary objęte ochroną, ustalone dla założeń pałacowo - parkowych i cmentarzy.

6.3. Zabytki archeologiczne

1. Liczba stanowisk archeologicznych w gminie Czarny Bór wynosi 50, liczba faktów osadniczych 54. Są to głównie pozostałości nowożytnych kopalń węgla kamiennego, ślady osadnictwa i osady z późnego średniowiecza oraz neolityczne znaleziska luźne. Pozostałości nowożytnych kopalń węgla kamiennego, notowanych w źródłach pisanych już w XIV w, stanowią unikalne obiekty w skali krajowej. Dobrze widoczne w krajobrazie Borówna i Czarnego Boru, rysują się najczęściej jako

owalne nasypy, zbliżone formą do gródków stożkowatych, w przeważającej ilości przypadków współwystępujące z szybem zlokalizowanym w centrum lub z boku hałdy.

2. Wykaz stanowisk archeologicznych udokumentowanych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski zestawiono poniżej.

Tab. nr 5. Fakty osadnicze w gminie Czarny Bór

Nr obszaru AZP	Nr stanowiska	Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja obiektu	Kultura, chronologia
Miejscowość Czarny Bór				
87-20	4	1	znalezisko luźne	neolit
87-20	5	2	znalezisko luźne	neolit
87-20	6	3	kopalnia, hałdy	okres nowożytny
87-20	7	4	kopalnia, hałda i szyb	okres nowożytny
87-20	8	5	kopalnia, hałda	okres nowożytny
87-20	9	6	kopalnia, hałda	okres nowożytny

87-20	10	7	kopalnia, hałda	okres nowożytny
87-20	11	8	kopalnia, hałda	okres nowożytny
87-20	12	9	kopalnia, hałdy i szyb	okres nowożytny
87-20	13	10	kopalnia, hałda	okres nowożytny
87-20	14	11	kopalnia, hałda	okres nowożytny
87-20	15	12	kopalnia, szyb	okres nowożytny
87-20	16	13	kopalnia, hałda i szyb	okres nowożytny
87-20	17	14	kopalnia, hałda	okres nowożytny
87-20	18	15	kopalnia, hałda	okres nowożytny
87-20	19	16	kopalnia, hałda i szyb	okres nowożytny
87-20	20	17	kopalnia, hałda	okres nowożytny
87-20	21	18	kopalnia, hałda i szyb	okres nowożytny
87-20	22	19	kopalnia, hałda i szyb	okres nowożytny
87-20	23	20	kopalnia, hałda i szyb	okres nowożytny
87-20	24	21	kopalnia, hałda i szyb	okres nowożytny
87-20	25	22	śląd osadnictwa osada średniowieczna	pradzieje
87-20	26	23	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
87-20	27	24	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
87-20	28	25	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
87-20	29	26	osada	późne średniowiecze
86-20	1	27	zamek	późne średniowiecze XIV-XV w.
Miejscowość Grzędy				
87-20	30	1	zamek	późne średniowiecze
87-20	31	2	cmentarzysko kurhanowe	nieokreślona
87-20	32	3	osada	wczesne średniowiecze
87-20	33	4	śląd osadnictwa	epoka kamienia
87-20	34	5	cmentarzysko kurhanowe	nieokreślona
87-20	35	6	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
87-20	36	7	osada	późne średniowiecze
87-20	37	8	osada	późne średniowiecze
87-20	38	9	osada	późne średniowiecze
87-20	39	10	osada	późne średniowiecze
87-20	40	11	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
87-20	41	12	osada	późne średniowiecze
87-20	42	13	osada	późne średniowiecze
87-20	43	14	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
87-20	44	15	kopalnia, hałda i szyb	okres nowożytny
87-20	45	16	kopalnia, hałda i szyb	okres nowożytny
Miejscowość Jaczków				

86-19	1	1	osada osada	późne średniowiecze okres nowożytny
Miejscowość Witków				
86-20	10	1	osada	okres nowożytny XVII-XVIII w.
86-20	11	2	śląd osadnictwa	okres nowożytny XVII-XVIII w.
86-20	12	3	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	średniowiecze okres nowożytny XVII-XVIII w.
86-20	13	4	osada	okres nowożytny XVII-XVIII w.
86-20	14	5	śląd osadnictwa osada	średniowiecze okres nowożytny XVII-XVIII w.
86-20	15	6	śląd osadnictwa	okres nowożytny XVII-XVIII w.

3. Obszary ochrony archeologicznej w wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych:

w Czarnym Borze:

- obszar obserwacji archeologicznej dla nowożytnego siedliska wsi o genezie średniowiecznej,
- obszar ochrony archeologicznej założenia zamku Czarny Bór,

w Grzędach:

- obszar ochrony archeologicznej założenia obronnego - zamek Wojaczów,

w Jaczkowie:

- obszar obserwacji archeologicznej dla nowożytnego siedliska wsi o genezie średniowiecznej,

w Witkowie:

- obszar obserwacji archeologicznej dla nowożytnego siedliska wsi o genezie średniowiecznej.

6.4. Zagrożenia środowiska kulturowego

Na obecny stan krajobrazu kulturowego gminy największy wpływ w ostatnich kilkudziesięciu latach miał brak możliwości aktywnej ochrony zabytkowych obiektów oraz zmiany społeczno-gospodarcze. Wymiana ludności niemieckiej na polską w latach 1945 - 48 spowodowała przerwanie lokalnej tradycji kulturalnej oraz zniszczenie wielu obiektów. Podstawowym zagrożeniem dla stanu historycznie ukształtowanej zabudowy jest jej niedostosowanie do aktualnych potrzeb, dzisiejszych wzorców kulturowych i technicznych, brak ekonomicznego i funkcjonalnego uzasadnienia do eksploatacji niektórych obiektów, wprowadzanie nowoczesnych rozwiązań technicznych, stosowanie niewłaściwych materiałów i detali budowlanych.

7. WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONA ICH ZDROWIA

7.1. Uwarunkowania demograficzno-społeczne

1. Według stanu na 31.XII.2009 r. gminę o pow. 6640 ha zamieszkuje 4769 osób, zameldowanych jest 4813 osób. Obszar gminy jest słabo zaludniony - na 1 km² przypadają 72 osoby. Największym zaludnieniem charakteryzuje się wieś Czarny Bór - ośrodek administracyjno - usługowy gminy. W ostatnim dziesięcioleciu liczba ludności ustabilizowała się i utrzymywała się w poszczególnych latach na zbliżonym poziomie. Największy spadek ludności miał miejsce w 1998 r., kiedy liczba ludności spadła o 155 osób, co mogło mieć związek z transformacją gospodarki i załamaniem się rynku pracy.

Tab. nr 6. Liczba ludności w latach 1995 - 2009 (stan na 31 .XII)

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Liczba osób	4875	4879	4889	48565	4701	4781	4808	4808
Rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	-
Liczba osób	4812	4804	48825	4810	4787	4799	4769	-

2. Przyrost naturalny w 2009 r. był ujemny i wyniósł - 10. Również ujemne było saldo migracji - 10, efektem czego był spadek liczby ludności w porównaniu do 2008 r. Gminę charakteryzuje niski wskaźnik małżeństw i urodzeń. Średnia zaludnienia województwa dolnośląskiego jest dwukrotnie wyższa ale na tle gmin wiejskich woj. dolnośląskiego, dla których średnia wynosi 54 osoby, gmina charakteryzuje się zaludnieniem powyżej średniej. Stan ludności i ruch naturalny obrazuje poniższa tabela.

Tab. nr 7. Stan ludności i ruch naturalny

L. p.	Ludność wg miejsca zameldowania/zamieszkania i płci	Ilość osób
1.	Ogółem stałe miejsce zameldowania (stan na 31 XII)	4 813
2.	mężczyźni	2 339
3.	kobiety	2 474
4.	Ogółem faktyczne miejsce zamieszkania (stan na 31 XII)	4 769
5.	mężczyźni	2 320
6.	kobiety	2 449
	Ruch naturalny	
7.	Urodzenia żywe	38
8.	Zgony ogółem	48
9.	Przyrost naturalny	-10
10.	Małżeństwa	14 małżeństw

Tab. nr 8. Wskaźniki modułu gminnego dla gminy Czarny Bór na tle gmin wiejskich woj. dolnośląskiego

L. p.	Wskaźniki modułu gminnego	Gmina Czarny Bór	Gminy wiejskie woj. dolnośląskiego
1.	ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia)	72 osoby	54 osoby
2.	kobiety na 100 mężczyzn	106	102
3.	małżeństwa na 1000 ludności	2,9	6,1
4.	urodzenia żywe na 1000 ludności	7,9	11,3
5.	zgony na 1000 ludności	9,9	10,3
6.	przyrost naturalny na 1000 ludności	-2	1

Tab. nr 9. Migracje wewnętrzne i zagraniczne

L.p.	Migracje na pobyt stały gminne wg typu i kierunku	Ilość osób
1.	zameldowania w ruchu wewnętrznym	49
2.	wymeldowania w ruchu wewnętrznym	58
3.	wymeldowania za granicę	1
4.	saldo migracji wewnętrznych	-9
5.	saldo migracji zagranicznych	-1
	Migracje na pobyt stały gminne wg typu i kierunku	
6.	zameldowania ogółem	49
7.	zameldowania z miast	41
8.	zameldowania ze wsi	8
9.	wymeldowania ogółem	59
10.	wymeldowania do miast	43
11.	wymeldowania na wieś	15
12.	wymeldowania za granicę	1
13.	saldo migracji	-10

3. Wśród 6 jednostek osadniczych gminy największą liczbą ludności - ponad 200 mieszkańców posiada Czarny Bór, który jest ośrodkiem administracyjno - usługowym. Zestawienie ludności z podziałem na poszczególne miejscowości obrazuje poniższe zestawienie:

- Borówno -463 mieszkańców,
- Czarny Bór -2207,
- Grzędy - 561,
- Grzędy Górne- 173,
- Jaczków - 487,
- Witków -1007.

4. Dominującą grupę ludności gminy stanowi grupa produkcyjna, obejmująca 65,9% ogółu ludności. Drugą co do wielkości jest grupa przedprodukcyjna, która wynosi 20,2% ogółu ludności gminy. Najmniej liczna jest grupa poprodukcyjna, która stanowi 13,9% ogółu ludności gminy. Struktura ta jest niemal identyczna jak większości gmin wiejskich woj. dolnośląskiego; nieco odbiega od średniej krajowej ale także i tutaj zachodzą procesy starzenia się ludności w analogiczny sposób jak dla wielu regionów Polski. Związane z tym uwarunkowania stwarzają nowe specyficzne potrzeby, związane z rozwojem systemu opieki zdrowotnej i społecznej oraz przynoszą istotne zmiany dla funkcjonowania systemu oświaty.

Tab. nr 10. Ludność gminy wg grup ekonomicznych i wskaźnik obciążenia demograficznego

L.p.	Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym	4 769
1.	w wieku przedprodukcyjnym	963
2.	w wieku produkcyjnym	3 142
3.	w wieku produkcyjnym mobilnym	1 947
4.	w wieku produkcyjnym niemobilnym	1 195
5.	w wieku poprodukcyjnym	664
	Wskaźnik obciążenia demograficznego	Ilość osób
6.	ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	51,8
7.	ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	69,0
8.	ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	21,1

Tab. nr 11. Udział ludności gminy wg ekonomicznych grup wieku w % na tle gmin wiejskich woj. dolnośląskiego

Lp.	Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem	Gmina Czarny Bór %	Gminy wiejskie woj. dolnośląskie %
1.	w wieku przedprodukcyjnym	20,2	20,3
2.	w wieku produkcyjnym	65,9	65,8
3.	w wieku poprodukcyjnym	13,9	13,8

5. W najbliższych latach zgodnie z aktualnymi prognozami demograficznymi wzrastać będzie udział grupy produkcyjnej ludności, co wiąże się z potrzebą zapewnienia zatrudnienia dla większej ilości mieszkańców. Tworzenie warunków dla zapewnienia większej ilości miejsc pracy powinno stać się jednym z podstawowych zadań gminy. Stopa bezrobocia jest wysoka - 25,2% w skali powiatu jeleniogórskiego. W gminie jest zarejestrowanych 368 bezrobotnych, w tym 170 kobiet i 198 mężczyzn. Jest to zjawisko spowodowane także wzrostem liczby ludności w wieku produkcyjnym na skutek dorastania grupy wiekowej wyżu demograficznego z przełomu lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych.

7.2. System obsługi mieszkańców

1. System obsługi mieszkańców gminy należy uznać za dostateczny pod względem struktury i dostępności podstawowych usług publicznych i komercyjnych, obsługi komunikacyjnej i zaopatrzenia w sieci infrastruktury technicznej. Obiekty usługowe zlokalizowane są przede wszystkim na terenie wsi Czarny Bór. Także wsie Witków i Jaczków charakteryzują się wystarczającym, zbliżonym poziomem świadczenia usług dla ludności, zapewniającym stosunkowo dobre warunki pod względem dostępu do podstawowych usług. Nieco gorszą pod tym względem sytuację wykazują pozostałe miejscowości.

2. W sferze oświaty i wychowania gmina realizuje w podstawowym zakresie dostęp do usług edukacji. Obiekty oświaty pozostają, po przeprowadzonej modernizacji, w dobrym stanie technicznym. Gminny system edukacji tworzą:

- gimnazjum w Czarnym Borze,
- szkoły podstawowe w miejscowościach: Czarny Bór, Witków,
- gminne przedszkole samorządowe w Czarnym Borze, na 106 miejsc, w którym przebywa 104 dzieci, w tym dzieci 3, 5, 6-letnich,
- 1 oddział przedszkolny przy szkole podstawowej - 16 dzieci,
- 1 punkt przedszkolny - 16 miejsc, 15 osób.

3. Instytucje kultury w gminie to:

- Centrum Kultury w Czarnym Borze,
- świetlice w Borównie, Jaczkowie, Grzędach,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Czarnym Borze.

Na terenie gminy znajdują się kościoły parafialne w miejscowościach: Borówno, Czarny Bór, Jaczków, Witków i Grzędy.

Tab. nr 12. Dane i wskaźniki - biblioteki, kultura i sport

L.p.	BIBLIOTEKI - dane i wskaźniki	
1.	biblioteki i filie	2 obiekty
2.	pracownicy bibliotek	2 osoby
3.	księgozbiór	20 875 woluminów
4.	czytelnicy w ciągu roku	954 osób
5.	punkty biblioteczne ogółem	1 obiekt
6.	ludność na 1 placówkę biblioteczną	1 590 osób
7.	księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	4377,2
8.	czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	199 osób
9.	wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	17,0 woluminów
	KULTURA I SPORT	
10.	Instytucje - domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice	3 obiekty
11.	imprezy	124
12.	zespoły artystyczne	2
13.	koła (kluby)	5

4. W sferze podstawowej ochrony zdrowia funkcjonuje jedna jednostka obejmujące zasięgiem swojego działania cały teren gminy. Jest to Gminny Ośrodek Zdrowia w Czarnym Borze. Oprócz niego na terenie gminy znajdują się inne obiekty związane z ochroną zdrowia:

- Szpital Odwykowy w Czarnym Borze,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Czarnym Borze,
- Dom Pomocy Społecznej w Witkowie,
- apteka w Czarnym Borze.

5. W sferze usług administracji oraz obsługi gospodarki komunalnej i zarządzania sieciami infrastruktury zasadniczą rolę pełnią następujące instytucje:

- Urząd Gminy w Czarnym Borze,
- Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej,
- Komisariat Policji,
- Straż Pożarna,
- Poczta Polska,
- Bank Gospodarki Żywnościowej,
- oczyszczalnia ścieków (administrowana przez gminę Boguszów Gorce),
- składowisko odpadów (administrowane przez gminę Boguszów Gorce).

7.3. Rynek pracy

1. Gmina zaliczona jest do gmin rolniczo-przemysłowych. Na jej terenie działają firmy prywatne, państwowe oraz spółki prawa handlowego, zajmujące się usługami: przetwórstwem rolno-spożywczym oraz drobną wytwórczością. Największe tradycje związane są z przemysłem wydobywczym melafiru. Kopalnie Melafiru (dawne Czarnoborskie Kamieniołomy Drogowe), w latach 1975-1978 zatrudniały około 300 pracowników, przy produkcji ponad 800 tys. ton kamienia. Transformacja gospodarki w latach 90-tych spowodowała likwidację szeregu podmiotów gospodarczych, w tym: spółdzielni rolniczych, Państwowego Gospodarstwa Rolnego; przekształcenie Państwowej Kopalni Melafiru w Sp. z o.o. i utratę pracy przez ponad 150 osób, co pociągnęło za sobą pogorszenie sytuacji społeczno - ekonomicznej gminy. Zmniejszyły się dochody budżetu i zmalała siła nabywcza ludności. Nastąpił regres życia gospodarczego i społecznego gminy, ograniczono nakłady na rozwój infrastruktury, wystąpiło wysokie strukturalne bezrobocie. W ostatnich latach gmina ponosi nakłady na remont infrastruktury drogowej i inwestycje w zakresie uporządkowania gospodarki ściekowej.

2. Obecnie dominującymi - największymi zakładami na terenie gminy pozostają Kopalnie Melafiru w Czarnym Borze Sp. z o.o. i "KUMAGO" Spółka Jawna Ubojnia Zwierząt Rzeźnych. Eksploatację w Jaczkanie na złożu „Sędziszów III” prowadzi spółka PPUH "SYBAUD" Sp. z o.o. Większość mieszkańców utrzymuje się z pracy w przemyśle, handlu i usługach na obszarze gminy lub w okolicach. Część mieszkańców prowadzi własną działalność gospodarczą. W gminie zarejestrowanych jest ogółem 372 jednostek gospodarczych, wśród których przeważa sektor prywatny - 359 jednostek. Sektor publiczny reprezentuje 13 podmiotów. W sektorze prywatnym dominują jednostki gospodarcze prowadzące działalność z zakresu usług, zwłaszcza związane z prowadzeniem działalności handlowej i naprawą pojazdów samochodowych - 105 jednostek gospodarczych. Duży jest udział sekcji transportu i gospodarki magazynowej - 52 jednostki i budownictwa - 38 jednostek. Sektor publiczny stanowią podmioty powołane dla obsługi mieszkańców, których siedziby skoncentrowane są w Czarnym Borze.

3. Podstawowym problemem warunkującym rozwój gospodarczy gminy jest powstrzymanie spadku liczby miejsc pracy. Atuty, którymi dysponuje gmina w tym zakresie to walory położenia geograficznego: bliskość Wałbrzycha i granicy z Czechami oraz zasoby surowców.

Tab. nr 13. Podmioty gospodarcze (stan w dniu 31 .XII. 2009 r.) wg Regionalnej Bazy GUS

L.p.	Podmioty gospodarcze	Ilość
1.	ogółem	372
2.	sektor publiczny	13
3.	sektor prywatny	359
4.	wg sekcji PKD 2004	
5.	Sekcja A - Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	34
6.	Sekcja B - Rybactwo	-
7.	Sekcja C - Górnictwo	5
8.	Sekcja D - Przetwórstwo przemysłowe	31
9.	Sekcja E - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	-
10.	Sekcja F - Budownictwo	38
11.	Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	105
12.	Sekcja H - Hotele i restauracje	25
13.	Sekcja I - Transport, gospodarka magazynowa i łączność	52
14.	Sekcja J - Pośrednictwo finansowe	8
15.	Sekcja K - Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	22
16.	Sekcja L - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne	7
17.	Sekcja M - Edukacja	5
18.	Sekcja N - Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	14
19.	Sekcja O - Działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	26
20.	Sekcja P - Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników	-
21.	Sekcja Q - Organizacje i zespoły eksterytorialne	-

7.4. Gospodarka rolna i leśna

1. W gminie w większości obrębów wiodącym kierunkiem produkcji rolnej jest kierunek paszowo - polowy. Ukształtowanie terenu oraz przeważająca ilość użytków zielonych stwarzają dobre warunki

dla produkcji zwierzęcej. Żadne z gospodarstw nie prowadzi upraw specjalistycznych i produkcji roślin przemysłowych. Produkcja roślinna uprawiana jest najczęściej na potrzeby własne, rzadziej na sprzedaż. W gminie występują dobre warunki (struktura użytków rolnych, ukształtowanie terenu, warunki przyrodnicze) dla produkcji zwierzęcej, które nie są wykorzystywane. Gospodarstwa najczęściej zajmują się hodowlą bydła (około 300 sztuk w Jaczkowie i 100 w Czarnym Borze). Najwięcej trzody chlewnej hoduje się w Witkowie, najwięcej koni w Borównie. Ponadto w niewielkiej ilości hoduje się kozy i owce.

2. W gminie nie ma głównego ośrodka z zakresu obsługi rolniczej. Punkty zaopatrzenia i skupu zlokalizowane są w pobliskich miejscowościach. Obsługa weterynaryjna mieści się w punkcie w Czarnym Borze. Na terenie gminy nie ma typowej bazy obsługi mechanicznej, związanej z wypożyczaniem i naprawą maszyn i sprzętu rolniczego. Brak jest centrum informacji gospodarczej, a także ośrodka szkoleń i doradztwa rolniczego.

3. Ogólna powierzchnia lasów na terenie gminy wynosi 2490,8 ha (stan na 31.XII.2009 r.). Lesistość w gminie Czarny Bór wynosi 36,8%, nieco mniej niż w pow. wałbrzyskim (39,5%), więcej niż w woj. dolnośląskim (29,5%). Gospodarką leśną zajmują się Administracja Lasów Państwowych - Nadleśnictwa: Wałbrzych i Kamienna Góra. Największy obszar lasów - ponad 75% jest w Zarządzie Nadleśnictwa Kamienna Góra, pozostałe - około 25% w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych. Na terenach leśnych prowadzona jest gospodarka zgodna z ustaleniami planów urzędzeniowych. Całe zasoby leśne mają statut lasów chronionych. Wpływ na zarządzanie lasami mają wymogi ochrony przyrody obowiązujące na terenach objętych formami ochrony przyrody, występujących w obszarze gminy.

Tab nr 14 Zestawienie danych dotyczących gruntów leśnych

L.p.	LEŚNICTWO WSZYSTKICH FORM WŁASNOŚCI	Powierzchnia w ha
1.	Powierzchnia gruntów leśnych ogółem	2 490,8
2.	lasy ogółem	2 446,2
3.	grunty leśne publiczne ogółem	2 432,8
4.	grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	2 416,1
5.	grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	2 412,7
6.	grunty leśne prywatne	58,0
7.	Powierzchnia gruntów nieleśnych zalesionych i przeznaczonych do zalesienia ogółem	7,2
8.	grunty nieleśne przeznaczone do zalesienia w zarządzie Lasów Państwowych	7,2
9.	lesistość w %	36,80%
10.	LASY NIESTANOWIĄCE WŁASNOŚCI SKARBU PAŃSTWA	ha
11.	Powierzchnia gruntów leśnych ogółem	74,70
12.	lasy ogółem	74,70
13.	grunty leśne prywatne ogółem	58,00
14.	grunty leśne prywatne osób fizycznych	58,00
15.	grunty leśne gminne ogółem	16,70
16.	grunty leśne gminne lasy ogółem	16,70
17.	Pozyskanie drewna (grubizny) ogółem - lasy prywatne	46 m ³

4. Nadleśnictwo Kamienna Góra obejmuje przeważającą część lasów, działając na terenie gminy w leśnictwach: Borówno, Czarny Bór, Grzędy. Całość lasów jest zaliczana do lasów ochronnych, a funkcje ochronne nakładają się wzajemnie (lasy wodochronne, glebochronne, parki

krajobrazowe, rezerwy). W zasięgu uszkodzeń przemysłowych znajduje się całość lasów nadleśnictwa (I, II i III strefa uszkodzeń przemysłowych). Przeważające typy siedliskowe lasu to: BG - 5 %, BMG - 55 %, LMG - 28 %, LG - 11 %. Głównymi gatunkami są: świerk - 87,4 %, brzoza - 3,5 %, buk - 3,4 %, sosna - 1,7 %, modrzew - 1,3 %, olcha - 1 %, pozostałe (jawor, jesion, jodła, dąb) - 1,7 %. Nadleśnictwo Wałbrzych obejmuje część lasów w obrębie Witków i Jaczków wraz z kompleksem w Masywie Trógarbu.

5. Projekt granicy rolno - leśnej, z marca 2010 r. przewiduje do zalesienia 93,06 ha. Zdecydowana większość planowanych zalesień występuje na użytkach zielonych - 64,94 ha. Ze względu na formę własności najwięcej gruntów proponowanych do zalesienia należy do osób prywatnych - 53,48 ha, gminy Czarny Bór - 26,21 ha, Skarbu Państwa Gospodarstwa Leśnego Lasów Państwowych Nadleśnictwa Kamienna Góra - 13,37 ha. Najwięcej gruntów wskazano do zalesienia w obrębie Czarny Bór - 42,15 ha i Jaczków - 34,12 ha. Realizacja projektu granicy rolno - leśnej podniesie wskaźnik lesistości gminy z 36,6% do 38,0%; a powierzchnia lasów wzrośnie z 2431,95 ha do 2525,01 ha.

7.5. Turystyka i rekreacja

1. Walory turystyczne i rekreacyjne gminy Czarny Bór są pochodną wartości środowiska przyrodniczego i krajobrazu, dziedzictwa kulturowego, przygranicznego położenia oraz rosnącego w ostatnich latach udziału obszarów chronionych. Pomimo funkcjonowania przemysłu wydobywczego istnieją tu dogodne warunki do rozwoju turystyki krajoznawczej i pobytowej, w tym weekendowej, skierowanej do zróżnicowanych odbiorców. Długi okres zalegania pokrywy śnieżnej predestynuje gminę do uprawiania sportów zimowych, zwłaszcza narciarstwa biegowego, które gmina stara się w ostatnich latach propagować, organizując biegi narciarskie. Rozwinięta sieć dróg stwarza dobre warunki do uprawiania turystyki rowerowej; przy jednoczesnym ograniczeniu, jakim jest brak wyznaczonych szlaków rowerowych oraz zorganizowanych miejsc obsługi.

2. Walory gminy w stosunku do posiadanego potencjału wykorzystywane są w wąskim zakresie. Jest to związane m. in. z brakiem większej bazy noclegowej. Obecnie remontowany jest zajazd w Czarnym Borze, co znacznie poprawi stan bazy noclegowej. W ostatnich latach powstało

kilka gospodarstw agroturystycznych, które udostępniają 46 całorocznych miejsc noclegowych. Są to:

- „Stawy pod Trójgarbem”, Witków 47 - 12 miejsc noclegowych,
- „Pod gruszą”, Borówno 59 - 10 miejsc noclegowych,
- „Alfa”, Grzędy Górne 7 - 10 miejsc noclegowych,
- Grzędy 27 - 8 miejsc noclegowych,
- „Ptasi Śpiew”, Grzędy 85 - 6 miejsc noclegowych,
- „Po młynie”, Grzędy 80A - 10 miejsc noclegowych.

3. W Grzędach Górnych, u stóp Pasma Lesistej znajduje się zalew rekreacyjny - kąpielisko. Nad zbiornikiem funkcjonują tymczasowe punkty gastronomiczne, parking i pole biwakowe. W pobliżu usytuowana jest zabudowa letniskowa. W gminie znajduje się ponadto kilkanaście stawów wykorzystywanych i możliwych do wykorzystania dla turystyki weekendowej jako miejsca wędkowania i rekreacji. Przez Grzędy przechodzi czerwony Główny Szlak Sudecki na odcinku Sokołowsko - Krzeszów. Gmina nie jest przygotowana do obsługi ruchu turystycznego. Obiekty potencjalnie cenne pod względem turystycznym, jak ruiny zamku w Czarnym Borze i ruiny zamku Konradów w Grzędach nie są w odpowiedni sposób wyeksponowane. Brakuje również ich obudowy w niezbędne obiekty towarzyszące, takie jak: obiekty noclegowe, miejsca postoju, parkingi, miejsca wypoczynkowe, punkty gastronomiczne.

8. ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

1. Największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa ludności i mienia na terenie gminy są cykliczne podwozie w dolinie rzeki Lesk i jej dopływu Grzędzkiego Potoku. Dotyczy to miejscowości: Czarny Bór, Grzędy, Grzędy Górne, Jaczków i Witków. Gmina Czarny Bór została dwukrotnie dotknięta powodzią w 1997 r.: podczas I fali powodziowej w dniach 6-10 lipca, oraz podczas II fali powodziowej w dniach 19-21 lipca. Uszkodzeniu uległo wówczas wiele budynków mieszkalnych i zagrodowych oraz rowów melioracyjnych. W ostatnich latach przeprowadzono prace mające na celu udrożnienie koryta rzeki Lesk. W Studium ochrony przed powodzią zlewni rzeki Bóbr zostały opracowane obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią, uznawane, zgodnie z aktualnymi przepisami, za obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszary wymagające ochrony przed zalaniem.

2. Potencjalnym zagrożeniem o charakterze naturalnym jest możliwość wystąpienia pożarów w kompleksach leśnych gminy. Wymogi ochrony przeciwpożarowej określone są w ustaleniach planów urzędzeniowych Nadleśnictw, co ma odzwierciedlenie w odpowiednim oznakowaniu leśnych dróg pożarowych oraz budowie ujęć wody.

3. Ze względu na oddalenie od dużych ośrodków przemysłowych oraz brak czynnych zakładów przemysłowych na terenie gminy, w których stosuje się technologie mogące stanowić potencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi, zagrożenia katastrofą związane z działalnością zakładów przemysłowych i ryzykiem katastrofy na ich terenie nie występują. Dla utrzymania tego stanu rzeczy niezbędne jest dobieranie właściwego, nie stwarzającego potencjalnych zagrożeń profilu produkcji nowych zakładów które ewentualnie powstaną na terenach gminy.

4. Przez teren gminy przebiega droga wojewódzka nr 367 i linia kolejowa Wrocław - Jelenia Góra. Ze względu na położenie w ciągu drogi nr 367 Borówno i Czarnego Boru należy brać pod uwagę potencjalne zagrożenie wypadkami drogowymi i kolejowymi. Najbardziej zagrożone wystąpieniem tego typu okoliczności są tereny przyległe do w/w drogi, ze szczególnym uwzględnieniem skrzyżowania drogi wojewódzkiej z drogą powiatową Jaczków - Czarny Bór. Na terenie gminy nie występują stacje paliw. W przypadku katastrofy komunikacyjnej lub kolejowej mogą wystąpić nadzwyczajne zagrożenia środowiska, które spowodują zanieczyszczenie wód, gleb oraz będą stanowić zagrożenie dla zdrowia i życia mieszkańców. Poza tym nie występują tu obiekty usługowe czy infrastrukturalne, które mogą wywołać tego typu zagrożenia dla środowiska.

5. Kopalnia melafiru emituje do powietrza atmosferycznego zanieczyszczenia pyłowe i gazowe, a głównymi źródłami emisji są: zakład przeróbczy, wyrobisko eksploatacyjne i kotłownia. Zasięg zanieczyszczeń ma charakter lokalny. Pył mineralny, emitowany w wyniku działalności kopalni nie

zawiera substancji toksycznych i nie stanowi zagrożenia dla terenów rolniczych i leśnych. Eksploatacja nie naruszy stosunków hydrogeologicznych górotworu. Nie wystąpi zjawisko osuszania terenu oraz skażenia wgłębnych poziomów wodonośnych. Roboty strzałowe powodują: rozrzut odłamków skalnych, powstanie udarowej fali powietrznej i drgań sejsmicznych. Ustalono dla poszczególnych czynników tego oddziaływania strefy bezpieczeństwa minimalizując zagrożenia przez nie powodowane.

9. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

1. Część północna gminy, o charakterze rolniczym, charakteryzuje się umiarkowanym rozwojem. Wsie Witków i Jaczków o charakterze rolniczym wymagają wyznaczenia nowych terenów zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej. Bardziej dynamicznie rozwija się część środkowa z ośrodkiem Czarny Bór, co wiąże się z wyznaczeniem nowych terenów zabudowy mieszkaniowej i usługowej. Południowa część gminy o słabym zainwestowaniu produkcyjno - usługowym ma predyspozycje do rozwoju zabudowy mieszkaniowej, agroturystyki oraz turystyki. Historycznie wykształcone układy osadnicze położone są na terenach zagrożonych wodami powodziowymi, stąd potrzeba wyznaczenia nowych terenów inwestycyjnych.

2. Dla dalszego rozwoju gminy, niezbędne są:

- uwzględnienie nowych terenów zabudowy mieszkaniowej położonych poza terenami zagrożonymi powodzią,
- wyznaczenie nowych terenów inwestycyjnych dla produkcji i usług,
- rozwój istniejących zakładów eksploatacji surowców,
- inwestycje infrastrukturalne, przede wszystkim budowa sieci kanalizacyjnej oraz rozbudowa sieci gazowej, a także modernizacja układu komunikacyjnego poprzez podniesienie parametrów dróg,
- zwiększenie lesistości gminy,
- rozbudowa terenów sportowych i rekreacyjnych.

3. Tereny dogodne dla inwestycji to:

- tereny powiązane z drogą wojewódzką,
- grunty gminne i grunty Skarbu Państwa, reprezentowanego przez Agencje Nieruchomości Rolnych (o znaczącym udziale w strukturze gruntów),
- grunty o słabych klasach bonitacji.

10. STAN PRAWNY GRUNTÓW

1. Na terenie gminy największy udział w strukturze własności mają grunty stanowiące:

- własność osób fizycznych,
- własność Skarbu Państwa w trwałym zarządzie - lasy w zarządzie ALP - 2416,10 ha - 36,39%,
- własność gminy - mienie komunalne gminy Czarny Bór - 515,64 ha - 7,77%,
- własność Skarbu Państwa - Agencji Nieruchomości Rolnych. - 522,82 ha - 7,87%

2. Powierzchnia gruntów stanowiących własność Gminy wynosi:

- w Borównie - 74,41 ha,
- w Czarnym Borze - 136,19 ha,
- w Grzędach - 131,76 ha,
- w Grzędach Górnych - 31,29 ha,
- w Jaczkowie - 52,92 ha,
- w Witkowie - 89,07 ha.

3. Powierzchnia gruntów stanowiących własność Agencji Nieruchomości Rolnych wynosi:

- w Borównie - 1,00 ha,
- w Czarnym Borze - 20,15 ha,
- w Grzędach - 317,90 ha,

- w Grzędach Górnych - 151,63 ha,
- w Jaczkowie - 1,87 ha,
- w Witkowie - 30,27 ha.

4. Najmniej gruntów gminnych - 6,07% znajduje się w Grzędach Górnych, najwięcej w Czarnym Borze - 26,41% i Grzędach - 25,52%. Część z nich stanowią grunty w użytkowaniu wieczystym, głównie kopalni w Grzędach i oczyszczalni ścieków w Czarnym Borze. W Czarnym Borze duży udział mają grunty zajęte pod obiekty publiczne: urząd, szkołę, przedszkole, OSP. Duży udział w strukturze władania nadal mają grunty Skarbu Państwa - Agencji Nieruchomości Rolnych, zwłaszcza w Grzędach - 60,80% i Grzędach Górnych - 29,00%. Na Borówno przypada 0,19%, a na Jaczków - 0,36 ha. Lasy w zarządzie ALP administrowane są przez Nadleśnictwo Kamienna Góra i Nadleśnictwo Wałbrzych. Lasy osób fizycznych i lasy komunalne, zajmujące niewielkie fragmenty, administrowane są przez Nadleśnictwa w porozumieniu ze Starostwem Powiatowym w Wałbrzychu.

11. WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBYNYCH

11.1 System ochrony przyrody

1. W obszarze gminy występują formy ochrony przyrody, określone w Rozdz. 3, art. 13, *Ustawy o ochronie przyrody* :

- Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich (obejmujący pld - wsch część gminy, w tym część Masywu Dzikowca i Lesistej); na terenie którego obowiązują zakazy zawarte w rozp. Woj. Dolnośląskiego Nr 7 z dnia 27 lutego 2008 r. w sprawie Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 63, poz. 810);
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójarbu” (Kopuły Chełmca, Trójarbu i Krzyżowej Góry k/Strzegomia), a ściślej jego zachodnia i południowa część, obejmująca północno - wschodnią część gminy, w odniesieniu do którego obowiązują zakazy zawarte w rozporządzeniu Wojewody Dolnośląskiego Nr 23 z dnia 28 listopada 2008 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójarbu” (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 317, poz. 3922);
- zgłoszony Komisji Europejskiej projektowany Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 PLH 020038 „Góry Kamienne”, obejmujący południowo - wschodni fragment gminy Czarny Bór we wsi Grzędy i Grzędy Górne, w odniesieniu do którego obowiązują zapisy art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.);
- Obszar Specjalnej Ochrony ptaków Natura 2000 PLB020010 „Sudety Wałbrzysko - Kamiennogórskie; utworzony rozporządzeniem MŚ z dnia 12 stycznia 2011 r., w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. Nr 25, poz. 133), w granicach którego położona jest pld i pld - wsch części gminy;
- 3 pomniki przyrody w miejscowości Czarny Bór.

Nie występują w gminie formy ochrony, takie jak: rezerваты, pomniki przyrody nieożywionej i stanowiska dokumentacyjne. W wyniku inwentaryzacji przyrodniczej gminy ustalono stanowiska chronionych gatunków roślin i zwierząt oraz wskazano obszary i obiekty zasługujące na objęcie ochroną:

2. Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich, utworzony w 1998 r. obejmuje Góry Kamienne i Wałbrzyskie. Powierzchnia parku wynosi 6493 ha , powierzchnia otuliny - 2894,60 ha. Oprócz Czarnego Boru obejmuje gminy: Boguszków Gorce, Głuszycę, Jedlinę Zdrój, Mieroszów, Wałbrzych. Cel ochrony: kopuły i kominy wulkaniczne, pozostałości pokryw lawowych i tufowych i efekty procesów denudacji. Akty prawne: Rozp. Nr 20/98 Woj. Wał. z 20 grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Woj. Wał. Nr 34, poz. 261), Zarz. Nr 45 Woj. Dol. z 16 marca 1999 r. (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 6, poz. 208), Rozp. Woj. Dol. Nr 5 z 25 kwietnia 2000 r. (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 15, poz. 264), Rozp. Woj. Dol. Nr 7 z 27 lutego 2008 r. (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 63, poz. 810). Zagrożeniem dla PK jest znaczne przeobrażenie (dewastacja) pierwotnego krajobrazu w dolinie bezimiennego potoku spływającego spod Dzikowca ku Grzędom Górny.

3. Utworzony w 1981 r. Obszar Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójarbu” oprócz gminy Czarny

Bór obejmuje gminę Stare Bogaczowice. W granicach gminy znajduje się jego zachodnia i południowa część. Powierzchnia wynosi 2420 ha. Akty prawne: Uchwała Nr 35/81 WRN w Wałbrzychu z dn. 28.10.81 w sprawie utworzenia na terenie woj. wałbrzyskiego PK i OChK (Dz. Urz. WRN nr 5 poz. 46 z 9.10.81 r.), Rozp. Nr 18/98 woj. wałbrz. z dn. 17.12.98 w sprawie OChK woj. wałbrzyskiego (Dz. Urz. woj. wałbrz. z dn. Nr 34 z dn. 31.12.98 poz. 259), Rozp. Woj. Dol. Nr 36 z dnia 28 listopada 2008 r. W Masywie Trójarbu występuje bogactwo form terenu - liczne progi strukturalne na stokach i w dnach dolin, głębokie i kręte doliny wciosowe, wodospady i bystrza, wysoko położone eratyki, nagromadzenie skałek zlepieńcowych. W wykonanej dla gminy Inwentaryzacji przyrodniczej proponuje się taki przebieg granic OChK „Masyw Trójarbu”, aby w jego granicach znalazły się okoliczne wzgórza o charakterze strukturalnym. Na rysunku zmiany studium oznaczono istniejące i proponowane granice OChK „Masyw Trójarbu”.

4. Specjalny Obszar Ochrony siedlisk Natura 2000 PLH 020038 „Góry Kamienne” zgłoszony Komisji Europejskiej w 2008 r. zajmuje powierzchnię 24098,86 ha. Obszar obejmuje partię wulkanicznych gór z przewagą melafirów i porfirów w podłożu geologicznym - stare, wulkaniczne Góry Kamienne oraz fragment piaszczystej tarczy Basenu Czeskiego - Góry Stołowe (Zawory). Obszar obejmuje 4 izolowane pasma górskie (Góry Suche, Krucze, Masyw Dzikowca i Lesistej Wielkiej oraz fragment Gór Wałbrzyskich) i leżące pomiędzy nimi kotliny z przewagą gospodarki łąkowo - pastwiskowej. Objęcie ochroną tego obszaru stwarza szansę dalszego rozwoju w kierunku turystyki i agroturystyki, zapewniającą zachowanie walorów przyrodniczych. Lasy w dużej części zniekształcone, wskutek XIX - wiecznej gospodarki leśnej, zachowały fragmenty jaworzyn, buczyn żyznych oraz górskich borów bagiennych. Najważniejszymi siedliskami przyrodniczymi w obszarze są górskie łąki konietlicowe, wraz z towarzyszącym kompleksem siedlisk murawowych i wilgotnych (murawy kserotemiczne i bliźniczkowe, młaki alkaliczne), należące do najlepiej zachowanych w Polsce. Duże wartości reprezentuje także roślinność naskalna (głównie w rezerwacie Kruczy Kamień) oraz zachowane fragmenty leśne - jaworzyny, żyzne i kwaśne buczyny oraz znane z trzech stanowisk w Sudetach górskie bory bagienne *Bazanio-Piceetum*. Jest to również obszar ważny dla gatunków zwierząt z II Załącznika Dyrektywy Rady 92/43/EWG (16 gatunków). Wśród nich najważniejsze to nietoperze: *Barbastella barbastellus*, *Myotis bechsteini*, *Myotis emarginatus*, *Myotis myotis*, *Rhinolophus hipposideros*. Kamienne Góry są ponadto bardzo ważną częścią korytarza ekologicznego Sudetów. Jest to jedyny, dobrze zachowany obszar pomiędzy Karkonoszami i Górami Stołowymi. Obszar może być zagrożony przez działalność człowieka - głównie związaną z eksploatacją kamieniołomów, intensyfikacją rolnictwa, intensyfikacją pozyskania drewna lub z drugiej strony, zalesianie półnaturalnych nieleśnych zbiorowisk roślinnych.

5. Obszar PLB0200010 „Sudety Wałbrzysko - Kamiennogórskie” obejmuje 31.574,1 ha; oprócz gminy Czarny Bór obejmuje gminy: Boguszków-Gorce, gminę miejską i wiejską Kamienna Góra, Lubawkę, Nową Rudę, Szczawno-Zdrój, Wałbrzych. W gminie Czarny Bór zajmuje powierzchnię 3014,9 ha. Celami wyznaczenia obszaru są: ochrona populacji dziko występujących gatunków ptaków, utrzymanie i zagospodarowanie ich naturalnych siedlisk zgodnie z wymogami ekologicznymi, przywracanie zniszczonych biotopów oraz tworzenie biotopów. Przedmiotem ochrony są gatunki ptaków oraz ich naturalne siedliska, które ucierpiały na skutek realizacji inwestycji, przede wszystkim cietrzew, włośchatka, sóweczka, derkacz, orlik krzykliwy, bocian biały.

6. Istniejące pomniki przyrody w miejscowości Czarny Bór to:

- lipa drobnolistna *Tilia cordata* przy bramie wjazdowej do szpitala, o obwodzie pnia 320 cm, o nr rej. 107/65;
- lipa drobnolistna *Tilia cordata* przy ul. Wesolej, o obwodzie pnia 370 cm, o nr rej. 18/65;
- cis pospolity *Taxus baccata*, w parku, o obwodzie pnia 186 cm, o nr rej. 103/65.

11.2 Pozostałe tereny chronione

1. Poza wymienionymi formami ochrony przyrody na podstawie stosownych decyzji, ochroną objęte są następujące tereny i obiekty:

- lasy ochronne,
- Główne Zbiorniki Wód Podziemnych,
- ujęcia wody,
- udokumentowane złoża surowców,

- obiekty i tereny w rejestrze zabytków.
2. Na terenie gminy występują lasy ochronne Skarbu Państwa w administracji LPG w Nadleśnictwach Kamienna Góra i Wałbrzych. Występują następujące kategorie ochronności:
 - lasy wodochronne,
 - lasy glebochronne,
 - lasy ochronne wokół miast.
 3. W zachodniej części gminy występują
 - GZWP Nr 343 „Dolina Bobru” (Marciszów); wymagający szczególnej ochrony o projektowanym statusie najwyższej ochrony (ONO). Jest to struktura czwartorzędowej doliny kopalnej, ciągnącej się doliną Świdnej po dolinę Kaczawy koło Kaczorowa;
 - GZWP Nr 342 „Niecka wewnątrzsudecka Krzeszów”.
 4. W obszarze opracowania występują zarejestrowane ujęcia wody oraz ustalone dla nich strefy ochrony bezpośredniej:
 - dwie studnie głębinowe (nr 1 i 2), w Czarnym Borze, dla których wydano pozwolenie wodno-prawne Decyzją WOS - 6223/17/2000 i Decyzją znak WOS-6223/14/4/02;
 - głębinowe ujęcie wody w Czarnym Borze przy ul. Kamiennogórskiej - pozwolenie wodno - prawne nr OŚ.IY-6210/28/92;
 - powierzchniowe ujęcie wody w Czarnym Borze „Dzierżoniów”, przy ul. Leśnej, decyzja nr OŚ/IV/6210/70, ze strefą ochrony pośredniej;
 - głębinowe ujęcie wody Czarnym Borze, dla którego wydano pozwolenie wodno prawne Decyzją Urzędu Wojewódzkiego Wydziału Ochrony Środowiska w Wałbrzychu Nr OS.V-7211/80/84 r. i ustalono tą decyzją strefę ochrony pośredniej o promieniu 80 m;
 - ujęcie drenażowe w Grzędach Górnych, dla którego wydano pozwolenie wodno-prawne, udzielone Decyzją nr OŚ.IV-6210/70/96 z dnia 05.08.1996 r. i ustalono tą decyzją strefę ochrony bezpośredniej o powierzchni 0,10 ha i strefę pośrednią wewnętrzną o powierzchni 0,34 km².
 5. Udokumentowane złoża surowców na terenie opracowania:
 - złoża melafiru: „Borówno”, „Grzędy”, „Czarny Bór”;
 - złoża węgla kamiennego „ZG Viktoria”;
 - złoża kruszywa naturalnego „Sędziszów I Sędziszów II”, „Sędziszów III” i „Jaczków”. opisano w rozdz. 13. *Występowanie udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych.*
 6. Obiekty w rejestrze zabytków, podlegają ochronie, zgodnie z przepisami odrębnymi. Obiekty te wymieniono w rozdz. 6.2.

12. WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH

1. Do najbardziej rozpowszechnionych geologicznych zagrożeń naturalnych należą osuwiska i ruchy masowe na zboczach, do których dochodzi w pewnych warunkach na skutek niestabilności gruntu. Pod pojęciem osuwiska i ruchów masowych na zboczach należy rozumieć szeroką grupę zjawisk, które w zależności od rodzaju skały i ruchu obejmują obrywy i lawiny, osunięcia, spływy i pełzanie. W gminie Czarny Bór nie rozpoznano występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych. W skali lokalnej procesy takie mogą zachodzić na stromych zboczach o dużych nachyleniach w obrębie Gór Wałbrzyskich i Kamiennych oraz w dolinach rzek o stromych zboczach. Tereny te pozostają niezainwestowane.

2. Rozpoznanie warunków stateczności skarp i zboczy kopalni melafiru pozwala stwierdzić, że warunki geologiczno - inżynierskie są korzystne, tj. nie stwierdzono oznak procesów osuwiskowych o charakterze strukturalnym.

13. WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH

1. Na terenie gminy występują 3 udokumentowane złoża melafiru: „Borówno”, „Grzędy” i „Czarny Bór”; 3 złoża kruszywa naturalnego: „Sędziszów I”, „Sędziszów II”, „Sędziszów III” i 1 węgla kamiennego „Viktoria”. Złoże melafiru „Borówno” w części położone jest poza granicą opracowania na terenie wsi Krzeszów, w gminie Kamienna Góra. Dla złóż „Borówno”, „Grzędy”, „Sędziszów I”, „Sędziszów II”, „Sędziszów III” obowiązują utworzone dla ich eksploatacji tereny i obszary górnicze: „Borówno I” i „Grzędy I”, „Sędziszów II”, „Sędziszów III”. Melafir złóż „Grzędy” i „Borówno” stanowi surowiec o bardzo dobrej jakości do produkcji kruszyw dla potrzeb drogownictwa i kolejnictwa. W pobliżu gminy Czarny Bór występuje złoże porfiru „Gorce”, którego teren górniczy „Gorce I” położony jest częściowo w obszarze wsi Czarny Bór.

Tab. nr 15. Zestawienie złóż surowców mineralnych (w 2011 r.)

L.p.	Nazwa złoża	Opis położenia (na terenie gm. Czarny Bór)	Gminy	Użytkownik	Kierunek rekultywacji
1	Borówno	Borówno	Kamienna Góra, Czarny Bór	Kopalnie Melafiru w Czarnym Borze sp. z o.o.	leśny
2	Czarny Bór	Czarny Bór	Czarny Bór	"KUMAGO" Spółka Jawna Ubojnia Zwierząt Rzeźnych	-
3	Grzędy	Grzędy	Czarny Bór	Kopalnie Melafiru w Czarnym Borze sp. z o.o.	leśny, wodny
4	Sędziszów II	Sędziszów, Jaczków	Marciszów, Czarny Bór	PPUH "SYBAUD" Sp. z o.o.	wodno - rolniczy
5	Sędziszów III	Jaczków	Czarny Bór	PPUH "SYBAUD" Sp. z o.o.	wodno - rolniczy
6	Jaczków	Jaczków	Czarny Bór	PPUH "SYBAUD" Sp. z o.o.	wodny
7	ZG Victoria	Czarny Bór	Czarny Bór Boguszów Gorce Wałbrzych	Wałbrzyskie Kopalnie Węgla Kamiennego	leśny

Tab. nr 16 Zestawienie złóż surowców mineralnych (w 2011 r.)

L.p.	Nazwa złoża	Powierzchnia (ha)	Forma	Stan zagospodarowania	Sposób eksploatacji/ system	Powierzchnia obszaru/terenu górniczego
1	Borówno	33,26	soczewkowa	eksploatowane okresowo	odkrywkowy / ścianowy	og „Borówno I” - 81,8 ha; tg „Borówno I” - 224 ha
2	Czarny Bór	30,34	intruzja	złożo rozpoznane szczegółowo	-	-
3	Grzędy	28,20	masyw	złożo zagospodarowane	odkrywkowy / ścianowy	og „Grzędy I” - 179 ha tg „Grzędy I” - 314 ha
4	Sędziszów I Sędziszów II	24	pokładowa	eksploatowane okresowo	odkrywkowy / ścianowy	og „Sędziszów II” - 52,52 ha tg „Sędziszów II” - 56,70 ha
5	Sędziszów III	6,99	pokładowa	złożo zagospodarowane	odkrywkowy / ścianowy	og „Sędziszów III” - 6,54 ha i tg „Sędziszów III” - 11,01 ha
6	Jaczków	4,5	pokładowa	złożo rozpoznane szczegółowo	ścianowo - wgłębny	-
7	ZG Victoria	2000,00	pokładowa	eksploatacja złoża zaniechana	podziemny / ścianowy	-

2. Złożo melafiru „Grzędy” tworzą 4 pola zasobowe: „A”, „B”, „C”, „D”. Złożo „Grzędy” pole „A”, „B” i „C” udokumentowane jest dokumentacją geologiczną w kat. C₂ + C₁ + B, zatwierdzoną decyzją Prezesa CUG z dnia 27.01.1983 r., znak KZK/012/K/4548/82/83, zawierającą ustalenie wg stanu na dzień 17.10.1980 r. geologicznych zasobów bilansowych melafiru w ilości 92191 tys. Mg i pozabilansowych 1211 tys. Mg, uzupełnioną kolejno dodatkiem nr 1, zatwierdzonym Decyzją MOŚZNiL KZK/012/J/5715/89/91 z dnia 27.02.1991 r., następnie dodatkiem nr 2, zatwierdzonym decyzją MOŚZNiL, znak KZK/012/F/6404/94 z dnia 9.12.1994 r. Pole „D” udokumentowane jest w dodatku nr 3, zatwierdzonym decyzją Ministra Środowiska z dnia 5.07.2000 r., znak DG/kzk/ZW/7100/2000. Zasoby bilansowe złoża wynoszą: 36 822,5 tys. ton w kat. B, 47 152,9 tys. ton w kat. C₁, 18 863,0 tys. ton w kat. C₂. Złożo posiada projekt zagospodarowania, zatwierdzony Decyzją MOŚZNiL Gosm5/1270/95 z dnia 3.06.1995 r., uzupełniony dodatkiem nr 1 Wojewody Dolnośląskiego SR.IV.7417-22/2002 z dnia 19.11.2002 r., uzupełniony dodatkiem nr 2 DM-G/KW/7517-1/2011 Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 7.01.2011 r. Złożo jest eksploatowane na podstawie koncesji MOŚZNiL nr 23/93 z dnia 10.03.1993 r., zmienionej decyzją MOŚZNiL Bkk-363/MM/96 z dnia 4.03.1996 r., zmienionej Decyzją Nr 10/2003 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 21.02.2003 r., ustalającą termin ważności do 31.12.2028 r. Koncesja nie uwzględnia pola „D”.

3. Złożo „Borówno” zostało udokumentowane Dokumentacją geologiczną, zatwierdzoną decyzją MOŚZNiL, znak KZK/012/J/5586/89/90 z dnia 30.04.1990 r. Administracyjnie złożo położone jest na granicy wsi Borówno i wsi Krzeszów w pow. kamiennogórskim. Złożo „Borówno” zajmuje południowo - zachodni stok wzgórza wydłużonego zgodnie z przebiegiem osi depresji śródsudeckiej. Złożo składa się z 2 pól: „Borówno - Zachód” i „Borówno - Wschód”. Dla eksploatacji złoża obowiązuje koncesja, zatwierdzona decyzją MOŚZNiL 22/93 z 10.03.1993 r., zmieniona Decyzją MOŚZNiL BKK-362/MM/96 z dnia 4.03.1996 r., zmieniona Decyzją Wojewody Dolnośląskiego 9/2003 z 21.02.2003 r., która ustala termin ważności koncesji do dnia 31.12.2028 r. Złożo „Borówno” posiada projekt zagospodarowania złoża, zatwierdzony Decyzją MŚ DGWk/AG/483-6573/2001, zawierający ustalenie wg stanu na 17.07.2001 zasobów przemysłowych

w ilości wynoszą:

na polu Borówno - Wschód:

- 15 061 tys. t w kategorii C₁,
- 1583 tys. t w kategorii C₂.

Zasoby nieprzemysłowe wynoszą:

- 1499 tys. t w kategorii C₁,
- 1708 tys. t w kategorii C₂.

Straty w zasobach przemysłowych wynoszą:

- 923 t w kategorii C₁,
- 3232 tys. t w kategorii C₂;

na polu „Borówno - Zachód” zasoby nieprzemysłowe wynoszą:

- 1902 tys. t w kategorii C₁.

Straty w zasobach nieprzemysłowych wynoszą:

- 1902 tys. t w kategorii C₁.

4. Złoże kruszywa naturalnego związane są z terasą zalewową potoku Lesk. Budują je utwory wodno-lodowcowe z okresu wczesnego plejstocenu, reprezentowane przez gruboziarniste żwiry z domieszką piasków i otoczków. W zachodniej części wsi Jaczków znajdują się udokumentowane złoża: fragment złoża kruszywa naturalnego „Sędziszów I i Sędziszów II” (w przeważającej części położonego na terenie m. Sędziszów, gm. Marciszów) oraz złoża: „Sędziszów III” i „Jaczków”. Złoże kruszywa naturalnego „Jaczków” udokumentowane jest dokumentacją geologiczną w kategorii C₁. Zestawienie bilansowych zasobów geologicznych złoża w kat. C₁ wg stanu na dzień 31.12.2009 r. wynosi 243 912 ton.

5. Złoże „Sędziszów I i Sędziszów II” udokumentowane jest dokumentacją geologiczną w kat. C₁, zatwierdzoną decyzją Wojewody Jeleniogórskiego z dnia 15.10.1998 r., znak OŚ-7513/37/98.

6. Złoże „Sędziszów III” udokumentowane jest dokumentacją geologiczną w kat. C₁, zatwierdzoną decyzją Urzędu Wojewódzkiego Wydziału Środowiska i Rolnictwa R.IV 7414 -4/2005 z dnia 14 stycznia 2005 r. Złoże „Sędziszów III” eksploatowane jest na podstawie koncesji nr 6/E/2005 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 18 maja 2005 r., znak SR.IV.7412-38/2005, udzielonej PPUH „Sybaud” Sp z o.o., ważnej do dnia 31.03.2009 r., przedłużonej decyzją nr 13/2008 z dnia 11.03.2009 r., znak DM-G/JW/7512-155/11/08/2009, do 31.12.2010 r. W koncesji ustanowiono obszar górniczy „Sędziszów III” o powierzchni 65 407 m² i teren górniczy „Sędziszów III” o powierzchni 110 142 m². Złoże było eksploatowane do końca 2010 r. Aktualnie koncesja wydana przez organ koncesyjny będzie wygaszana.

7. Dokumentacja geologiczna złoża Czarny Bór została przyjęta pismem znak DM-G/KW/7514-34/2008 z dnia 03.07.2008 r. Marszałka Województwa Dolnośląskiego. Zasoby geologiczne zostały ustalone w kategorii C₁ wg stanu na dzień 31.12.2007 r. w ilości 44 920 233 tony.

8. Udokumentowane złoże węgla kamiennego 578 ZG „Viktoria” obejmuje swoim zasięgiem wschodnią część wsi Czarny Bór do wysokości linii kolejowej. Jest ono częścią pokładów węgla kamiennego ciągnących się wzdłuż całej linii Gór Kamiennych. Złoże kopalni „Victoria” obejmuje pola „Barbara” i „Witold”. Występuje tu niemal wyłącznie węgiel koksowy, specjalny i antracytowy. Jego zasoby w pokładach o grubości przynajmniej 1,20 m (kryterium stosowane obecnie do obliczenia zasobów przemysłowych węgla koksowego i specjalnego) wynoszą ok. 58,5 mln t. Ujemną cechą złoża są niekorzystne warunki geologiczno - górnicze, w tym zwłaszcza zagrożenia gazowe i wyrzutowe. Niewielkie ilości zasobów o znaczeniu przemysłowym, trudne warunki geologiczno-górnicze i brak dostępu do złóż ze względu na całkowitą likwidację szybów wydają się wykluczać możliwości ich udostępnienia metodami górniczymi, czyli poprzez budowę nowych kopalń. Zgodnie z decyzją nr 58/93 MPIH z dnia 29.04.1993 r. kopalnia uległa likwidacji. Pozostałością po wydobywaniu są hałdy kopalniane we wschodniej części wsi Czarny Bór w rejonie bocznicy kolejowej kopalni melafiru. W dodatku nr 2 całość zasobów określono do głębokości 1000 m i zaliczono do zasobów pozabilansowych. Miąższość złoża wynosi 1280,00 - 1300,00 m. Maksymalna grubość nadkładu wynosi 20 m.

9. Główne użytkowe piętro wodonośne związane z czwartorzędem, występuje w dolinie rzeki

Lesk na głębokości 5-15 m. Poza tym terenem brak użytkowego piętra wodonośnego. Na omawianym terenie występują Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP), wyznaczone dla terenu całej Polski w opracowaniu A. Kleczkowskiego (1990) - wytypowane do ochrony obszary występowania tych zbiorników wód podziemnych, które spełniają określone wymogi ilościowe oraz jakościowe i są istotne w dla zaopatrzenia ludności w wodę pitną. Według „Mapy Obszarów Głównych Zbiorników Wód Podziemnych” (GZWP) stanu CA z dnia 30.09.2001 r., Państwowy Instytut Geologiczny - Z-d Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej, W-wa 201, są to:

- GZWP Nr 343 „Dolina Bobru” (Marciszów), wymagający szczególnej ochrony o projektowanym statusie najwyższej ochrony (ONO); jest to struktura czwartorzędowej doliny kopalnej, ciągnącej się doliną Świdnej po dolinę Kaczawy koło Kaczorowa;
- GZWP Nr 342 „Niecka wewnątrzsudecka Krzeszów”.

14. WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

1. Na terenie gminy obowiązują tereny górnicze:

- „Borówno I”, utworzony dla złoża melafiru „Borówno”,
- „Grzędy I”, utworzony dla złoża melafiru „Grzędy”,
- „Sędziszław II”, utworzony dla złoża kruszywa naturalnego „Sędziszław” i „Sędziszław II”,
- „Gorce I”, utworzony dla złoża porfiru „Gorce”.

Do 2011 r. obowiązywał teren górniczy Sędziszław III”, utworzony dla złoża kruszywa naturalnego „Sędziszław III”.

2. Teren górniczy „Borówno I” i obszar górniczy „Borówno I” w części położone są granicą gminy, we wsi Krzeszów w gminie Kamienna Góra. Teren górniczy „Gorce I” obejmuje południowo - wschodni fragment wsi Czarny Bór, w przeważającej części położony jest w granicach miasta Boguszków - Gorce.

Tab. nr 17. Zestawienie terenów górniczych (w 2011 r.)

L.p.	Nazwa terenu górniczego	Powierzchnia obszaru górniczego	Powierzchnia terenu górniczego	Gminy	Użytkownik złoża
1	Borówno I	81,8 ha, w tym na terenie wsi Borówno ok. 24 ha	224 ha, w tym na terenie wsi Borówno ok. 93 ha	Kamienna Góra, Czarny Bór	Kopalnie Melafiru w Czarnym Borze sp. z o.o.
3	Grzędy I	179 ha	314 ha	Czarny Bór	Kopalnie Melafiru w Czarnym Borze sp. z o.o.
4	Sędziszław II	52,52 ha, w tym część na terenie wsi Jaczków	56,70 ha, w tym część na terenie wsi Jaczków	Marciszów, Czarny Bór	PPUH "SYBAUD" sp. z o.o.
5	Sędziszław III	6,54 ha	11,01 ha	Czarny Bór	PPUH "SYBAUD" sp. z o.o.
6	Gorce I	poza granicami gminy - 19,82 ha	99,36 ha, w tym we wsi Czarny Bór ok. 16	Czarny Bór	Whelans Quarries Polska sp. z o. o.

3. Teren górniczy „Grzędy I” wyznaczony został koncesją MOŚZNiL nr 23/93 z dnia 10.03.1993 r. na wydobywanie melafiru ze złoża „Grzędy” oraz postanowieniem jej dostosowania z dnia 4.03.1996 r., znak nr Bkk-363/MM/96. Administracyjnie teren górniczy „Grzędy I” położony jest na terenie wsi Grzędy i Czarny Bór. Kopalnia działa na podstawie Koncesji MOŚZNiL Nr 23/92 z dnia 10.03.1993 r., uzupełnionej Decyzją Bkk-33/MM/96 MOŚZNiL z dnia 4.03.1996 r., zmienionej Decyzją Nr 10/2003 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 21.02.2003 znak SR.IV.7412- 19b/2002, zmienionej Decyzją MŚ nr DGiKGp-477-23/7374/09/RM z dnia 23.12.2009 r. Koncesja nie obejmuje dz. nr ewid. 29/31 w Czarnym Borze. Termin ważności koncesji upływa dnia 31.12.2028 r.

4. Teren górniczy „Borówno I” utworzony został koncesją MOŚZNiL nr 22/93 z dnia 10.03.1993 r.,

udzieloną na wydobywanie melafiru ze złoża „Borówno”, zmienioną decyzją MOŚZNIŁ, znak Bkk-362/MM/96. Administracyjnie teren górniczy „Borówno I” położony jest na granicy wsi Borówno i wsi Krzeszów, należącej do gm. Kamienna Góra. Powierzchnia terenu górniczego, wyznaczona decyzją j.w. wynosi ponad 224 ha, w tym na terenie wsi Borówno ok. 93 ha. Obszar górniczy „Borówno I” zajmuje szczytową partię grzbietu górskiego o maksymalnej wysokości 615 m n.p.m. Kopalnia posiada koncesję na eksploatację złoża ważną do dnia 31.12.2028 r.

5. Teren górniczy „Sędziszów II” ustanowiono w koncesji nr 4/E/99 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 19.04.1999 r. (z późn. zm.), zmienionej decyzją Wojewody Dolnośląskiego nr 7/E/2000 z dnia 8.12.2000 r. oraz decyzją Marszałka Województwa Dolnośląskiego nr 16/2008 r. z dnia 24.03.2009 r. ważną do dnia 31.12.2013 r. Aktualnie prowadzona jest eksploatacja kruszywa naturalnego ze złoża „Sędziszów” i „Sędziszów II”.

6. Teren górniczy „Sędziszów III” wyznaczony został na podstawie koncesji nr 6/E/2005 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 18 maja 2005 r., znak SR.IV.7412-38/2005, udzielonej PPUH „Sybaud” Sp z o.o., ważnej do dnia 31.03.2009 r., następnie przedłużonej, dla eksploatacji złoża „Sędziszów III”. Administracyjnie złożo położone jest we wsi Jaczków. W koncesji ustanowiono obszar górniczy „Sędziszów III” o powierzchni 65 407m² i teren górniczy „Sędziszów III” o powierzchni 110 142 m². Eksploatacja złoża została zakończona. Koncesja Wojewody Dolnośląskiego nr 6/E/2005 w brzmieniu ustalonym decyzją Marszałka Województwa Dolnośląskiego nr 13/2008 z dnia 11.03.2009 r. na wydobywanie kruszywa naturalnego ze złoża „Sędziszów III” położonego w miejscowości Jaczków została wygaszona decyzją Marszałka Województwa Dolnośląskiego nr 8/WE/2011 z dnia 08.08.2011 r. Planowany jest teren górniczy dla sąsiedniego złoża kruszywa naturalnego „Jaczków”, udokumentowanego dokumentacją geologiczną w kategorii C₁.

7. Południowo - wschodni fragment wsi Czarny Bór obejmuje teren górniczy „Gorce I”, ustanowiony koncesją Wojewody Wałbrzyskiego nr 11/96 z dnia 21.10.1996 r. o sygn. OŚ.VI.8510-236/96 dla złoża porfiru „Gorce”, usytuowanego poza granicami gminy Czarny Bór. Na podstawie Decyzji Wojewody Wałbrzyskiego Nr 103/98 OŚ.IV.7510-216/98 z dnia 15.04.1998 r. koncesja ważna jest do dnia 21.10.2021 r. Teren górniczy „Gorce I” obejmuje powierzchnię 993 631 m². Obszar górniczy „Gorce I” położony w Boguszowie - Gorcach w obrębie Stary Lesieniec nr 5, po południowej stronie linii kolejowej Wałbrzych - Jelenia Góra, obejmuje powierzchnię 198 210 m². Eksploatacja prowadzona jest systemem odkrywkowym, w granicach złoża udokumentowanego w kat. C₁ + C₂. Eksploatacja złoża prowadzona jest przez Whelans Quarries Polska Sp. z o. o., zgodnie z obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, zatwierdzonym uchwałą nr XXVII/147/97 Rady Miejskiej w Boguszowie - Gorcach z dnia 29 kwietnia 1997 roku. Planowany jest rozwój zakładu i powiększenie obszaru i terenu górniczego w kierunku wschodnim, w obrębie miasta Boguszów - Gorce.

15. STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

15.1 Komunikacja drogowa

1. Gmina dysponuje dobrze rozwiniętą siecią powiązań komunikacyjnych, którą tworzą drogi: wojewódzka, powiatowe i gminne. Zapewnia ona w wystarczającym stopniu możliwość przemieszczania się pomiędzy poszczególnymi miejscowościami gminy oraz Wałbrzychem i Kamienną Górą, najbliższymi położonymi ośrodkami miejskimi. Drogi powiatowe charakteryzują się przeważnie złym stanem technicznym. Podstawowy układ dróg i ulic publicznych tworzą:

- droga główna - KD G, w śladzie istniejącej drogi wojewódzkiej nr 367, relacji Kamienna Góra - Wałbrzych,
- drogi w ciągach dróg powiatowych nr:
 - nr 3367D Jaczków - Witków - Czarny Bór - Grzędy - granica powiatu,
 - nr 3366D Czarny Bór - Boguszów Gorce,
 - nr 3461 Krzeszów - Grzędy,
 - nr 3464 D granica powiatu - Jaczków - Gostków - N. Bogaczowice - St. Bogaczowice - Cieszów - Świebodzice,
 - nr 3465 D granica powiatu (Kamienna Góra) - Sędziszów - Jaczków,
 - nr 3386 D Czarny Bór - Borówno - Witków,

- nr 3387 D Czarny Bór - do drogi Nr 3386 D,
- nr 3388 D Witków - Jabłów,
- nr 3390 D od drogi Nr.367 - Jabłów,
- nr 3392 D Witków - Gostków.

2. Odcinek drogi wojewódzkiej nr 367 jest główną osią komunikacyjną gminy. Jej stan techniczny można określić jako dobry, dysponuje ona dobrą nawierzchnią. Ze względu na jej ponadregionalne znaczenie jest to droga o dużym natężeniu ruchu. Istotną rolę dla ruchu lokalnego mają drogi powiatowe i gminne o zmiennej szerokości. Większa ich część posiada nawierzchnie utwardzone. Uzupełniają je drogi gminne gruntowe, drogi transportu rolnego i drogi wewnętrzne. Ważniejsze drogi gminne to drogi prowadzące przez wieś Borówno, przejęte przez gminę od Zarządu Dróg Powiatowych.

3. W granicach Gminy brak stacji paliw, większych urządzonych parkingów i miejsc obsługi. Z obiektów samochodowego zaplecza technicznego przy drodze wojewódzkiej nr 367 we wsi Czarny Bór znajduje się zakład wymiany opon i wulkanizacji. We wsi Jaczków znajduje się baza transportowa.

15.2 Komunikacja kolejowa

1. Przez teren gminy przebiegają zelektryfikowane linie kolejowe:

- nr 274 relacji Wrocław - Jelenia Góra - Zgorzelec o państwowym znaczeniu, ruchu pasażersko - towarowym, pierwszorzędna, dwutorowa (w obszarze wsi Czarny Bór, Jaczków i Witków),
- nr 976 relacji Boguszków Gorce Zachód - Czarny Bór, znaczenia miejscowego, o ruchu towarowym, jednotorowa (w obszarze wsi Czarny Bór).

Najbliższe stacje kolejowe usytuowane są w Marciszowie i Boguszowie - Górcach.

2. Tereny kolejowe związane z obsługą linii kolejowej stanowią tereny zamknięte. Składają się na nie: linia kolejowa, bocznice oraz tereny urządzeń technicznych. Wszelkie inwestycje planowane w sąsiedztwie tych terenów powinny być zabezpieczane przed uciążliwościami wynikającymi z ich sąsiedztwa. Rozwój zabudowy w bezpośrednim sąsiedztwie powinien być ograniczony. Można przyjąć, że pasy ograniczonego użytkowania wzdłuż linii kolejowej powinny wynosić co najmniej 20 m. - dotyczy to szczególnie ewentualnej lokalizacji obiektów mieszkaniowych i usługowych. W przypadku zalesiania lub projektowania zieleni izolacyjnej w rejonie linii kolejowej ich usytuowanie nie może zagrażać bezpieczeństwu ruchu. Nie zaleca się również lokalizacji obiektów kubaturowych i sieci infrastruktury technicznej (wodnych, kanalizacyjnych, gazowych) u podnóża nasypów kolejowych, w związku z obustronnym zagrożeniem awarią.

15.3 Zaopatrzenie w wodę

1. Gmina posiada dobrze rozwiniętą sieć wodociągową. Zaopatrzenie w wodę administrowane jest przez Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Gminy Czarny Bór. Woda rozprowadzana jest rurami o średnicy Ø 100, Ø 80 i Ø 40. Przez teren gminy przebiega wodociąg magistralny relacji Marciszów - Wałbrzych, zaopatrujący miasto Wałbrzych oraz wsie Witków i Jaczków. Sieć wodociągowa składa się z niezależnych systemów wodociągowych dla wsi:

- Czarny Bór i Borówno,
- Witków i Jaczków,
- Grzędy i Grzędy Górne.

Czarny Bór i Borówno zaopatrywane są w wodę z ujęć położonych na terenie wsi Czarny Bór oraz z tzw. wodociągu dzierżoniowskiego. Są to dwie studnie głębinowe (nr 1 i 2), w Czarnym Borze, dla których wydano pozwolenie wodno-prawne Decyzją WOS - 6223/17/2000 i Decyzją znak WOS-6223/14/4/02 oraz głębinowe ujęcie wody w Czarnym Borze, dla którego wydano pozwolenie wodno prawne Decyzją UW WOŚ w Wałbrzychu Nr OS.V-7211/80/84 r. Z głębinowego ujęcia wody w Czarnym Borze, przy ul. Kamiennogórskiej - drodze wojewódzkiej nr 367, wyłączono z eksploatacji są wykorzystywane pompy do przesyłania wody z ujęcia dzierżoniowskiego. Wsie Witków i Jaczków zaopatrywane są w wodę z magistralnego wodociągu relacji Marciszów - Wałbrzych, z ujęć położonych na terenie gminy Marciszów (należących do Wałbrzyskiego

Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji).

2. Woda do celów komunalnych we wsi Grzędy pobierana jest z 2 ujęć: ujęcia w Grzędach Górnych i ujęcia w Gorzeszowie (należącego do Wałbrzyskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji). Na pobór wody z ujęcia w Grzędach Górnych Zarząd Gminy posiada pozwolenie wodno-prawne, udzielone Decyzją nr OŚ.IV-6210/70/96 z dnia 05.08.1996 r., na wykonanie ujęcia wodnego i poboru wody w ilości $Q_{\text{śr.d}} = 48 \text{ m}^3/\text{d}$. Ujęcie składa się ze zbiornika na terenie Nadleśnictwa i urządzeń pomiarowych zainstalowanych poniżej. Ponadto w Grzędach zlokalizowane są dwie przepompownie, wspomagające przy spadkach ciśnień, położone na dz. nr 262 i na dz. nr 456 (Ptasi Śpiew).

3. Woda do celów sanitarnych w kopalni melafiru w Grzędach, na dz. nr 132 i 518 pobierana jest z zakładowej głębinowej studni kopanej. Na pobór wód zakład nie posiada stosownego pozwolenia wodno-prawnego. Studnia nie posiada również opracowanej i zatwierdzonej dokumentacji hydrogeologicznej, ustalającej zasoby eksploatacyjne studni. Wg Raportu oddziaływania inwestycji na środowisko woda do celów technologicznych i zraszania pobierana będzie ze zbiornika wody opadowej czystej i ze studni zakładowej. Woda będzie krążyć w obiegu zamkniętym z okresowym zrzutem do rowu melioracyjnego.

15.4 Odprowadzenie i unieszkodliwianie ścieków

1. Wieś Czarny Bór posiada uporządkowaną gospodarkę ściekową, gdzie stale rozbudowywany jest system kanalizacji sanitarnej. Z jej terenu ścieki odprowadzane są do oczyszczalni ścieków we wsi Czarny Bór. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej wynosi 22 km. Elementy kanalizacji sanitarnej to:

- kanał sanitarny wraz z przepompownią ścieków sanitarnych,
- kanały sanitarne grawitacyjne odbierające ścieki sanitarne z zabudowy mieszkalnej,
- przepompownie.

2. Pozostałe wsie nie posiadają uporządkowanej gospodarki ściekowej - ścieki bytowe, gospodarcze i poprodukcyjne odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych. Ich opróżnianie odbywa się za pomocą pojazdów asenizacyjnych i przekazywane do oczyszczalni ścieków w celu ich utylizacji. Planowane jest skanalizowanie wsi Borówno, do której doprowadzona została magistrała kanalizacji sanitarnej. Opracowano też koncepcję odprowadzenia ścieków sanitarno-bytowych z zabudowy mieszkalnej w Witkowie, zakładającą ich odprowadzenie do oczyszczalni ścieków w Czarnym Borze. Dla miejscowości Jaczków rozważa się odprowadzenie ścieków do oczyszczalni na terenie gm. Marciszów lub budowę lokalnej oczyszczalni ścieków.

3. Dla Witkowa ze względu na jego rozległość i wysokościowe ukształtowanie zaprojektowano układ kanalizacji sanitarnej grawitacyjno - tłocznej umożliwiający etapowanie inwestycji. Przesył ścieków do centralnej przepompowni ścieków w Czarnym Borze odbywać się będzie poprzez układ kanalizacji sanitarnej - grawitacyjnej i tłocznej, współpracujący ze sobą za pomocą małych lokalnych przepompowni ścieków. Projektowane elementy kanalizacji sanitarnej to:

- przesyłowy kanał sanitarny tłoczny łączący wieś Witków Śl. z siecią kanalizacyjną w miejscowości Czarny Bór,
- kanał sanitarny tłoczny wraz z przepompowniami ścieków sanitarnych na terenie wsi Witków Śl.,
- kanały sanitarne grawitacyjne odbierające ścieki sanitarne z zabudowy mieszkalnej.

4. Gminę Czarny Bór obsługuje oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna dla Boguszowa-Gorcy, położona w południowo - zachodniej części wsi Czarny Bór, administrowana przez Wałbrzyski Zakład Wodociągów i Kanalizacji. Aktualnie doprowadzane są tu ścieki (brak jest pełnego rozdziału ścieków) z dzielnicy Gorce i wsi Czarny Bór. Docelowo oczyszczalnia może posiadać przepustowość $5000 \text{ m}^3/\text{d}$ i obsługiwać więcej odbiorców.

5. Ścieki z kopalni melafiru z sanitarnej obsługi pracowników odprowadzane są do dwóch zbiorników bezodpływowych na ścieki. Wody technologiczne będą poddawane procesom sedymentacji na osadniku. Odprowadzanie wód z płukania grysłu reguluje pozwolenie wodno -

prawne wydane przez Starostę Wałbrzyskiego w dniu 31.12.2003 r. pismem o znaku TOS.6223/ /03, ważne do dnia 31.12.2018 r., określające dopuszczalną zawiesinę ogólną w ilości - 100mg/dm³. Wody deszczowe i nadmiar wód technologicznych odprowadzane są do Grzędzkiego Potoku.

6. Odwodnienie wyrobiska składa się z: pompowni podstawowej, zbiornika przy pompowni, rurociągów stałych odprowadzających wody do rowu na poziomie +525, na którym zlokalizowane są obiekty odwadniające: zbiornik wody czystej, zbiornik wody popłucznej, osadnik szlamów z wody popłucznej. Łączny odpływ maksymalny z wyrobiska wynosi 0,502m³/s. Wielkość maksymalna odpływu z wykopu udostępniającego jest zgodna z określoną w Operacie wodno - prawnym, będącym załącznikiem do decyzji wodnoprawnej z dnia 23.02.1998 r. wydanej przez Wojewodę Wałbrzyskiego. Odprowadzanie wód opadowych reguluje Pozwolenie wodnoprawne, wydane przez Starostę Wałbrzyskiego w dniu 30.12.2003 r. pismem o znaku TOS.6223/ /03, ważne do dnia 31.12.2018 r., określające dopuszczalną zawiesinę ogólną w ilości - 100mg/dm³, substancje ropopochodne - 15mg/dm³.

Tab. nr 18. Wodociągi i kanalizacja (wg danych za 2009 r.)

Nazwa miejscowości	Sieć w km		Podłączenia do budynków mieszkalnych		Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych	
	wodociągowa	kanalizacyjna	wodociągowe	kanalizacyjne	ogółem	na 1 mieszkańca w m ³
Borówno	3,5	-	77	-	6,66	14,67
Czarny Bór	14,2	5,31	268	364	32,38	14,67
Grzędy	3,7	-	88	-	7,83	14,67
Grzędy Górne	2,8	-	25	-	2,5	14,67
Jaczków	3,6	-	70	-	7,29	14,67
Witków	7	-	144	-	14,84	14,67

Tab. nr 19. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej (wg danych za 2009 r.)

Nazwa wsi	Liczba ludności	w tym korzystająca z					
		wodociągu	kanalizacji	gazu	w %		
					wodociągu	kanalizacji	gazu
Borówno	463	463	-	-	100	-	-
Czarny Bór	2207	2207	1190	759	100	53,9	34,4
Grzędy	561	547	-	-	97,4	-	-
Grzędy Górne	173	155	-	-	89,4	-	-
Jaczków	487	487	-	-	100	-	-
Witków	1007	1007	-	-	100	-	-

15.5 Elektroenergetyka

1. Sieć elektroenergetyczna gminy zasilana jest za pośrednictwem napowietrznej linii elektroenergetycznej 110 kV. Przez teren gminy przebiegają:

- linia 110 kV w Jaczkowie i Witkowie,
- linia S-167/S-168 linia dwutorowa,
- linia S-230 linia jednotorowa,
- linia L-S-244 linia jednotorowa, pracująca aktualnie na napięciu 20 kV

Od wyżej wymienionych linii obowiązuje strefa ochronna 20 m od linii jednotorowej i 21 m od linii dwutorowej od osi linii, dla której obowiązują ograniczenia w użytkowaniu zgodnie z przepisami odrębnymi. Wzdłuż linii wysokiego napięcia 110 kV obowiązuje pas technologiczny o szerokości 4 m

od linii skrajnego przewodu, w którym obowiązują ustalenia, określone w przepisach odrębnych. Sieć średniego napięcia rozprowadza energię z pośrednictwem linii kablowych i napowietrznych oraz stacji transformatorowych. System sieci i urządzeń elektroenergetycznych składa się ze:

- stacji transformatorowych 15/0, 20/0,4 kV,
- sieci napowietrznych linii średniego napięcia 20 kV i niskiego napięcia,
- sieci kablowych niskiego napięcia.

Bilans energetyczny gminy jest korzystny, transformatory w większości dysponują nadwyżką mocy. Większość linii i urządzeń jest w dobrym stanie technicznym, dlatego też sieć energetyczna terenu gminy zapewnia zaopatrzenie w energię we właściwym zakresie także i potencjalnych nowych odbiorców.

2. Przez teren gminy przebiega fragment elektroenergetycznej sieci przesyłowej o napięciu 220 kV relacji Boguszów - Cieplice, wzdłuż której obowiązuje strefa ochronna o szerokości 50 metrów (po 25 m od osi linii w obu kierunkach), dla której obowiązują ograniczenia w użytkowaniu jego terenu. W perspektywie zakłada się budowę linii elektroenergetycznej 400 kV albo linii wielotorowej, wielonapięciowej po trasie istniejącej linii i o napięciu 220 kV. Istniejące linie wysokiego napięcia znacznie wpływają na rozwój funkcjonalno - przestrzenny gminy, m. in. ze względu na oddziaływanie pola elektromagnetycznego wzdłuż tych linii.

3. Na terenie gminy nie występują indywidualne i niekonwencjonalne źródła energii - elektrownie wodne, słoneczne, wiatrowe.

15.6 Ciepłownictwo i gazownictwo

1. System zaopatrzenia w gaz przewodowy obsługuje część wsi Czarny Bór. System obejmuje:
 - stację redukcyjno-pomiarową I-go stopnia Czarny Bór - Osiedle o ciśnieniu na wejściu PN1,6 MPa,
 - punkt pomiarowy w Czarnym Borze,
 - gazociąg podwyższonego średniego ciśnienia o średnicy nominalnej DN100, ciśnieniu PN1,6 Mpa, relacji odgałęzienie Czarny Bór - Czarny Bór,
 - sieć niskiego ciśnienia.

Sieci zaopatrujące wieś Czarny Bór są eksploatowane przez DOSD Sp. z o.o. Oddział Dystrybucji Wałbrzych. Pozostali mieszkańcy gminy nie posiadają dostępu do gazu przewodowego. Większość pozyskiwanej energii cieplnej pochodzi z kotłowni opalanych węglem, koksem, drewnem i gazem propan butan, z przydomowych zbiorników na gaz płynny.

2. Przez teren opracowania przebiegają gazociągi przesyłowe:
 - podwyższonego średniego ciśnienia o średnicy nominalnej DN 500 oraz ciśnieniu PN1,6 MPa relacji: odgałęzienie Szosa Wałbrzyska / Ptaszków - punkt pomiarowy Czarny Bór i odgałęzienie Boguszów - punkt pomiarowy Czarny Bór;
 - podwyższonego średniego ciśnienia o średnicy nominalnej DN 300 oraz ciśnieniu PN1,6 MPa relacji: Ścięgny - punkt pomiarowy Czarny Bór i odgałęzienie Gorce - punkt pomiarowy Czarny Bór.

Gazociągi podwyższonego średniego ciśnienia DN 500 i DN 300 oraz stacja redukcyjno - pomiarowa, pozostają w eksploatacji DOSD Sp. z o.o. Oddział we Wrocławiu.

3. Na terenie gminy nie ma lokalnych ciepłowni. Mieszkańcy gminy korzystają z indywidualnych systemów grzewczych.

15.7 Telekomunikacja

Większość obszaru gminy jest pokryta siecią telefoniczną TP S.A i DIALOG, co zapewnia możliwość podłączenia abonentów do tej sieci dla wszystkich miejscowości. Uzupełnieniem są systemy telefonii komórkowej. Niemal całość obszaru gminy pokryta jest zasięgiem wszystkich dostępnych w tej chwili operatorów telefonii komórkowej. Na terenie gminy nie występują stacje bazowe telefonii komórkowej. Ze względu na warunki terenowe w niektórych rejonach zasięg poszczególnych sieci bywa utrudniony

15.8 Gospodarka odpadami

1. Gmina objęta jest systemem odbioru i wywozu odpadów. Odpady komunalne wywożone są na składowisko odpadów w Czarnym Borze, administrowane przez ZBGKiM Boguszków Gorce, obsługujące oprócz gminy Czarny Bór, gm. Stare Bogaczowice i miasto Boguszków - Gorce. Powierzchnia składowiska wynosi 3,3 ha. Pojemność planowana wynosi 92,9 tys. Mg. Ilość nagromadzonych odpadów na koniec 2007 r. wynosiła 64 tys. Mg. Składowisko spełnia wymogi ochrony środowiska. Przewiduje się jego eksploatację do 2017 r. „Dzikie” wysypiska stanowią problem marginalny. Gmina prowadzi segregację odpadów od 2003 roku. Odbierane są następujące rodzaje odpadów opakowaniowych: papier, szkło i tworzywo sztuczne. Na terenie gminy Czarny Bór nie jest prowadzona zbiórka odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych. Ilość odpadów niebezpiecznych oszacowano w oparciu o wskaźniki zawarte w powiatowym planie gospodarki odpadami. Szacunkowa ilość odpadów niebezpiecznych wytwarzana przez mieszkańców gminy w 2006 r. wynosiła ok. 10 Mg/rok.

2. Odpady mineralne wytwarzają i składują we własnym zakresie kopalnia melafiru w Grzędach i kopalnia kruszywa naturalnego w Jaczkowie. Źródłami powstawania odpadów są: procesy przerobcze wydobywanego surowca oraz obsługa urządzeń technicznych i środków transportu. Przy kopalni melafiru w Grzędach funkcjonuje składowisko odpadów surowców mineralnych, gdzie składowany jest materiał miejscowy, pochodzenia naturalnego. Źródłami powstawania odpadów są: procesy przerobcze wydobywanego surowca, obsługa urządzeń technicznych i środków transportu. W kopalni powstaje rocznie 8585 Mg odpadów innych niż niebezpieczne oraz 17,01 Mg odpadów niebezpiecznych. Kopalnia posiada program gospodarki odpadami niebezpiecznymi, zatwierdzony decyzją Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu z dnia 28.11.2002 r. (WOS.7660-47/02), ważną do dnia 31.10.2012 r. Na mocy tej decyzji kopalnia może wytworzyć w ciągu roku odpady niebezpieczne w ilości:

- inne oleje hydrauliczne w ilości 3.0 Mg/rok,
- inne oleje silnikowe, przekładniowe i smarowe - 3.5 Mg/rok,
- baterie i akumulatory ołowiowe w ilości 2,0 Mg/rok.

Ww odpady muszą być odpowiednio magazynowane i przekazane specjalistycznym firmom posiadającym stosowne zezwolenia.

3. Zgodnie z ustawą o odpadach każdy kto w swojej działalności wytwarza odpady jest zobowiązany do uzyskania stosownego zezwolenia. Poniżej wykazano wytwórców odpadów. Na terenie gminy odpady niebezpieczne wytwarzają:

- „KUMAGO” Sp. Jawna Ubojnia Zwierząt Rzeźnych Czarny Bór, ul. XXX-lecia PRL 53,
- Kopalnie Melafiru Sp. z o.o. ul. Wesoła 12, Czarny Bór,
- Usługi Tartaczne - Stolarskie i Leśne, Lucyna Kowalik Jaczków Nr 5,
- AUTO NAPRAWA Blacharstwo i Lakiernictwo, Bogusław Wiktor, Jaczków Nr 2.

Przez firmy działające na terenie gminy wytwarzane są w ciągu roku następujące ilości odpadów (na podstawie Programu gospodarki odpadami 2007 r.):

- kod 13 02 08 - inne oleje silnikowe, przekładniowe i smarowe - 12,70 Mg/rok,
- kod 16 01 07 - filtry olejowe - 3,058 Mg/rok,
- kod 16 06 01 - baterie i akumulatory - 3,350 Mg/rok,
- kod 20 01 21 - lampy fluorescencyjne - 0,02 0 Mg/ rok.

W dużych ilościach występują na terenie gminy eternitowe pokrycia dachowe, które w przyszłości przy remontach stanowią będą odpady niebezpieczne z grupy 17 06 05 - materiały konstrukcyjne zawierające azbest. W większości przypadków tego typu pokrycia dachowe znajdują się na budynkach mieszkalnych i gospodarczych. Zgodnie z założeniami programów wyższego szczebla odpad zawierający azbest winien być całkowicie usunięty do końca 2032 roku, przy przejściowym założeniu usunięcia 45 % wyrobów do końca 2015 roku. Na terenie gminy należałoby w tym okresie usunąć ok. 7149 m² eternitu.

15.9 System ochrony przeciwpowodziowej

Na terenie gminy na system przeciwpowodziowy składa się:

- regulacja odcinka koryta rzeki Lesk,
- zbiornik wodny w Grzędach,
- stawy.

Na terenie opracowania wodami powodziowymi rzeki Lesk i jej dopływów zagrożone są wsie Czarny Bór, Witków, Jaczków i Grzędy. Gmina Czarny Bór została dwukrotnie dotknięta powodzią w 1997 r.: podczas I fali powodziowej w dniach 6-10 lipca, oraz podczas II fali powodziowej w dniach 19-21 lipca. Uszkodzeniu uległo wówczas wiele budynków mieszkalnych i zagrodowych, w tym 10 budynków w Jaczkowie, 11 w Witkowie, a także znaczna ilość rowów melioracyjnych. W 2002 r. przeprowadzono prace mające na celu udrożnienie koryta rzeki Lesk. W Studium ochrony przed powodzią zlewni rzeki Bóbr zostały opracowane obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią - aktualnie określone jako obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszary wymagające ochrony przed zalaniem. W opracowaniu ekofizjograficznym wyznaczono orientacyjne tereny narażone na niebezpieczeństwo powodzi w dolinie rzeki Grzędzki Potok, nanosząc zasięgi powodzi z 1997 r. na podstawie informacji Urzędu Gminy.

16. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

1. W Planie Województwa Dolnośląskiego (opublikowanym w Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 20 stycznia 2003 r., Nr 4, poz. 100) na terenie gminy Czarny Bór nie zostały wprowadzone programy służące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.
2. Zgodnie z ustaleniami programów, o których mowa w art. 48 ust. 1 *ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, przez teren gminy Czarny Bór projektowana jest droga ekspresowa S-3 ustalona w Programie Budowy Dróg Krajowych na lata 2008-2012: „Budowa drogi S-3 Legnica (A-4) - Lubawka (Uchwała Nr 163/2007 Rady Ministrów z dnia 25 września 2007 r.).

17. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO -

IDENTYFIKACJA GŁÓWNYCH PROBLEMÓW ROZWOJU PRZESTRZENNEGO GMINY

1. Na podstawie analizy poszczególnych elementów diagnozy stanu zagospodarowania przestrzennego gminy oraz jego uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych, można scharakteryzować ją w następujący sposób:

- atrakcyjne warunki położenia geograficznego, położenie w bliskiej odległości ośrodków miejskich o znaczeniu regionalnym (Wałbrzych, Kamienna Góra) oraz w strefie przygranicznej,
- dobre skomunikowanie z układem pobliskich dróg tranzytowych,
- wartościowe zasoby środowiska przyrodniczego i kulturowego, których część wchodzi w obręb terenów chronionych;
- występowanie uciążliwości i zagrożeń związanych z przemysłem wydobywczym,
- potencjalne walory dla rozwoju turystyki i rekreacji;
- dysponowanie zasobami siły roboczej;
- wzrost liczby ludzi pozostających bez zatrudnienia, na skutek załamania rynku pracy w rolnictwie.

2. Główne problemy rozwojowe gminy wiążą się z potrzebą wyeliminowania występujących w jej obszarze barier rozwojowych i opóźnień cywilizacyjnych, a także istniejących zagrożeń, które określić można następująco:

- brak nowych inwestycji zapewniających miejsca pracy,
- uciążliwości związane z eksploatacją surowców, zapylenie oraz hałas i dewastacja drogi powiatowej w Czarnym Borze,
- zły stan techniczny wszystkich dróg powiatowych,
- brak szerszej atrakcyjnej oferty turystyczno - rekreacyjnej, niedostatecznie wykształcona infrastruktura turystyczna,
- brak sieci kanalizacyjnej poza Czarnym Borem,
- zagrożenie powodziowe większości terenów osadniczych,
- dekapitalizacja zabudowy,
- niewystarczające wykorzystanie walorów przygranicznego położenia dla rozwoju gospodarczego gminy.

18. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY UWZGLĘDNIAJĄCE W SZCZEGÓLNOŚCI:

18.1 Analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne.

1. W zakresie zmiany „A” nie prognozuje się wyznaczenia nowych terenów pod nową zabudowę. Wyznaczone dwa tereny PG stanowią kontynuację prac górniczych w ramach istniejącej kopalni. Podatki z funkcjonowania kopalni stanowią jeden z głównych dochodów gminy. Przedsiębiorstwo to zatrudnia znaczącą ilość pracowników i stanowi jeden z głównych zakładów w gminie. W ramach funkcjonowania zakładu został przebudowany układ komunikacyjny w gminie, w celu ograniczenia uciążliwości związanej z transportem urobku.

2. W zakresie zmiany „B” prognozuje się wyznaczenie nowych terenów pod nową zabudowę. Wyznaczony teren KLS stanowi realizację obszaru lokalizacji lądowiska, oraz miejsca przystosowanego do startów i lądowań statków powietrznych oraz lokalizacji usług. Obszar ten znajduje się poza obszarami i terenami chronionymi na podstawie przepisów odrębnych, w tym terenami dotyczącymi dziedzictwa kulturowego i zabytków, krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej jak również ochrony przyrody. Lokalizacja lądowiska będzie miała znaczenie dla zwiększenia dostępności regionu, bezpieczeństwa oraz ratownictwa. Najbliższe lądowiska znajdują się w Świebodzicach (Lądowisko Towarzystwa Lotniczego w Świebodzicach- odległość 23 km) i Jeleniej Górze (Lotnisko Jeżów Sudecki – odległość 42 km). Lądowisko będzie stanowić miejsce szkoleniowe. Obszar lądowiska stanowi obszary użytkowane rolniczo o dogodnych uwarunkowaniach dla lokalizacji płyty lotniska (teren równy nieznacznie opadający). Brak wysokiej zabudowy w zasięgach ścieżek podejść oraz pól wzlotów lądowiska stanowi korzystne uwarunkowanie dla realizacji zadania.

18.2. Prognozy demograficzne, w tym uwzględniające, tam gdzie to uzasadnione, migracje w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodka wojewódzkiego:

1. Prowadzone przez demografów badania i analizy wskazują, że przedmiotowa zmiana nie wpłynie na zmiany demograficzne, gdyż dotyczy kontynuacji eksplantacji powierzchniowej, która nie zwiększa ilości zatrudnionych oraz nie zwiększa ilości lokali mieszkalnych.

2. Prowadzone przez demografów badania i analizy wskazują, że przedmiotowa zmiana wpłynie na zmiany demograficzne, gdyż powstające obiekty związane z lądowiskiem, jak i samo lądowisko wymagać będzie wykwalifikowanego personelu, który będzie pozyskiwany z innych ośrodków lotniczych. Prognozuje się zatrudnienie 20 pracowników (4 przedsiębiorstwa obsługujące lądowisko zatrudniające 5 pracowników).

18.3. Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy:

1. W ramach przedmiotowej zmiany dla powiększenia terenu PG brak jest przesłanek do powstania nowych sieci komunikacyjnych i infrastruktury technicznej, a także powstania nowej infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy.

2. W ramach zmiany powstaną nowe sieci komunikacyjnych w postaci dróg dojazdowych wykonywanych ze środków niepublicznych w obszarze terenu KLS, powstanie również dodatkowa infrastruktura techniczna w ramach realizacji inwestycji niebędąca zadaniem własnym gminy. Natomiast powstanie nowa infrastruktura społeczna, poprzez powstania nowego miejsca szkoleniowego.

18.4. Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę:

1. W zakresie zmiany „A” nie wyznacza się terenów pod nową zabudowę, natomiast powierzchnia powiększenia terenu PG wynosi około 4 ha. Uciążliwości związane z przemysłem wydobywczym oraz klimatem akustycznym pozostaną na niezmienionym poziomie.

2. W zakresie zmiany „B” wyznacza się tereny pod nową zabudowę. Wyznaczony obszar w studium stanowi nową kategorię terenów. Powierzchnia terenu KLS wraz z płytą lądowiska wynosi około 8,1 ha. Szczegółowy podział na przeznaczenia oraz linie zabudowy zostaną wyznaczone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Powyższe uwarunkowania przemawiają za zwiększeniem terenów wskazanych pod zabudowę. Wartość ta, zgodnie z regulacją ustawową, może być dodatkowo powiększona

o maksymalnie 30% (z tytułu niepewności procesów rozwojowych). Daje to możliwość realizacji zabudowy związanej z infrastrukturą lotniczą i usługową o powierzchni użytkowej około 16200 m², stanowiącą nową kategorię w obszarze gminy.

CZĘŚĆ II. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

1. CELE ROZWOJU PRZESTRZENNEGO I STREFY POLITYKI PRZESTRZENNEJ

1. Podstawowym celem rozwoju przestrzennego jest uzyskanie struktury funkcjonalno przestrzennej gminy, która w harmonijny i zrównoważony sposób wykorzysta walory przyrodnicze i kulturowe oraz zasoby dla potrzeb rozwoju oraz poprawy warunków życia mieszkańców. Na jego realizację składają się następujące cele cząstkowe:

- ochrona wartości przyrodniczych i krajobrazowych powiązana z respektowaniem istniejącego systemu terenów chronionych;
- ochrona wartości kulturowych oraz obiektów dziedzictwa kulturowego;
- harmonizowanie struktury przestrzennej gminy i racjonalne wykorzystanie terenów dla poprawy warunków zamieszkiwania, pracy i wypoczynku;
- rozwój przestrzenny wsi Czarny Bór, jako głównego ośrodka koncentracji inwestycji i usług oraz obsługi mieszkańców gminy;
- wielofunkcyjny rozwój pozostałych obszarów wiejskich;
- zachowanie wiodącej roli przemysłu wydobywczego;
- aktywizację gospodarczą i rozwój przedsiębiorczości lokalnej;
- rozwój funkcji rekreacyjno - turystycznej;
- rozwój wyspecjalizowanych typów produkcji rolniczej;
- rozwój sieci i urządzeń infrastruktury technicznej.

2. **Celem generalnym** (tzw. wizją) jest uzyskanie ożywienia gospodarczego i zapewnienie zrównoważonego rozwoju gminy przy wiodącej roli nowoczesnego sektora rolniczego i leśnictwa; działalności usługowej i przemysłu, zwłaszcza aktywności biznesowej małych i średnich przedsiębiorstw, preferujących działalność nieuciążliwą dla środowiska oraz przemysłu wydobywczego, przy jednoczesnym inspirowaniu rozwoju branży turystycznej z istotną rolą agroturystyki. Wsparciem dla tego procesu będzie rozwój infrastruktury, długofalowa polityka proekologiczna, a także wzrost kwalifikacji i umiejętności zasobów rynku pracy oraz promowanie pozytywnego wizerunku gminy.

3. **Cele ekonomiczne** - wyrażają się w kształtowaniu mechanizmów stymulujących efektywny i wielostronny rozwój gospodarczy gminy na bazie własnych zasobów przyrodniczo-kulturowych, w podejmowaniu działań zapewniających obniżenie bezrobocia i wzrost standardu życia mieszkańców, poprzez:

- a) aktywizację rozwoju podstawowych funkcji gminy tj.:
 - rolnictwa i leśnictwa,
 - usług i przemysłu,
 - turystyki i agroturystyki,
- b) umacnianie pozycji gospodarstw rolnych, ich przeobrażenie strukturalne, wprowadzenie nowych rozwiązań agrotechnicznych, rozwój lokalnego przetwórstwa rolnego,
- c) wspieranie przedsiębiorczości i jego promocja,
- d) zapewnienie maksymalnego wsparcia dla tworzenia i działania oraz rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw,
- e) zapewnienie korzystnych warunków dla inwestorów zewnętrznych,
- f) zapewnienie wsparcia dla tworzenia obiektów turystycznych i agroturystycznych, odpowiednie zainwestowanie terenów pod funkcje j.w.,
- g) opracowanie programu rozwoju turystyki,
- h) poprawa stanu jakości dróg komunikacyjnych.

4. **Cele społeczne** - wyrażają się w poprawie standardu życia lokalnej społeczności, w sprawnym funkcjonowaniu gminy, a w szczególności polegają na:

- zapewnieniu dogodnych warunków życia i rozwoju w drodze rozwijania infrastruktury społecznej na poziomie potrzeb lokalnych,
- zapewnieniu ludności odpowiedniej ilości mieszkań o odpowiednim standardzie,
- zapewnieniu mieszkańcom odpowiedniej ilości i jakości usług,
- wyposażeniu obszaru gminy w potrzebne, niezbędne urządzenia infrastruktury technicznej,
- zapewnieniu odpowiedniego poziomu ochrony zdrowotnych warunków życia mieszkańców,
- ułatwieniu zainteresowanym podnoszenia umiejętności i kwalifikacji zawodowych,
- propagowaniu wiedzy w zakresie samodzielnej działalności biznesowej,
- poprawie bezpieczeństwa ludności,
- minimalizacji zagrożeń powodziowych.

5. **Cele ekologiczne** - wyrażają się w ochronie i racjonalnym kształtowaniu środowiska przyrodniczego poprzez:

- traktowanie ochrony środowiska jako nierozłącznej części wszystkich procesów rozwojowych,
- ochronę wartości przyrodniczych i kulturowych,
- ochronę ciągów ekologicznych,
- ochronę lasów, gleb, surowców naturalnych, wód, atmosfery,
- hamowanie procesów degradacji środowiska naturalnego,
- kształtowanie struktury funkcjonalno - przestrzennej w nawiązaniu do uwarunkowań przyrodniczych;
- stosowanie nowoczesnych technologii eksploatacji zasobów naturalnych - przyjaznych dla środowiska;
- stosowanie nowoczesnych technologii w zakresie infrastruktury technicznej, m.in. w ciepłownictwie, przyjaznych dla środowiska,
- rozwiązywanie problemu gospodarki ściekami.

6. **Cele kulturowe** - polegają na zachowaniu wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz kształtowaniu atrakcyjnego wizerunku gminy poprzez:

- odnowę istniejących zasobów kulturowych;
- pozyskiwanie środków finansowych na restrukturyzację, renowację i rewaloryzację ww. zasobów;
- opracowanie profesjonalnego programu promocji gminy i jego konsekwentna realizacja wraz z opracowaniem profesjonalnego programu dotyczącego rewitalizacji i rewaloryzacji zasobów kulturowych gminy;
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego z zachowaniem naturalnych krajobrazów i zabytkowych układów osadniczych.

7. **Cele przestrzenne** - polegają na zachowaniu lub przywracaniu ładu przestrzennego w rozwoju osadnictwa i zagospodarowania gminy, przy zachowaniu walorów kulturowych i przyrodniczych, w szczególności:

- uporządkowaniu struktury funkcjonalno - przestrzennej gminy;
- wyeliminowaniu konfliktów wynikających z różnych sposobów użytkowania terenów;
- likwidacji nieprawidłowości w dotychczasowym zagospodarowaniu przestrzennym;
- racjonalnej gospodarce terenami i efektywnym ich wykorzystaniu;
- określeniu odpowiedniej funkcji dla obszarów problemowych;
- wytyczeniu i przygotowaniu terenów dla mieszkalnictwa, działalności przemysłowej, usługowej oraz komunalnej;
- inwestowanie w obiekty obsługi ruchu turystycznego;
- stosowanie rozwiązań architektonicznych nawiązujących do tradycji lokalnych.

8. W gminie Czarny Bór można wyróżnić strefy o zróżnicowanej polityce przestrzennej oraz

obszarów w nich zawartych o odmiennych funkcjach. Strefa I WIEJSKA - obejmuje osadnicze tereny gminy, związane z istniejącym i przyszłym rozwojem wszystkich jednostek wiejskich o następującej specyfice:

- obszar osadniczy o dominującej funkcji usługowo - administracyjnej i mieszkaniowej, obejmujący część wsi czarny Bór;
- obszary osadnicze o preferowanej funkcji rolniczej, rolniczo-przetwórczej i mieszkaniowej obejmującej wszystkie jednostki osadnicze gminy;
- obszary osadnicze o preferowanej funkcji rolniczo - przemysłowej, związanej z przemysłem wydobywczym, obejmujące wsie: Borówno, Czarny Bór, Grzędy;
- obszary osadnicze o preferowanej funkcji rolniczo-turystycznej i agroturystycznej obejmującej wsie Czarny Bór, Grzędy i Grzędy Górne.

9. W granicach obszarów osadniczych znajdują się tereny:

- tereny usług,
- tereny mieszkaniowo - usługowe,
- tereny zabudowy mieszkaniowej,
- tereny zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej,
- tereny przemysłu, baz i składów,
- tereny zieleni, ogrodów działkowych,
- tereny usług sportu i rekreacji,
- tereny rolnicze.

10. Strefa II GOSPODARCZA obejmuje tereny:

- tereny przemysłu, baz i składów,
- tereny eksploatacji surowców,
- tereny usług,
- tereny obsługi komunikacji,
- tereny gospodarki turystycznej,
- tereny gospodarki infrastruktury technicznej, oczyszczalni ścieków i składowiska odpadów.

11. Strefa III TERENÓW OTWARTYCH - obejmuje, położone poza strefami I i II, otwarte tereny gruntów rolnych i leśnych:

- tereny rolnicze,
- lasy i tereny dolesień,
- tereny otwartych wód powierzchniowych,
- tereny zbiorników przeciwpowodziowych.

2. KIERUNKI ZMIAN W STRUKTURZE PRZESTRZENNEJ GMINY ORAZ W PRZEZNACZENIU TERENÓW

1. Tereny osadnicze wyznacza strefa I WIEJSKA.

Tereny te powinny osiągnąć pełny standard wyposażenia technicznego w zakresie:

- komunikacji,
- zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków,
- energetyki i gazownictwa,
- telekomunikacji,
- gospodarki odpadami,
- zabezpieczeń przeciwpowodziowych,
- dostępności dla osób niepełnosprawnych.

2. Dla obszarów w strefie I WIEJSKIEJ i w strefie II GOSPODARCZEJ określa się następujące

kierunki i warunki zagospodarowania:

- utrzymanie istniejących lasów, zadrzewień i parków oraz wprowadzanie dolesień, nowych zadrzewień i terenów zieleni parkowej;
- utrzymanie istniejących terenów mieszkaniowych i usługowych oraz przygotowanie nowych terenów na potrzeby mieszkalnictwa i działalności usługowej;
- utrzymanie obecnych terenów komunalnych (w tym cmentarzy) oraz budowa infrastruktury technicznej, dotycząca gazyfikacji, wodociągowania, kanalizacji ściekowej i burzowej;
- utrzymanie istniejących terenów przemysłowych oraz rozwój przemysłu na proponowanych terenach;
- przygotowanie nowych terenów na potrzeby związane z usługami i obsługą komunikacji;
- utrzymanie obecnych terenów turystyczno - rekreacyjnych oraz przygotowanie nowych terenów na potrzeby zagospodarowania turystyczno - rekreacyjnego wraz z niezbędną infrastrukturą,
- utrzymanie terenów rolniczych w zakresie wynikającym z realizacji ww. kierunków zagospodarowania;
- utrzymanie i preferowanie eksploatacji złóż kopalin w sposób najmniej uciążliwy dla środowiska;
- preferowanie rozwoju nieuciążliwych przedsiębiorstw związanych z przetwórstwem produkcji rolniczej i surowcowej;
- rekultywacja wysypiska odpadów, po zakończeniu eksploatacji, zgodnie z zasadami ochrony środowiska;
- minimalizacja ilości wytworzonych i odprowadzonych do środowiska zanieczyszczeń poprzez zastosowanie odpowiednich technologii.

3. Pozostałe kierunki działań w strefie I WIEJSKIEJ dotyczą:

- rewaloryzacji zabytkowego zespołu Szpitala Odwykowego w Czarnym Borze;
- rehabilitacji obszarów przeznaczonych do przekształceń,
- ochrony konserwatorskiej obiektów,
- ochrony przeciwpowodziowej.

4. Dopuszcza się etapowe realizowanie wyznaczonych na rysunku studium poszczególnych przeznaczeń terenów.

3. KIERUNKI I WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE ZAGOSPODAROWANIA ORAZ UŻYTKOWANIA TERENÓW, W TYM TERENY WYŁĄCZONE SPOD ZABUDOWY

1. Przeznaczenie i zagospodarowanie terenów:

- pojęcia - przeznaczenie i funkcja - używane są zamiennie i mają takie samo znaczenie;
- przedstawione na rysunku Studium „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy” zapisy odnoszące się do przeznaczenia terenów, dotyczą podstawowych funkcji na danym terenie; na poszczególnych terenach przewiduje się możliwość lokalizacji innych funkcji określonych jako równorzędne lub dopuszczalne;
- podstawowe przeznaczenie terenu oznacza przeznaczenie i sposób zagospodarowania, które powinny zajmować więcej niż połowę wyznaczonego terenu;
- przeznaczenie równorzędne może być uznane za podstawowe;
- dopuszcza się utrzymanie występujących w stanie istniejącym funkcji terenów zainwestowanych odmiennych od przyjętych w Studium na warunkach funkcji dopuszczalnej; pozostawienie funkcji nie może powodować obniżenia standardów ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego na terenach o funkcjach głównej, równorzędnej i dopuszczalnej;

- wielkości terenów i ich granice, oznaczone na rysunku Studium „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy”, mają charakter orientacyjny, co oznacza, że mogą podlegać korektom i uściśleniu w planach miejscowych w zakresie do 35 m od ich granic na rysunku Studium;
- dopuszcza się zmniejszenie zasięgu terenów do zainwestowania, wykraczające poza odległość 35 m, jeżeli szczegółowe rozeznanie warunków środowiskowych, technicznych, prawnych i społeczno-gospodarczych przy opracowaniu planów miejscowych będą uzasadniały takie rozwiązanie;
- ustalenia dotyczące terenów rolniczych R i terenów lasów ZL w strefie III zawarto w rozdz. 7 - Kierunki i zasady kształtowania terenów otwartych, w tym rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej;
- na działkach z istniejącym zainwestowaniem, na których wskaźniki zabudowy i intensywności są przekroczone w stosunku do określonych w tabeli, dopuszcza się zwiększenie wskaźników stosownie do rozpoznanych w planach miejscowych szczegółowych uwarunkowań;
- w przypadku zmiany planów uchwalonych przed dniem uchwalenia Studium, dopuszcza się utrzymanie wskaźników niezgodnych z zapisami Studium, jeżeli ich zmiana mogłaby skutkować uzasadnionymi roszczeniami w stosunku do gminy;
- ilekroć użyto pojęcia:
 - „wskaźnik zabudowy” - należy przez to rozumieć wartość stosunku powierzchni zabudowy rzutu przyziemia obiektów stałych, liczoną wg obowiązujących przepisów, zlokalizowanych na działce do powierzchni działki,
 - „wskaźnik intensywności zabudowy” - należy przez to rozumieć wartość sumy powierzchni całkowitej zabudowy wszystkich kondygnacji nadziemnych obiektów kubaturowych zlokalizowanych na działce łącznie, liczoną wg obowiązujących przepisów, do powierzchni działki,
 - „miejsca postojowe” - należy przez to rozumieć pojedyncze miejsca, zespoły miejsc oraz parkingi i garaże,
 - „ciągi komunikacyjne” - należy przez to rozumieć drogi i ulice publiczne oraz wewnętrzne - jezdne, piesze i pieszo-jezdne, dojazdy i dojścia itp.,
 - „zieleń wewnętrzna” - należy przez to rozumieć zieleń urządzoną występującą jako element zagospodarowania terenu o funkcji określonej w tabeli.

1a. Na terenach otaczających lądowisko obowiązują ograniczenia wysokości obiektów budowlanych i naturalnych, wynikające z przepisów odrębnych. Na tych terenach wysokość najwyższych położonych punktów budynków, budowli i obiektów małej architektury nie może być większa niż wysokość rzędnych bezwzględnych płaszczyzn ograniczających, których granice i wartości rzędnych bezwzględnych należy określić zgodnie z przepisami odrębnymi i wprowadzić do ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Obiekty trudno dostrzegalne z powietrza, w tym napowietrzne linie, maszty, wolnostojące anteny, nie mogą naruszać wysokości powierzchni ograniczających, w zasięgu powierzchni podejścia. Ograniczenie wysokości zabudowy obejmuje również wszystkie urządzenia umieszczone na obiektach budowlanych, w tym także inwestycje celu publicznego z zakresu łączności.

2. Dla terenów oznaczonych symbolem M1 ustala się:

- a) przeznaczenie podstawowe: tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, tereny zabudowy usługowej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,35 / 1,05;
- b) przeznaczenie równorzędne: tereny zabudowy wielorodzinnej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,35 / 1,05;
- c) przeznaczenie dopuszczalne - tereny zabudowy zagrodowej, tereny zabudowy usługowej, tereny zieleni urządzonej, tereny związane z elementami wymienionymi w pkt d) - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,35 / 0,75;

- d) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej; zieleń wewnętrzna; obiekty i urządzenia rekreacji i wypoczynku oraz gospodarki komunalnej; garaże i miejsca postojowe.
3. Dla terenów oznaczonych symbolem M2 ustala się:
- przeznaczenie podstawowe: tereny zabudowy jednorodzinnej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,25 / 0,60;
 - przeznaczenie dopuszczalne - tereny zabudowy zagrodowej, tereny zabudowy usługowej, tereny zieleni urządzonej, tereny związane z elementami wymienionymi w pkt c)-maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,35 / 0,75;
 - dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej; zieleń wewnętrzna; obiekty i urządzenia rekreacji i wypoczynku oraz gospodarki komunalnej; garaże i miejsca postojowe.
4. Dla terenów oznaczonych symbolem M3 ustala się:
- przeznaczenie podstawowe: tereny zabudowy jednorodzinnej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,25 / 0,60;
 - przeznaczenie dopuszczalne - tereny zabudowy usługowej, tereny zieleni urządzonej, tereny związane z elementami wymienionymi w pkt c) - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,35 / 0,75;
 - dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej; zieleń wewnętrzna; obiekty i urządzenia rekreacji i wypoczynku oraz gospodarki komunalnej; garaże i miejsca postojowe.
5. Dla terenów oznaczonych symbolem MNR ustala się:
- przeznaczenie podstawowe - tereny zabudowy zagrodowej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,35 / 0,75; tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,3 / 0,60; tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,35 / 0,75;
 - przeznaczenie równorzędne - tereny zabudowy usługowej, tereny obiektów produkcyjnych, składów i magazynów, tereny rolnicze, w tym z dopuszczoną zabudową - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,50 / 1,00;
 - przeznaczenie dopuszczalne - tereny zieleni urządzonej, tereny związane z elementami wymienionymi w pkt d);
 - dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej; zieleń wewnętrzna; obiekty i urządzenia sportu, rekreacji i wypoczynku oraz gospodarki komunalnej; garaże i miejsca postojowe.
6. Dla terenów oznaczonych symbolem MU ustala się:
- przeznaczenie podstawowe: tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,30 / 0,70; tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,35 / 0,80; tereny zabudowy usługowej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,5 / 1,0;
 - przeznaczenie dopuszczalne - tereny zabudowy zagrodowej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,35 / 0,75,
 - przeznaczenie dopuszczalne - tereny związane z elementami wymienionymi w pkt d);
 - dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne oraz sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej; zieleń wewnętrzna; obiekty i urządzenia rekreacji i wypoczynku oraz gospodarki komunalnej; garaże i miejsca postojowe.

7. Dla terenów oznaczonych symbolem U1 ustala się:
- a) przeznaczenie podstawowe - tereny zabudowy usługowej związanej z usługami publicznymi;
 - b) przeznaczenie dopuszczalne - tereny zabudowy mieszkaniowej, tereny zieleni urządzonej, tereny związane z elementami wymienionymi w pkt c);
 - c) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej; zieleń wewnętrzna; przykościelne cmentarze; obiekty i urządzenia rekreacji i wypoczynku oraz gospodarki komunalnej; garaże i miejsca postojowe.
8. Dla terenów oznaczonych symbolem U2 ustala się:
- a) przeznaczenie podstawowe - tereny zabudowy usługowej;
 - b) przeznaczenie dopuszczalne - tereny zabudowy mieszkaniowej, tereny zieleni urządzonej, tereny związane z elementami wymienionymi w pkt c);
 - c) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej; zieleń wewnętrzna; obiekty i urządzenia rekreacji i wypoczynku oraz gospodarki komunalnej; garaże i miejsca postojowe.
9. Dla terenów oznaczonych symbolem U3 ustala się:
- a) przeznaczenie podstawowe - tereny zabudowy usługowej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,50 / 1,25;
 - b) przeznaczenie równorzędne - tereny obsługi komunikacji, tereny obiektów produkcyjnych, składów i magazynów - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,60 / 1,00; tereny zieleni urządzonej;
 - c) przeznaczenie dopuszczalne - tereny zabudowy mieszkaniowej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,20 / 0,35; tereny zieleni urządzonej, tereny związane z elementami wymienionymi w pkt d);
 - d) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej; zieleń wewnętrzna; obiekty i urządzenia rekreacji i wypoczynku oraz gospodarki komunalnej; garaże i miejsca postojowe.
10. Dla terenów oznaczonych symbolem U4 ustala się:
- a) przeznaczenie podstawowe - tereny turystyki, rekreacji i wypoczynku - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,35 / 0,80;
 - b) przeznaczenie równorzędne - inne tereny zabudowy usługowej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,30 / 0,80;
 - c) przeznaczenie dopuszczalne - tereny zabudowy mieszkaniowej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,20 / 0,35; tereny zieleni urządzonej, tereny związane z elementami wymienionymi w pkt d);
 - d) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej; zieleń wewnętrzna; obiekty i urządzenia rekreacji i wypoczynku oraz gospodarki komunalnej; garaże i miejsca postojowe.
11. Dla terenów oznaczonych symbolem U5 ustala się:
- a) przeznaczenie podstawowe - tereny turystyki, rekreacji i wypoczynku - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,20 / 0,35;
 - b) przeznaczenie równorzędne - tereny zabudowy mieszkaniowo - letniskowej - 0,20 / 0,25;
 - c) przeznaczenie dopuszczalne - tereny zabudowy mieszkaniowej towarzyszącej zabudowie usługowej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,20 / 0,25; tereny zieleni urządzonej, tereny związane z elementami wymienionymi w pkt d);
 - d) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej; zieleń wewnętrzna; obiekty i urządzenia rekreacji i wypoczynku oraz gospodarki komunalnej; garaże i miejsca postojowe.

postojowe.

12. Dla terenów oznaczonych symbolem US ustala się:
 - a) przeznaczenie podstawowe - tereny sportu, rekreacji i wypoczynku - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,35 / 0,80;
 - b) przeznaczenie dopuszczalne - tereny zabudowy usługowej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,30 / 0,60; tereny zabudowy mieszkaniowej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,20 / 0,35; tereny zieleni urządzonej, tereny związane z elementami wymienionymi w pkt c);
 - c) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej; zielen wewnętrzną; obiekty i urządzenia rekreacji i wypoczynku oraz gospodarki komunalnej; garaże i parkingi.
13. Dla terenów oznaczonych symbolem RU ustala się:
 - a) przeznaczenie podstawowe - tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodnich - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,50 / 1,00;
 - b) przeznaczenie równorzędne - tereny zabudowy usługowej, tereny obiektów produkcyjnych, składów i magazynów - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,50 / 1,00;
 - c) przeznaczenie dopuszczalne - tereny zabudowy mieszkaniowej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,35 / 0,70; tereny zieleni urządzonej, tereny związane z elementami wymienionymi w pkt d);
 - d) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej; zielen wewnętrzną; obiekty i urządzenia gospodarki komunalnej; garaże i miejsca postojowe.
14. Dla terenów oznaczonych symbolem P ustala się:
 - a) przeznaczenie podstawowe - tereny obiektów produkcyjnych, składów i magazynów - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,65 / 1,8;
 - b) przeznaczenie równorzędne - tereny zabudowy usługowej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,50 / 1,50;
 - c) przeznaczenie dopuszczalne - tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, hodowlanych i ogrodnich - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,50 / 1,00; tereny zieleni urządzonej, tereny związane z elementami wymienionymi w pkt d);
 - d) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej; zielen wewnętrzną; obiekty i urządzenia gospodarki komunalnej; garaże i miejsca postojowe.
15. Dla terenów oznaczonych symbolem PG ustala się:
 - a) przeznaczenie podstawowe - tereny powierzchniowej eksploatacji kopalin;
 - b) przeznaczenie równorzędne - tereny lasów, tereny rolnicze;
 - c) przeznaczenie dopuszczalne - tereny obiektów produkcyjnych, składów i magazynów; tereny związane z elementami wymienionymi w pkt d);
 - d) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej; urządzenia i obiekty związane z obsługą funkcji podstawowej, zielen izolacyjna.
16. Dla terenów oznaczonych symbolem O, K ustala się:
 - a) przeznaczenie podstawowe - tereny infrastruktury technicznej: O - gospodarowania odpadami, K - kanalizacji,
 - b) przeznaczenie równorzędne - tereny lasów, tereny rolnicze, tereny dróg;
 - c) przeznaczenie dopuszczalne - tereny związane z elementami wymienionymi w pkt d);
 - d) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne;

sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej; urządzenia i obiekty związane z obsługą funkcji podstawowej, zieleń izolacyjna.

17. Dla terenów oznaczonych symbolem KS ustala się:
 - a) przeznaczenie podstawowe - tereny obsługi komunikacji;
 - b) przeznaczenie dopuszczalne - tereny zabudowy usługowej; tereny zabudowy mieszkaniowej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,35 / 0,70; tereny zieleni urządzonej, tereny związane z elementami wymienionymi w pkt c);
 - c) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej.
18. Dla terenów oznaczonych symbolem Z ustala się:
 - a) przeznaczenie podstawowe - tereny zieleni urządzonej;
 - b) przeznaczenie równorzędne - tereny zieleni działkowej; tereny rolnicze;
 - c) przeznaczenie dopuszczalne - tereny zabudowy usługowej - maksymalne wskaźniki: zabudowy / intensywności zabudowy - działki - 0,30 / 0,60; tereny związane z elementami wymienionymi w pkt d);
 - d) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej; urządzenia i obiekty rekreacji i wypoczynku.
19. Dla terenów oznaczonych symbolem ZC ustala się:
 - a) przeznaczenie podstawowe - tereny cmentarzy;
 - b) przeznaczenie dopuszczalne - tereny związane z elementami wymienionymi w pkt c);
 - c) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej i gospodarki komunalnej, miejsca postojowe.
20. Dla terenów oznaczonych symbolem R ustala się:
 - a) przeznaczenie podstawowe - tereny rolnicze; wskazany zakaz lokalizacji zabudowy mieszkaniowej wchodzącej w skład gospodarstwa rolnego oraz obiektów przetwórstwa rolno -spożywczego, za wyjątkiem dopuszczonych w pkt c i zgodnie z rozdz. 11;
 - b) przeznaczenie równorzędne - lasy, tereny zieleni, tereny wód powierzchniowych;
 - c) przeznaczenie dopuszczalne - obiekty gospodarki rolnej służące wyłącznie obsłudze tych terenów bez zabudowy mieszkaniowej;
 - d) przeznaczenie dopuszczalne - tereny związane z elementami wymienionymi w pkt e);
 - e) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej i gospodarki komunalnej, elementy zagospodarowania służące funkcji podstawowej.
21. Dla terenów oznaczonych symbolem R2 ustala się:
 - a) przeznaczenie podstawowe - tereny rolnicze;
 - b) przeznaczenie równorzędne - lasy, tereny zieleni, tereny wód powierzchniowych;
 - c) przeznaczenie dopuszczalne - tereny zabudowy zagrodowej, zgodnie z rozdz. 11;
 - d) tereny związane z elementami wymienionymi w pkt e);
 - e) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej i gospodarki komunalnej, elementy zagospodarowania służące funkcji podstawowej.
22. Dla terenów oznaczonych symbolem ZL ustala się:
 - a) przeznaczenie podstawowe - lasy; obowiązuje zakaz zabudowy, za wyjątkiem dopuszczonych w rozdz.11, ust. 2;
 - b) przeznaczenie równorzędne - tereny zieleni, tereny wód powierzchniowych;
 - c) przeznaczenie dopuszczalne - tereny związane z elementami wymienionymi w pkt d);
 - d) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne;

sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej i gospodarki komunalnej, elementy zagospodarowania służące funkcji podstawowej.

23. Dla terenów oznaczonych symbolem RL ustala się:

- a) przeznaczenie podstawowe - dolesienia; obowiązuje zakaz zabudowy, za wyjątkiem dopuszczonych rozdz.11, ust. 2;
- b) przeznaczenie równorzędne - tereny rolnicze, tereny zieleni, tereny wód powierzchniowych;
- c) przeznaczenie dopuszczalne - tereny związane z elementami wymienionymi w pkt d);
- d) dopuszczalne podstawowe elementy zagospodarowania terenu: ciągi komunikacyjne; sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej i gospodarki komunalnej, elementy zagospodarowania służące funkcji podstawowej.

24. Dla terenów oznaczonych symbolem KLS ustala się:

- a) **obszar lokalizacji lądowiska, innego miejsca przystosowanego do startów i lądowań statków powietrznych,**
- b) **w części obrębów Witków Jaczków, Borówno i Czarny Bór wskazano obszar lokalizacji lotniska, lądowiska, innego miejsca przystosowanego do startów i lądowań statków powietrznych wraz z niezbędnym zapleczem technicznym, komunikacyjnym oraz usługowym, w tym hotelowym.**
- c) **wskaźniki dla zabudowy usługowej:**
 - **minimalny udział procentowy powierzchni biologicznie czynnej (w odniesieniu do terenu) – 30 %,**
 - **maksymalna wysokość zabudowy – 12 m,**
- d) **wskaźniki dla obiektów związanych z obsługą lotniska (np. budynek lotniska, hangary, itp.)**
 - **minimalny udział procentowy powierzchni biologicznie czynnej – 10%,**
 - **maksymalna wysokość zabudowy – 15m, (nie dotyczy np. wieży kontroli lotów oraz obiektów wyposażenia technicznego),**
- e) **pasy startowe należy lokalizować w kierunku możliwie równoleżnikowym (preferowany kierunek południowy wschód – północny zachód).**
- f) **obowiązują ograniczenia w zabudowie i zagospodarowaniu obszarów w pobliżu proponowanego obszaru siedliska Natura 2000 nr 91E0-6 Nadrzeczna olszyna, olsy źródliskowe i obszaru proponowanego użytku ekologicznego (florystycznego) nr 4 „Łąka pełnikowa przy Chojniaku” obszaru cennego przyrodniczo nr 4 „murawy i suche łąki”.**

4. OBSZARY ORAZ ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA I JEGO ZASOBÓW, OCHRONY PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

4.1. Kierunki ochrony przyrody

1. Dla zachowania i ochrony walorów środowiska przyrodniczego i krajobrazu oraz w zakresie systemu ochrony zasobów przyrodniczych obowiązują zakazy i ograniczenia ustalone dla istniejących form ochrony przyrody, t.j.:

- Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich,
- Obszaru Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójarbu”,
- obszaru Natura 2000 PLB02010 „Sudety Wałbrzysko - Kamiennogórskie”,
- projektowanego obszaru Natura 2000 PLH020038 „Góry Kamienne”.

2. W obszarze gminy obowiązują:

- GZWP Niecka Wewnętrzzsudecka - Krzeszów nr 342 - objęty najwyższą ochroną obszarów zasilania zbiorników,
- GZWP Nr 343 „Dolina Bobru”,

- udokumentowane złoża melafiru „Grzędy”,
- udokumentowane złoża melafiru „Borówno”,
- rozpoznane złoża melafiru „Czarny Bór”,
- udokumentowane złoża kruszywa mineralnego: „Sędziszów I i Sędziszów II”, „Sędziszów III”, „Jaczków”.

4.2. Zasady ochrony środowiska i jego zasobów

Zasady ochrony przyrody nieożywionej i gleb

1. Przedmiotem ochrony przyrody nieożywionej na obszarze gminy są następujące rejony oraz obiekty geologiczne i geomorfologiczne:

- udokumentowane złoża surowców mineralnych,
- główne elementy rzeźby terenu, w tym m. in. grzbiety, kulminacje, doliny cieków wodnych,
- skały o wyróżniających się cechach petrograficznych, mineralogicznych i genetycznych, stanowiące interesujące obiekty geologiczne,
- gleby.

2. Celem ochrony tych rejonów oraz obiektów geologicznych i geomorfologicznych jest zachowanie ich w istniejącej postaci, uformowanej przez naturę lub racjonalna gospodarka zasobami. Dla realizacji powyższego zakłada się:

- ochronę udokumentowanych złóż surowców mineralnych,
- rekultywację terenów poeksploatacyjnych,
- zachowanie naturalnych form skalnych i odsłonieć geologicznych,
- objęcie ochroną zinwentaryzowanych obiektów geologicznych,
- zakaz zabudowy i prowadzenia sieci dróg na terenach osuwiskowych.

3. Wskazuje się do ochrony w formie pomników przyrody nieożywionej lub stanowisk dokumentacyjnych cenne obiekty przyrody nieożywionej, takie jak:

- eratyk - blok gnejsu drobnooczkowego w Witkowie,
- eratyk - blok czerwonego granitu w Witkowie,
- skałka porfirowa - stokowa w Grzędach Górnych,
- skałka porfirowa - o formie iglicy w Grzędach Górnych,
- 2 skałki porfirowe w Grzędach Górnych.

4. Celem ochrony środowiska glebowego jest zachowanie występujących gleb, przeciwdziałanie ich degradacji oraz właściwe zaspokojenie potrzeb zbiorowisk ekosystemów leśnych i nieleśnych. Dla realizacji tego celu zakłada się:

- stosowanie odpowiednich zabiegów agrotechnicznych (nawożenia, melioracji),
- ograniczenie odpływu powierzchniowego wód z terenów występowania gleb torfowych oraz zwiększanie naturalnej retencji glebowej,
- zalesianie i zadarnianie terenów narażonych na erozję,
- wspomaganie naturalnych procesów podwyższania żyzności gleb, m.in. w drodze sukcesywnie przebudowywanego składu gatunkowego lasów, uwzględniające istniejące uwarunkowania siedliskowe,
- prowadzenie dolesień drzewostanami o odpowiednio dobranym składzie gatunkowym.

Zasady ochrony zasobów wodnych

1. Przedmiotem ochrony zasobów wodnych są następujące obiekty hydrograficzne:

- ujęcia wody,
- ciekі wodne oraz ich bezpośrednie otoczenie.

2. Celem ochrony zasobów wodnych jest zachowanie struktury układu hydrograficznego, ukształtowanej w wyniku oddziaływania naturalnych procesów obiegu wody i skorygowanej antropogenicznie w znikomym stopniu. W tym celu zakłada się realizację następujących zadań:

- ochronę ujęć wody, źródeł i stref źródłiskowych oraz cieków wodnych,
- prowadzenie sukcesywnego porządkowania gospodarki ściekowej, eliminację zanieczyszczeń ściekami bytowymi i przemysłowymi,
- ograniczanie spływu wód powierzchniowych z pól uprawnych i tras komunikacyjnych do cieków,
- zorganizowanie sieci stacji monitoringu lokalnego środowiska wodnego,
- zakaz eksploatacji surowców naturalnych na obszarze występowania wód podziemnych,
- wprowadzenie obszarów ograniczonego użytkowania dla ujęć wodnych,
- likwidację tzw. dzikich wysypisk odpadów.

Zasady ochrony lądowych ekosystemów nieleśnych i flory

1. Przedmiotem ochrony lądowych ekosystemów nieleśnych i flory są następujące zbiorowiska nieleśne oraz gatunki roślin:

- zbiorowiska ekosystemów nieleśnych,
- istniejące siedliska,
- gatunki roślin objętych ochroną całkowitą i ochroną częściową oraz gatunki roślin zagrożonych i wymierających w Polsce.

2 Celem ochrony flory i ekosystemów nieleśnych jest zachowanie wszystkich typów siedlisk na jego terenie oraz utrzymanie pełnej różnorodności świata roślin, a w szczególności gatunków należących do roślin zagrożonych działalnością człowieka. Dla zapewnienia skutecznej ochrony ekosystemów nieleśnych i pełnej różnorodności florystycznej zakłada się następujące działania:

- zapewnienie trwałej ochrony najcenniejszym fragmentom ekosystemów nieleśnych z populacjami rzadkich i zagrożonych gatunków roślin poprzez utworzenie użytków ekologicznych,
- zapewnianie ochrony gatunków roślin objętych ochroną całkowitą i częściową oraz gatunków roślin zagrożonych i wymierających w Polsce.

3 Wskazuje się do ochrony w formie użytków ekologicznych następujące obszary:

- „Łąki mokradłowe nad Ciekliną” w Jaczkowie,
- „Lasy stokowe nad Leskiem w Witkowie”,
- „Olszynę w dolinie Mianki” na granicy Jaczkowa i Borówna,
- „Łąkę pełnikową na Chojniaku” w Jaczkowie,
- „Gaj czereśniowy na stokach masywu Czuby” w Czarnym Borze,
- „Masyw Dzikowca i Lesistej” w Grzędach Górnych,
- „Łąki i olszyny nad Łężcem” w Grzędach.

Zasady ochrony ekosystemów leśnych

Nadrzędnym celem ochrony ekosystemów leśnych jest przywrócenie i odtworzenie ich charakteru, zbliżonego do naturalnego. Elementami realizacji tego celu będą w szczególności:

- ochrona naturalnej różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych zbliżonych do naturalnych;
- wspomaganie naturalnych procesów regeneracyjnych w obszarach leśnych z dużym udziałem zbiorowisk autogenicznych, w części zniekształconych;
- preferowanie naturalnego sposobu odnowienia lasu w drzewostanach zbliżonych do naturalnych;
- odtworzenie drzewostanów zniszczonych w wyniku kompleksowego oddziaływania szkodliwych czynników biotycznych i abiotycznych;

- odtworzenie zbiorowisk leśnych mieszanych, z większym udziałem gatunków liściastych, szczególnie buka, a także jawora, dębu i lipy, jako gatunków ginących;
- zachowanie w dolinach rzek naturalnych formacji roślinnych, takich jak olsy, lasy łąkowe;
- respektowanie istniejących form ochrony przyrody,
- objęcie formą ochrony przyrody wytypowanych obszarów.

Zasady ochrony fauny

1. Przedmiotem ochrony fauny są:
 - chronione gatunki fauny,
 - miejsca występowania i rozmnażania fauny.
2. Celem ochrony fauny jest zachowanie rzadkich gatunków chronionych zwierząt, zwłaszcza zagrożonych w Polsce, poprzez pozostawienie ich w stanie niezmienionym oraz objęcie formą ochrony miejsc ich występowania i rozmnażania.
3. Kierunki ochrony fauny dotyczą:
 - respektowania istniejących form ochrony przyrody,
 - objęcia formą ochrony przyrody ochroną wytypowanych obszarów.
4. Wskazuje się do ochrony w formie użytków ekologicznych następujące obszary:
 - „Lesk i żwirownię Sędzistów” w Jaczkowie po zakończeniu eksploatacji i wyczerpaniu złoża,
 - „Leśne oczko koło Jaczkowa”,
 - „Stawy w Jaczkowie”,
 - „Zbiornik nad Leskiem” w Jaczkowie,
 - „Masyw Dzikowca i Lesistej” w Grzędach Górnych”.
5. Wskazuje się do ochrony w formie zespołu przyrodniczo - krajobrazowego teren „Pod zamkiem” w Czarnym Borze.
6. Wskazuje się do ochrony w formie poszerzenia granic Obszaru Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójgarbu” (Kopuły Chełmca, Trójgarbu i Krzyżowej Góry koło Strzegomia) wzgórze o charakterze strukturalnym, na północ od Witkowa i Jaczkowa, najcenniejsze miejsce na terenie gminy pod względem teriologicznym.
7. Dla ochrony środowiska i krajobrazu na terenie U5 przy Zalewie w Grzędach należy:
 - zabezpieczyć siedlisko priorytetowe 91E0-6 przed negatywnym oddziaływaniem zbiornika rekreacyjnego,
 - docelowo zabudowę podłączyć do sieci kanalizacyjnej,
 - wprowadzić ograniczenia związane z oświetleniem drogi,
 - ograniczyć zabudowę do 2 kondygnacji.

5. OBSZARY I ZASADY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

5.1. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz krajobrazu kulturowego

1. Celem ochrony dóbr kultury jest utrwalenie tożsamości i odrębności kulturowej obszaru oraz ochrona i rehabilitacja historycznie ukształtowanych zespołów zabytkowych i pojedynczych obiektów. Dla ochrony wartości kulturowych i krajobrazu przyjmuje się:
 - ochronę i odnowę historycznych układów ruralistycznych,
 - lokalizowanie nowych zespołów zabudowy w ciągach istniejących struktur lub w ciągach

- będących ich kontynuacją,
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego z zachowaniem historycznych układów ruralistycznych,
- odnowę, restrukturyzację, renowację i rewaloryzację zasobów kulturowych.

2. Dla ochrony krajobrazu kulturowego zakłada się:

- zachowanie istniejących panoram widokowych,
- przeciwdziałanie zeszpeceniu krajobrazu elementami infrastruktury technicznej,
- skupieniu zabudowy i nierozpraszaniu jej na terenach otwartych, zakaz zabudowy rozproszonej,
- unikaniu obcych regionalnie form architektonicznych,
- dostosowanie skali i formy nowej zabudowy do cech istniejącego krajobrazu kulturowego,
- zalesianie, zadrzewianie terenów zdegradowanych,
- przeprowadzenie rewaloryzacji zespołów zabytkowej zabudowy oraz rehabilitację towarzyszących obiektów współcześnie zrealizowanych;
- wypełnianie ubytków w historycznie ukształtowanych ciągach zabudowy z poszanowaniem zasady dobrego sąsiedztwa i wykorzystania lokalnych tradycji budowania i zdobienia;
- utrzymanie drobnych elementów zagospodarowania: w tym kaplic, krzyży, dawnych urządzeń technicznych i komunikacyjnych oraz układów komponowanej zieleni: parków, cmentarzy, obsadzeń przydrożnych i śródpolnych;
- zachowanie dominant kulturowych i krajobrazowych oraz utrzymanie ich roli w otoczeniu;
- zachowanie wyeksponowanych w terenie stanowisk archeologicznych.

3. W stosunku do historycznie ukształtowanej zabudowy zakłada się:

- wyeliminowanie rozwiązań architektonicznych nieuwzględniających specyfiki regionu i lokalnych tradycji budownictwa;
- utrzymanie i eksponowanie jej walorów: proporcji, form elewacji i dachów, układu otworów, rodzaju stolarki i jej zdobnictwa, materiału budowlanego;
- kształtowanie walorów nowej zabudowy poprzez nawiązywanie do tradycji i wartości regionalnych przy określaniu formy architektonicznej i używaniu materiałów budowlanych.

5.2. Formy ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków

1. Zgodnie z *ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, ochroną na obszarze gminy objęte są zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków, w tym obiekty architektoniczne i parki. Wykaz tych obiektów zawiera rozdz. 6.2 w części I. Rejestr obiektów zabytkowych może podlegać zmianom zgodnie ze stosownymi decyzjami. Ochrona obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz zamierzenia związane z ich zachowaniem, restauracją i użytkowaniem podlegają regulacjom określonym w przepisach odrębnych. Obiektów w rejestrze dotyczą następujące zasady:

- wszelkie działania inwestycyjne w obrębie zabytków wpisanych do rejestru zabytków każdorazowo należy uzgadniać ze służbami ochrony zabytków;
- na wszelkie działania inwestycyjne przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków należy uzyskać pozwolenie konserwatorskie.

2. Zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* ochronę prawną można wprowadzić ustaleniami ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Na terenie gminy zlokalizowane są zabytki nieruchome wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków. Wykaz tych obiektów zawiera rozdz. 6.2 w części I. Dla obiektów tych należy sporządzić gminną ewidencję zabytków, do prowadzenia której obowiązuje gminą art. 22 ust. 4 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Dla obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków należy wprowadzić przy sporządzaniu miejscowych planów

ochrony ustalenia ochrony tych obiektów. Wszelkie działania w obiektach wpisanych do gminnej ewidencji zabytków należy prowadzić zgodnie z przepisami odrębnymi.

3. We wsiach Czarny Bór, Jaczków i Witków ochronie winny podlegać historyczne układy ruralistyczne, wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków. W Grzędach obowiązuje wyznaczona w studium strefa ochrony układu ruralistycznego. W granicach wyznaczonych stref ochrony układu ruralistycznego ochronie powinny podlegać:

- obiekty i zespoły budowlane w zakresie: układu zabudowy, gabarytów zabudowy, w tym dachu, cech stylistycznych tradycyjnej zabudowy obejmujące: kompozycje brył i elewacji, proporcje elementów architektonicznych kształtujących bryły i elewacje, formy dachów, formy elementów dekoracyjnych i detalu, rozwiązania materiałowe;
- zespoły zieleni komponowanej, ogrodowe otoczenie zabudowy, aleje i szpalery.

Ustala się następujące zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania w obszarze strefy ochrony konserwatorskiej układów ruralistycznych:

- rozbudowę istniejących budynków oraz budynki nowe lokalizować w sposób uzupełniający istniejący układ zabudowy, w nawiązaniu do istniejącej zabudowy,
- zabudowa uzupełniająca powinna być formowana z uwzględnieniem następujących warunków:
 - zachowania jednorodnego charakteru architektonicznego poszczególnych ciągów i zespołów budowlanych,
 - nawiązania do cech zabudowy historycznej,
- tereny zieleni formować jako założenia o układach kompozycyjnych, nawiązujących do naturalnych form ukształtowania zieleni występujących w otoczeniu oraz do form kulturowych inspirowanych tą zasadą.

Zamierzenia związane z przebudową i rozbudową istniejącego zainwestowania i zagospodarowania oraz realizacją nowego zainwestowania i zagospodarowania na obszarze strefy ochrony konserwatorskiej układów ruralistycznych należy realizować zgodnie z przepisami odrębnymi.

4. W obszarze gminy ochronie winny podlegać obszary ochrony konserwatorskiej ustalone dla:

- założeń parkowych,
- założeń przestrzennych zamków,
- zespołów kościelno - cmentarnych,
- cmentarzy.

Strefy ochrony konserwatorskiej szczegółowo określone będą w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Zakres ochrony tych obszarów należy ustalić w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

5.3. Formy ochrony dziedzictwa archeologicznego i zabytków archeologicznych

1. Ochronie winny podlegać:

- stanowiska o własnej formie terenowej: 27/1/86-20 zamek w Czarnym Borze i 1/30/87-20 zamek w Grzędach, wpisane do rejestru zabytków,
- stanowiska archeologiczne ewidencyjne,
- obszary obserwacji archeologicznej obejmujące zespoły pałacowo - parkowe i kościelne, obszar intensywnego osadnictwa historycznego.

2. Dla stanowisk o własnej formie terenowej, 1/27/86-20 27/1/86-20 zamek w Czarnym Borze i 1/30/87-20 zamek w Grzędach, wpisanych do rejestru zabytków, wprowadza się ustalenia:

- obowiązuje bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej czy też innej,
- nowe zagospodarowanie dopuszcza się wyłącznie jako uzupełnienie już istniejącej formy terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia historycznych relacji oraz

- pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem założenia,
- wszelkie zamierzenia i działania inwestycyjne należy prowadzić zgodnie z przepisami odrębnymi.

3. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy uwzględniać wskazane w tabelach, w części I, rozdz 6.3 w tabeli nr 5 i zaznaczone na rysunku stanowiska archeologiczne. Wykaz oznaczonych na rysunku studium oraz znajdujących się w tekście studium stanowisk archeologicznych podlega sukcesywnej weryfikacji i uzupełnieniom. Prowadzenie zalesień terenów, na których występują udokumentowane stanowiska archeologiczne należy przeprowadzać zgodnie z przepisami odrębnymi. Wprowadza się strefę ochrony archeologicznej dla udokumentowanych stanowisk archeologicznych o formach krajobrazowych wraz z ich sąsiedztwem (otoczeniem). W strefie ochrony archeologicznej stanowisk archeologicznych wszelkie zamierzenia inwestycyjne związane z prowadzeniem prac ziemnych należy prowadzić zgodnie z przepisami odrębnymi oraz po przeprowadzeniu archeologicznych badań ratowniczych wyprzedzających lub towarzyszących inwestycji.

4. Strefą ochrony archeologicznej obejmuje się także: ruiny zamków w Czarnym Borze i Grzędach oraz zespoły pałacowo - parkowe, zespoły kościelne, cmentarze jeżeli występują poza granicami wyznaczonej strefy dla danej miejscowości. W strefie „OW” wszelkie zamierzenia inwestycyjne związane z prowadzeniem prac ziemnych należy przeprowadzać zgodnie z przepisami odrębnymi. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy ustalić strefę obserwacji archeologicznej wyznaczoną dla miejscowości o wczesnej metryce historycznej: Czarnego Boru, Jaczkowa, Witkowa. Zasady obowiązujące w tej strefie ustalić zgodnie z przepisami odrębnymi.

5. W przypadku odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy postępować zgodnie z przepisami odrębnymi.

6. KIERUNKI ROZWOJU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

6.1. Kierunki rozwoju systemu komunikacji kolejowej

Ustala się kierunki rozwoju komunikacji kolejowej:

- zachowanie zelektryfikowanej linii kolejowej nr 274 relacji Wrocław - Jelenia Góra - Zgorzelec o państwowym znaczeniu, ruchu pasażersko - towarowym, pierwszorzędnej, dwutorowej (w obszarze wsi Czarny Bór, Jaczków i Witków),
- zachowanie zelektryfikowanej linii kolejowej nr 976 relacji Boguszów Gorce Zachód - Czarny Bór, znaczenia miejscowego, o ruchu towarowym, jednotorowej (w obszarze wsi Czarny Bór).
- zachowanie istniejącej bocznicy kopalni melafiru,
- budowę linii towarowej do bocznicy kolejowej kopalni melafiru,
- modernizację / odtworzenie dworca w Witkowie.

6.2. Kierunki rozwoju systemu komunikacji drogowej

1. Ustala się kierunki rozwoju komunikacji drogowej:

- przebieg istniejącej drogi wojewódzkiej nr 367 relacji Wałbrzych - Jelenia Góra,
- budowę drogi ekspresowej S-3 Legnica - Lubawka - gr. państwa,
- rezerwę terenu dla budowy południowej obwodnicy wsi Czarny Bór,
- modernizację drogi powiatowej nr 3366 D,
- budowę drogi gminnej do bocznicy kopalni melafiru,
- ograniczenie zabudowy w pasie drogi nr 367,

- poprawę stanu technicznego dróg: modernizację nawierzchni, podniesienie standardu parametrów technicznych, poprawienie geometrii dróg, poprawę nienormatywności łuków, poszerzenie, wykonanie poboczy, wykonanie chodników wraz z przystosowaniem dla osób niepełnosprawnych,
- sukcesywną budowę nowych dróg dojazdowych.

2. W celu zmniejszenia ingerencji w cenną przyrodniczo dolinę rzeki Lesk należy realizować przebieg trasy obwodnicy Czarnego Boru oraz drogi do kopalni melafiru w wariantcie prowadzącym częściowo śladem drogi powiatowej nr 3366D.

3. Dla drogi ekspresowej S-3 obowiązuje projektowany czwarty wariant przebiegu trasy. Dla terenów istniejącego i projektowanego zainwestowania w obszarach drogi należy zapewnić odpowiednie warunki obsługi komunikacyjnej, z uwzględnieniem izolacji tras, tj. warunku ograniczonej dostępności oraz przepisów ustawy o *ochronie środowiska* dla zabudowy położonej w obszarze drogi, jako inwestycji mogących pogorszyć stan środowiska z wprowadzeniem zakazu zabudowy mieszkaniowej w obszarze uciążliwości drogi.

Przy lokalizowaniu zabudowy uwzględnić:

- minimalna dopuszczalna odległość obiektów budowlanych od zewnętrznej krawędzi jezdni drogi dla drogi S-3 wynosi 40,0 m;
- minimalne dopuszczalne odległości obiektów z pomieszczeniami na pobyt ludzi w budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej od dróg publicznych wynoszą: dla budynków jednokondygnacyjnych - 120 m, budynków wielokondygnacyjnych - 110 m;
- strefę uciążliwości drogi ustaloną wg analizy wpływu na środowisko; lokalizacja budynków w strefie (dopuszczana wyjątkowo), wymaga zastosowania w tych obiektach zabezpieczeń, wymaganych odpowiednimi przepisami prawa budowlanego lub założenia elementów osłonowo - ekranizujących staraniem inwestora obiektu;
- na podstawie raportu o oddziaływaniu na środowisko drogi S-3 zasięg oddziaływania wynosi max 500 m (max 250 m z każdej strony - zasięg izolinii o wartości poziomu hałasu 50dB dla pory nocnej).

6.3. Kierunki rozwoju systemu komunikacji rowerowej i pieszej

Ustala się:

- budowę systemu tras rowerowych z wykorzystaniem zwłaszcza dróg leśnych oraz gminnych, gospodarczych i wewnętrznych o niskim natężeniu ruchu i odpowiedniej, utwardzonej nawierzchni na terenach otwartych;
- prowadzenie odcinków tras rowerowych na terenach zabudowanych jako urządzonych i oznakowanych ścieżek rowerowych, wyposażonych w bezkolizyjne skrzyżowania z drogami lub ulicami;
- przystosowanie istniejących dróg dla wykorzystania ich do turystyki i komunikacji rowerowej poprzez korekty nawierzchni, oznakowanie i zapewnienie bezkolizyjnych skrzyżowań;
- rozbudowę układu ciągów pieszych.

6.4. Kierunki rozwoju systemu zaopatrzenia w wodę

Zakłada się utrzymanie istniejącego systemu zaopatrzenia gminy w wodę oraz realizację następujących zadań służących osiągnięciu właściwego poziomu zaopatrzenia mieszkańców w wodę:

- zaopatrzenie w wodę Jaczkowa i Witkowa z ujęć w Marciszowie, pozostałych wsi z ujęć lokalnych;
- utrzymanie istniejących ujęć wody i ich ochronę oraz respektowanie ustanowionych stref ochrony sanitarnej,
- sukcesywną rozbudowę sieci wodociągowych na terenach przeznaczonych pod

- inwestycje i podłączanie do nich nowych układów zabudowy;
- utrzymanie istniejących studni awaryjnych dla zapewnienia zaopatrzenia w wodę w sytuacjach awaryjnych w trybie obowiązujących przepisów;
- rozbudowę i modernizację systemu zaopatrzenia w wodę z wykorzystaniem ujęć lokalnych i ponadlokalnych.

6.5. Kierunki rozwoju systemu odprowadzenia i unieszkodliwiania ścieków

Zakłada się rozbudowę systemu kanalizacji i oczyszczania ścieków poprzez:

- modernizację istniejącej oczyszczalni ścieków w Czarnym Borze,
- dopuszczenie budowy lokalnych gminnych oczyszczalni ścieków,
- sukcesywną rozbudowę sieci kanalizacji sanitarnej i deszczowej na terenach przeznaczonych pod inwestycje w miejscowości Czarny Bór i podłączanie do nich nowych układów zabudowy,
- budowę systemów kanalizacji sanitarnej i deszczowej w pozostałych miejscowościach,
- budowę lokalnych przepompowni ścieków.

6.6. Kierunki rozwoju ciepłownictwa i gazownictwa

1. Zakłada się:

- modernizację istniejącej sieci gazowej,
 - gazociągów przesyłowych podwyższonego średniego ciśnienia o średnicy nominalnej DN 500 oraz ciśnieniu PN 1,6 MPa i DN 300 oraz ciśnieniu PN 1,6 MPa,
 - gazociągu podwyższonego średniego ciśnienia o średnicy nominalnej DN 100, ciśnieniu PN 1,6 Mpa,
 - sieci niskiego ciśnienia,
- rozbudowę sieci gazowej we wsi Czarny Bór i budowę sieci gazowej w pozostałych miejscowościach, na zasadach i warunkach ustalanych z właścicielem sieci,
- budowę stacji redukcyjno - pomiarowych,
- modernizację lokalnych kotłowni,
- wykorzystywanie do celów grzewczych przenośnych zbiorników na gaz płynny Propan-Butan,
- utrzymanie istniejących systemów grzewczych przy założeniu ich sukcesywnej modernizacji.

2. Dla gazociągów przesyłowych podwyższonego średniego ciśnienia o średnicy nominalnej DN 500 oraz ciśnieniu PN 1,6 MPa i DN 300 oraz ciśnieniu PN 1,6 MPa obowiązują strefy ochronne, w której operator sieci jest uprawniony do zapobiegania działalności, mogącej mieć negatywny wpływ na jej trwałość i prawidłową eksploatację. Dla stref ochronnych gazociągu obowiązują następujące zasady zagospodarowania:

- zakaz lokalizacji zabudowy,
- zakaz sadzenia drzew i krzewów w pasie 4 m (po 2 m od osi gazociągu).

6.7. Kierunki rozwoju elektroenergetyki

Elektroenergetyczna sieć przesyłowa

1. Ustala się możliwość eksploatacji i modernizacji istniejącej elektroenergetycznej linii przesyłowej o napięciu 220 kV oraz możliwość odbudowy, rozbudowy, przebudowy i nadbudowy istniejącej linii oraz linii zmodernizowanej. Wszelkie zamierzenia związane z ww. linią muszą uwzględniać istniejącą zabudowę i wydzielone działki budowlane oraz nie mogą naruszyć standardów ochrony środowiska dla tych terenów.

2. Dla terenów znajdujących się w pasie technologicznym linii 220 kV obowiązują następujące ustalenia:

- nie należy lokalizować budynków mieszkalnych i innych przeznaczonych na stały pobyt ludzi; w indywidualnych przypadkach odstępstwa od tej zasady możliwe zgodnie z przepisami odrębnymi; zakaz nie dotyczy istniejących działek budowlanych;
- warunki lokalizacji wszelkich obiektów zgodnie z przepisami odrębnymi;
- nie należy sadzić roślinności wysokiej pod linią i w odległości od osi linii po 16,5 m w obu kierunkach;
- zalesienia terenów rolnych mogą być prowadzone zgodnie z przepisami odrębnymi, na podstawie których zostanie określona maksymalna wysokość sadzonych drzew i krzewów;
- lokalizacja budowli zawierających materiały niebezpieczne pożarowo, stacji paliw i stref zagrożonych wybuchem oraz konstrukcji wysokich w bezpośrednim sąsiedztwie zgodnie z przepisami odrębnymi.

Elektroenergetyczna sieć dystrybucyjna

Ustala się

- utrzymanie istniejących linii elektroenergetycznych 110 kV,
- skablowanie napowietrznych linii elektroenergetycznych,
- budowę nowych linii elektroenergetycznych dla obsługi projektowanych układów zabudowy,
- budowę stacji transformatorowych 15/0,4 kV,
- modernizację linii elektroenergetycznych średniego napięcia,
- budowę lokalnych obiektów energii niekonwencjonalnej: elektrowni wiatrowych, elektrowni wodnych z wyłączeniem farm energetycznych.

6.8. Kierunki modernizacji telekomunikacji

Ustala się

- budowę w zależności od potrzeb sieci telekomunikacyjnej w tradycyjnych i nowych technologiach oraz urządzeń z nią związanych, w tym budowę infrastruktury światłowodowej;
- objęcie terenu gminy zintegrowanym systemem telekomunikacyjnym połączonym z systemami sieci internetowych wojewódzkiej i krajowej;
- rozwój systemów telekomunikacyjnych i teleinformatycznych (przewodowych i bezprzewodowych) stosownie do wzrostu zapotrzebowania na usługi telekomunikacyjne i teleinformatyczne w gminie i w regionie;
- budowę stacji bazowych telefonii komórkowej;
- lokalizację stacji nadawczych.

6.9. Kierunki gospodarki odpadami

Ustala się:

- gromadzenie odpadów na gminnym wysypisku odpadów,
- likwidację i rekultywację „dzikich” i nielegalnych wysypisk odpadów,
- realizację programu selekcji odpadów,
- wprowadzenie recyklingu odpadów komunalnych.

6.10. Kierunki rozwoju komunikacji lotniczej.

Należy stworzyć warunki dla efektywnego wykorzystania planowanego lądowiska (dla celów sportowych, biznesowych, ratowniczych i innych. Zaleca się docelowe utworzenie lądowiska wchodzącego w skład krajowej sieci lądowisk. Decyzja określająca standard i wielkość lotniska, powinna być podjęta m.in. w oparciu o wykonaną uprzednio ocenę oddziaływania inwestycji na środowisko.

7. OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM

1. Inwestycjami celu publicznego o znaczeniu lokalnym, są wszystkie przedsięwzięcia o znaczeniu gminnym, o których mówi art. 6 *Ustawy o gospodarce nieruchomościami* (Dz. U. z 2000r. Nr 46, poz. 543 z późn. zmianami). Do nich zalicza się między innymi budowę utrzymanie publicznych: przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów, domów opieki społecznej oraz usług administracji. Również wydzielanie terenów pod gminne drogi i ulice, parki, skwery, utrzymanie ich oraz modernizacja, opieka nad nieruchomościami wymienionymi w ewidencji dóbr kultury, zakładanie i utrzymanie cmentarzy komunalnych, realizacja i utrzymanie sieci i urządzeń komunalnego zbiorowego zaopatrzenia w wodę i odbioru ścieków, ochronę zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt. Obiekty te zlokalizowane są, jak również mogą być zlokalizowane na terenie całej gminy.

2. Z zadań służących realizacji lokalnych celów publicznych w zakresie inwestycji drogowych i infrastrukturalnych należy wymienić:

- budowę drogi do bocznicy kolejowej kopalni melafiru,
- modernizację drogi powiatowej nr 3366D,
- budowę drogi gminnej w Jaczkowie,
- budowę kanalizacji sanitarnej dla wszystkich miejscowości.

3. ***Z zadań służących realizacji lokalnych celów publicznych w zakresie inwestycji komunikacyjnych należy wymienić:***

- ***budowę lądowiska w Witkowie.***

8. OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

1. W Planie Województwa Dolnośląskiego (opublikowanym w Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 20 stycznia 2003 r., Nr 4, poz. 100) na terenie gminy Czarny Bór nie zostały wprowadzone programy służące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

2. Zgodnie z ustaleniami programów, o których mowa w art. 48 ust. 1 *ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, przez teren gminy Czarny Bór projektowana jest droga ekspresowa S-3 ustalona w Programie Budowy Dróg Krajowych na lata 2008-2012: „Budowa drogi S-3 Legnica (A-4) - Lubawka (Uchwała Nr 163/2007 Rady Ministrów z dnia 25 września 2007 r.).

9. OBSZARY DLA KTÓRYCH OBOWIĄZKOWE JEST SPORZĄDZENIE MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH, W TYM OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEPROWADZENIA SCALEŃ I PODZIAŁU NIERUCHOMOŚCI, A TAKŻE OBSZARY ROZMIESZCZENIA OBIEKTÓW HANDLOWYCH O POWIERZCHNI SPRZEDAŻY, POWYŻEJ 2000 M² ORAZ OBSZARY PRZESTRZENI PUBLICZNEJ

1. Do obszarów, dla których należy obowiązkowo wykonać miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych należą obszary objęte terenami górniczymi. Jeżeli w wyniku zamierzonej działalności określonej w koncesji przewiduje się istotne skutki dla środowiska, dla terenu górniczego bądź jego fragmentu można sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, na podstawie przepisów o zagospodarowaniu przestrzennym.
2. Na terenach przeznaczanych w planach pod nowe zespoły zabudowy oraz wskazanych do rehabilitacji, wskazanym jest przeprowadzanie scaleń i podziału nieruchomości pozwalających uzyskać właściwe efekty kompozycyjne i ekonomiczne przy realizacji nowego zagospodarowania.
3. Na obszarze gminy nie przewiduje się lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m².
4. Obszar przestrzeni publicznej obejmuje tereny usług określone symbolem U1. Uzupełnieniem obszaru przestrzeni publicznej mogą być przy opracowaniu planu miejscowego tereny o charakterze publicznym: tereny sportowo - rekreacyjne, tereny zieleni parkowej, drogi, place, skwery itp. Wskazanym jest wprowadzenie w planie miejscowym regulacji związanych z ich zagospodarowaniem, w szczególności odnoszących się do kształtowania elementów informacji, reklam, malej architektury oraz innych mających znaczenie dla utrzymania ładu.

10. OBSZARY, DLA KTÓRYCH GMINA ZAMIERZA SPORZĄDZIĆ MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO, W TYM OBSZARY WYMAGAJĄCE ZMIANY PRZEZNACZENIA GRUNTÓW ROLNYCH I LEŚNYCH NA CELE NIEROLNICZE I NIELEŚNE

1. We wsiach Borówno, Czarny Bór, Jaczków i Witków gospodarka przestrzenna będzie się odbywać zgodnie z obowiązującymi planami zagospodarowania przestrzennego. Zakłada się opracowywanie nowych planów zagospodarowania przestrzennego, stosownie do konieczności wynikających z potrzeby wprowadzenia zmian w istniejącej lub projektowanej strukturze przestrzennej, zgodnej z kierunkami zawartymi w studium.
2. Zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami odrębnymi zmiany przeznaczenia gruntów rolne na cele nierolne wymagać będzie niewielka część terenów przeznaczonych pod zainwestowanie, co jest związane ze słabymi klasami bonitacyjnymi gleb. Zmiany przeznaczenia gruntów leśnych o większej powierzchni na cele nieleśne wymagać będą tereny eksploatacji w Grzędach. Obszary wymagające zmian, w zależności od zakresu planu i aktualnych przepisów prawa, zostaną określone we wnioskach rolnych i leśnych w ramach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i ich zmian.

11. KIERUNKI KSZTAŁTOWANIA ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

1. W obrębie strefy III - TERENÓW OTWARTYCH ustala się jako równorzędne zagospodarowanie: tereny rolnicze oraz tereny lasów, zadrzewień i zieleni niskiej o charakterze łąkowym, tereny dolesień i tereny wód powierzchniowych.

2. Na obszarach oznaczonych symbolem R - tereny rolnicze i ZL - lasy oraz RL - dolesień ustala się:

- a) dopuszcza się utrzymanie i uzupełnienie istniejących zespołów zabudowy i pojedynczych obiektów z możliwym wykorzystaniem na cele mieszkalnictwa z usługami, bazy turystyczno - wypoczynkowej oraz produkcji rolnej i przetwórstwa rolno - spożywczego;
- b) dopuszcza się zabudowę zagrodową na terenach powiązanych ze strefą wiejską - tereny R2, za wyjątkiem terenu górniczego „Borówno” i „Grzędy”;
- c) zakazuje się lokalizacji nowej zabudowy, zakaz nie dotyczy zabudowy służącej wyłącznie produkcji rolnej i przetwórstwu rolno - spożywczemu, lokalizowanej na terenach rolniczych położonych w styczności z terenami wyznaczonymi pod zainwestowanymi w pasie o szerokości do 150 m od tych terenów oraz zabudowy w punkcie „c”, lokalnych obiektów i zabudowy służącej gospodarce rolnej i obsłudze wyłącznie tych terenów sytuowanych poza terenami chronionymi i wskazanymi do ochrony i poza terenem górniczym „Borówno” i „Grzędy” oraz inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej;
- d) dopuszcza się zabudowę turystyczno - rekreacyjno - wypoczynkową, z respektowaniem zasad ochrony środowiska oraz lokalizację obiektów związanych z niezbędną infrastrukturą dla celów turystyki i agroturystyki, za wyjątkiem terenu górniczego „Borówno” i „Grzędy”;
- e) dopuszcza się lokalizację niezbędnych urządzeń i sieci infrastruktury technicznej;
- f) dopuszcza się lokalizację niezbędnych ciągów komunikacyjnych;
- g) dopuszcza się obiekty małej retencji i urządzenia hydrologiczne systemu ochrony przeciwpowodziowej;
- h) zakaz zabudowy i zagospodarowanie zgodnie z przepisami odrębnymi w obszarze pasów technologicznych od linii elektroenergetycznych wysokiego napięcia i w strefie ochronnej od gazociągu podwyższonego ciśnienia;
- i) ochronę terenów udokumentowanych złóż kopalin w zakresie wynikającym z przepisów odrębnych;
- j) ochronę terenów i obiektów objętych formami ochrony przyrody.

3. Ustala się następujące kierunki zagospodarowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej:

- a) dolesienia i zmianę granicy rolno - leśnej;
- b) wykorzystanie obszarów poeksploatacyjnych i nieużytków rolnych na cele agroturystyki i turystyki;
- c) rozwijanie atrakcyjnych i zgodnych ze standardami UE upraw ogrodniczych, sadowniczych i hodowli;
- d) podejmowanie działań w kierunku sukcesywnego scalania gruntów rolnych;
- e) zadrzewianie terenów położonych w obrębie dolin rzek i potoków stanowiących ciągi ekologiczne oraz terenów o funkcjach izolacyjnych; wprowadzanie zadrzewień przydrożnych;
- f) prowadzenie prac hydrologicznych systemu ochrony przeciwpowodziowej;
- g) ograniczanie zabiegów agrotechnicznych przyczyniających się do zanieczyszczenia gleb i wód; wprowadzanie zabiegów przyjaznych dla środowiska naturalnego;
- h) realizację ścieżek rowerowych i tras narciarskich, z możliwością wykorzystania istniejących ciągów komunikacyjnych.

4. Ustala się następujące kierunki zagospodarowania leśnej przestrzeni produkcyjnej:

- a) prowadzenie gospodarki leśnej zgodnie z planami urządzeniowymi Nadleśnictw;
- b) zachowanie dotychczasowej lokalizacji istniejących osad leśnych oraz innych obiektów związanych z prowadzeniem gospodarki leśnej;
- c) dolesienia na wskazanych terenach dolesień;
- d) dolesienia na gruntach nieleśnych za wyjątkiem terenów o III klasie bonitacyjnej, zgodnie z przepisami odrębnymi;
- e) modernizację istniejącej sieci dróg leśnych oraz gminnych przebiegających przez większe kompleksy leśne dla transportu pozyskiwanego drewna;
- f) udostępnienie dla rekreacji i turystyki wyznaczonych do tego obszarów leśnych, a w tym: wykorzystanie części dróg leśnych jako szlaków pieszych i rowerowych oraz wyznaczenie na terenach lasów zorganizowanych miejsc wypoczynku.

12. OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI I OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH

1. Na podstawie „Studium ochrony przed powodzią zlewni rzeki Górny Bóbr”, sporządzanego zgodnie z art. 79 ust. 2 Ustawy z dnia 18.07.2001 r. Prawo wodne (tekst jednolity Dz. U. Z 2005 r. Nr 239, poz. 2019 z późn. zm.) dla potoku Lesk, ustala się:

- obszary służące przepuszczeniu wód powodziowych, zwane dalej obszarami szczególnego zagrożenia powodzią;
- obszary wymagające ochrony przed zalaniem z uwagi na ich zagospodarowanie, wartość gospodarczą lub kulturową - przewidziane do ochrony przy pomocy projektowanych obwałowań i murów ochronnych oraz modernizacji istniejących wałów;
- program przedsięwzięć inwestycyjno - modernizacyjnych ochrony przeciwpowodziowej, w tym wały przeciwpowodziowe i zbiorniki retencyjne.

Ponadto ustala się:

- obszary zalane wodami w 1997 r. - poza terenami objętymi „Studium ochrony przed powodzią zlewni rzeki Górny Bóbr”;
- poldery zalewowe i zbiorniki retencyjne wraz z niezbędnymi urządzeniami technicznymi.

2. Zakłada się:

- wyłączenie z nowej zabudowy obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią,
- ograniczenie zabudowy na terenach zalanych podczas powodzi w 1997 r.,
- realizację przedsięwzięć inwestycyjno - modernizacyjnych ochrony przeciwpowodziowej: zbiorników retencyjnych, suchych zbiorników retencyjnych i polderów zalewowych, wałów przeciwpowodziowych, podniesienie korony drogi, wału przeciwpowodziowego lub muru oporowego;
- prowadzenie gospodarki hydrotechnicznej: pogłębianie i regulację rzek, zadrzewianie brzegów koryta cieków wodnych, budowę polderów, stawów.

3. Na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują ograniczenia wynikające z przepisów odrębnych. Obowiązują następujące zakazy:

- zabrania się wykonywania robót oraz czynności utrudniających ochronę przed powodzią lub zwiększających zagrożenie powodziowe, w tym: wykonywania urządzeń wodnych oraz budowy innych obiektów budowlanych; sadzenia drzew lub krzewów, z wyjątkiem plantacji wiklinowych na potrzeby regulacji wód oraz roślinności stanowiącej element zabudowy biologicznej dolin rzecznych lub służącej do wzmacniania brzegów, obwałowań lub odsypisk; zmiany ukształtowania terenu, składowania materiałów oraz wykonywania innych robót, z wyjątkiem robót związanych z regulacją lub utrzymywaniem wód, a także utrzymywaniem, odbudową, rozbudową lub przebudową budowli ochronnych;
- zabrania się: wykonywania czynności mogących utrudnić ochronę przed powodzią; wykonywania urządzeń wodnych oraz wznoszenia obiektów budowlanych; sadzenia drzew i krzewów z wyjątkiem plantacji wiklinowych dla potrzeb regulacji poziomu wody

oraz roślinności tworzących zabudowę biologiczną wzmacniającą brzegi rzeki i konstrukcji ochronnych; wszelkich zmian użytkowania terenów, składowania materiałów i wykonywania innych robót z wyjątkiem związanych z regulacją i utrzymywaniem wód i budowli ochronnych;

- zakazuje się lokalizowania inwestycji zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 września 2002 r.), gromadzenia ścieków, odchodów zwierzęcych, środków chemicznych a także innych materiałów które mogą zanieczyścić wody, prowadzenie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów oraz ich składowania;
- zakazuje się lokalizowania nowych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, gromadzenia ścieków, odchodów zwierzęcych, środków chemicznych, a także innych materiałów, które mogą zanieczyścić wody, prowadzenia odzysku lub unieszkodliwiania odpadów, w tym w szczególności ich składowania.

4. Na obszarach nieobwałowanych, narażonych na niebezpieczeństwo powodzi - na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią dopuszcza się zwolnienie od wyżej określonych zakazów w trybie przepisów odrębnych.

5. Dla rzek Lesk i Grzędzki Potok obowiązuje:

- zalecenie pozostawienia wzdłuż cieków niezagospodarowanych pasów zieleni spełniających funkcję izolacyjną i korytarzy ekologicznych;
- pozostawienie swobodnego dostępu do wody dla powszechnego korzystania z powierzchniowych wód publicznych i wykonywania robót utrzymaniowych przez ich administratora;
- zakaz grodzenia nieruchomości przyległych do wód powierzchniowych w odległości mniejszej niż 1,5 m od linii brzegu a także zakazywania lub uniemożliwienia przechodzenia przez ten teren;
- zakaz zabudowy kubaturowej w odległości nie mniejszej niż 5 m.

6. Na terenie gminy nie występują zarejestrowane tereny osuwania się mas ziemnych. Tereny, na których możliwe jest występowanie zjawisk osuwania się mas ziemnych, mogą dotyczyć części stromych zboczy dolin rzecznych. Tereny te nie są przewidziane do zabudowy. Tereny, na których istnieje zagrożenie powstawania zjawisk osuwiskowych to wyrobiska powstałe po eksploatacji melafiru. Projektowane zagospodarowanie złoża „Grzędy” przewiduje odpowiedni sposób eksploatacji dla przeciwdziałania procesom osuwiskowym, zgodnie z planem ruchu zakładu górniczego, w tym zachowanie odpowiednich parametrów geometrii wyrobiska.

13. OBIEKTY LUB OBSZARY, DLA KTÓRYCH WYZNACZA SIĘ W ZŁOŻU KOPALINY FILAR OCHRONNY

Na terenie gminy mogą wystąpić obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filary ochronne. Dotyczy to elementów zagospodarowania położonych w granicach złóż kopaliny melafiru „Borówno” i „Grzędy” oraz złoża kruszywa naturalnego „Jaczków”.

14. OBSZARY POMNIKÓW ZAGŁADY I ICH STREF OCHRONNYCH

Na terenie gminy nie występują obszary pomników zagłady w rozumieniu ustawy z dnia 7 maja 1999 r. *o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady*.

15. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCENIA, REHABILITACJI LUB REKULTYWACJI

1. Obszary wymagające przekształceń to:
 - zespół zabudowy jednorodzinnej dla powodzian przy ul. XXX-Lecia w Czarnym Borze;
 - tereny obsługi i produkcji rolnej, w tym obecnie nieużytkowane obiekty w Grzędach i Jaczkowie.
2. Obszary wymagające rehabilitacji to:
 - obszary wpisane do rejestru zabytków,
 - obszary objęte strefami ochrony konserwatorskiej.
3. Obszary wymagające rekultywacji to obszary zdegradowane, o gruntach zniekształconych, co przejawia się w niekorzystnych zmianach budowy i właściwości utworu geologicznego, rzeźby i warunków wodnych na danym terenie. Są to:
 - obszar złoża „Sędziszów III”, przewidziany do rekultywacji o kierunku wodno - rolnym;
 - tereny składowiska odpadów Czarnym Borze, po wyczerpaniu jego pojemności i zamknięciu składowiska.
4. Obszarami podlegającymi rekultywacji w dalszej perspektywie, po wyeksploatowaniu złoża, są tereny eksploatacji melafiru w Czarnym Borze i Borównie.

16. GRANICE TERENÓW ZAMKNIĘTYCH I ICH STREF OCHRONNYCH

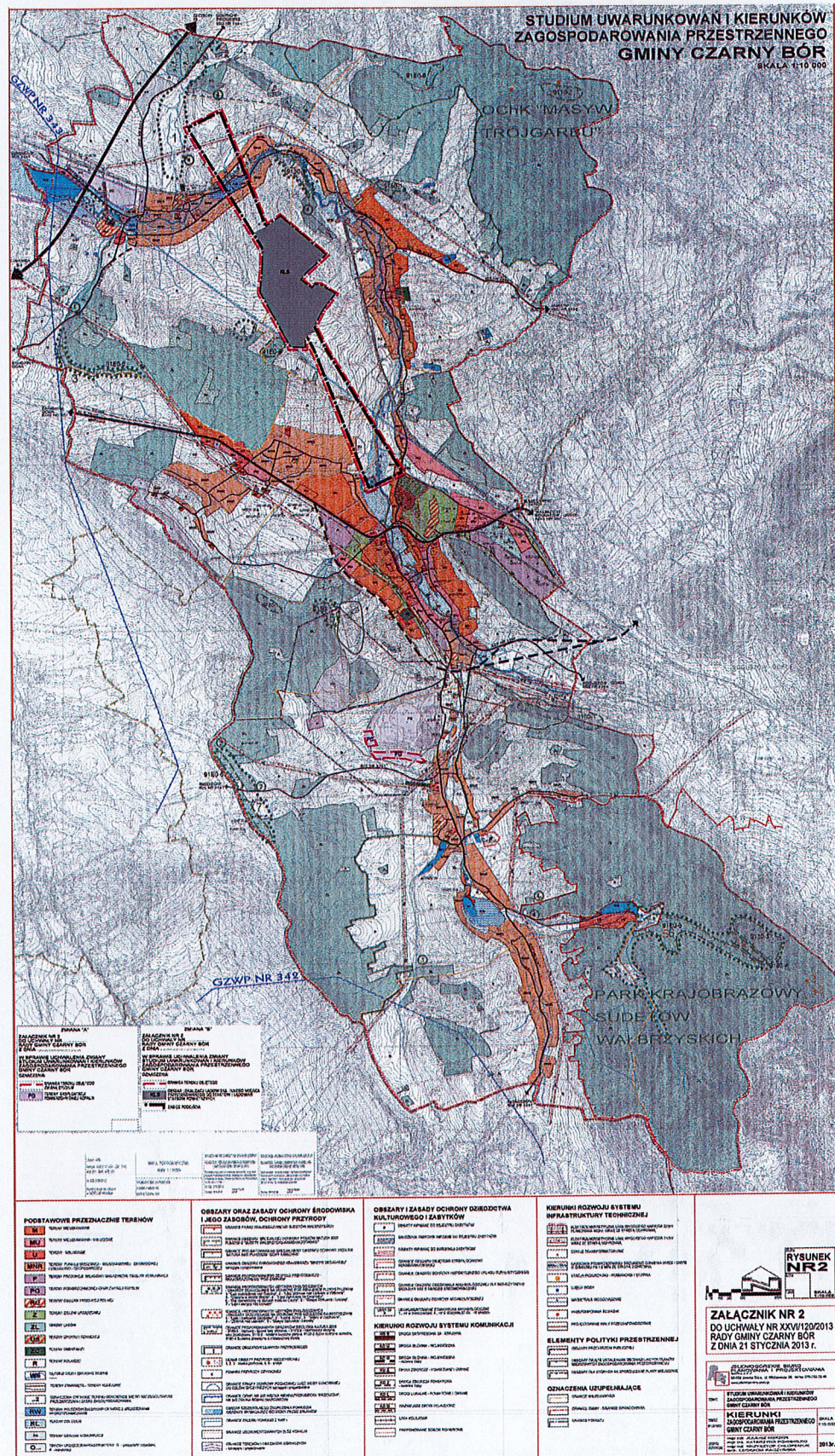
1. Zgodnie z ustawą z przepisami odrębnymi przez tereny zamknięte należy rozumieć tereny o charakterze zastrzeżonym ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa, określone przez właściwych ministrów i kierowników urzędów centralnych.
2. Terenami zamkniętymi na obszarze gminy są, zgodnie z Decyzją Nr 62 Ministra Infrastruktury z dnia 26 września 2005 r. *w sprawie ustalenia terenów, przez które przebiegają linie kolejowe, jako terenów zamkniętych* (Dz. Urz. MI Nr 11, poz. 72, z późn. zm.), tereny związane z linią kolejową nr 367 o relacji Wrocław - Jelenia Góra - Zgorzelec. Tereny te nie posiadają stref ochronnych. Ich zakres terenowy może ulegać zmianie stosownie do ustaleń przepisów odrębnych.
3. Wykaz terenów zamkniętych:
 - dz. 190 w Czarnym Borze, o pow. 12,77 ha,
 - dz. nr 191/2 w Jaczkowie, o pow. 16,83 ha,
 - dz. nr 415 w Witkowie, o pow. 15,21 ha.
 Łączna powierzchnia terenów zamkniętych wynosi 44,81 ha.

17. OBSZARY PROBLEMOWE

Do obszarów problemowych należą:

- tereny złoża „Czarny Bór” w Czarnym Borze,
- tereny projektowanej drogi gminnej w Czarnym Borze do bocznicy kopalni melafiru.

**Załącznik Nr 2
do UCHWAŁY NR XIII/69/2019
RADY GMINY CZARNY BÓR
z dnia 27 sierpnia 2019 r.**

ZAŁĄCZNIK nr 3
do uchwały nr XIII/69/2019
Rady Gminy Czarny Bór
z dnia 27 sierpnia 2019 r.

**Rozstrzygnięcie Rady Gminy Czarny Bór o sposobie rozpatrzenia uwag
dotyczących projektu zmiany studium**

Na podstawie art. 12 pkt 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1945 ze zm.) Rada Gminy Czarny Bór przyjmuje rozstrzygnięcie w sprawie rozpatrzenia uwag do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór.

Do wyłożonego do publicznego wglądu, w dniach od 22 maja 2019 r. do 11 czerwca 2019 r., projektu zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czarny Bór (zwanego dalej „Studium”), w ustalonym nieprzekraczalnym terminie wyznaczonym na dzień 2 lipca 2019r., nie wpłynęła żadna uwaga, w związku z czym Rada Gminy nie dokonała rozstrzygnięcia.

WYKAZ UWAG ZGŁOSZONYCH NA PODSTAWIE ART. 11 PKT. 11 USTAWY Z DNIA 27 MARCA 2003R. O PLANOWANIU I ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM DO WYŁOŻONEGO PROJEKTU STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CZARNY BÓR

L.p.	Data wpływu, uwagi	Imię i nazwisko, nazwa jednostki organizacyjnej i adres zgłaszającego uwagi	Treść uwagi	Oznaczenie nieruchomości ci której dotyczy uwaga	Ustalenie projektu studium dla nieruchomości, której dotyczy uwaga	Rozstrzygnięcie Wójta w sprawie rozpatrzenia uwagi			Rozstrzygnięcie Rady Gminy Czarny Bór Załącznik do uchwały Nr z dnia r.		Uwagi
						Uwaga uwzględniona	Uwaga nieuwzględniona	Uwaga uwzględniona	Uwaga nieuwzględniona		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
1.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	